

สารนิพนธ์

เรื่อง คติหลงเชิงจิวจิว (แก้มังกร) ในศิลปะจีน

โดย

นางสาวอรนุท ดวงจำปา

รหัสนักศึกษา 05580643

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

สารนิพนธ์

เรื่อง คติหลงเชิงจิวจิว (แก้มังกร) ในศิลปะจีน

โดย

นางสาวอรนุท ดวงจำปา

รหัสนักศึกษา 05580643

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อสารนิพนธ์	คติหลงเซิงจิวจื่อ (เก้ามังกร) ในศิลปะจีน
ผู้เขียน	นางสาวอรนุท ดวงจำปา
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	อาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เรื่องคติหลงเซิงจิวจื่อ (เก้ามังกร) ในศิลปะจีน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาดำเนินการเก้ามังกร ซึ่งเป็นตำนานเกี่ยวกับราชามังกรที่มีพระโอรสเก้าพระองค์ โดยตำนานดังกล่าวยังคงมีความสับสนทั้งรายชื่อและลำดับของพระโอรส ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาให้เกิดความชัดเจน โดยศึกษาผ่านงานศิลปะของประเทศจีนตั้งแต่ช่วงราชวงศ์ซ่งถึงราชวงศ์ชิง

ผลการศึกษาพบว่า ตำนานเก้ามังกรเป็นตำนานพื้นบ้านที่มีสืบทอดมาอย่างยาวนานของประเทศจีน โดยตำนานเก้ามังกรแพร่หลายอย่างมากในสมัยราชวงศ์หมิง เนื่องจากเริ่มมีบันทึกที่กล่าวถึงตำนานดังกล่าวเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิงเป็นจำนวนมาก เช่น บันทึกชู่หยวนจ่าจี้ (树园杂记) ของลู่หรง (陆容) บันทึกฮว่ยลู่ถั่งจี้ (怀麓堂集) ของหลี่ตงหยาง (李东阳) บันทึกเฉียนเซว่เล่ยชู่ (潜确类书) ของเฉินเหรินซี (陈仁锡) บันทึกอู่จ่าจู่ (无杂俎) ของเซี่ยจ้าวเจ้อ (谢肇淞) และบันทึกเซิงอานไหว่วจี้ (升庵外集) ของหยางเซิน (杨慎)

อย่างไรก็ตามตำนานเก้ามังกรไม่สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับรายชื่อและลำดับของพระโอรสได้ เนื่องจากตำนานเก้ามังกรคือตำนานพื้นบ้านที่มีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่ อีกทั้งยังมีศิลปกรรมที่สร้างขึ้นตามคติความเชื่อที่เกี่ยวกับพระโอรสทุกตัวที่กล่าวมาข้างต้น ไม่ได้มีเฉพาะพระโอรสจากบันทึกเล่มใดเล่มหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น บริเวณตำหนักไท่เหอเตี้ยนในพระราชวังต้องห้ามมีการนำชื่อเหวินที่ปรากฏอยู่ในบันทึกของหลี่ตงหยาง เฉินเหรินซี เซี่ยจ้าวเจ้อ และหยางเซิน ไปประดับบนหลังคา และยังมีมีการนำปาเซี่ยที่ปรากฏอยู่แค่ในบันทึกของเซี่ยจ้าวเจ้อ ไปประดับบนท่อนระบายน้ำ เป็นต้น

คำสำคัญ : มังกร, ตำนานเก้ามังกร

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจากอาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. Phylis Lan Lin แห่งมหาวิทยาลัย Indianapolis กรุณาให้คำแนะนำ และให้คำปรึกษา ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณครอบครัวและมิตรสหายที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจ และขอขอบคุณคุณคุณนัมจุน คุณคิมชอกจิน คุณมินยุนกิ คุณจองโฮชอก คุณพัคจีมิน คุณคิมแทฮยอง และคุณจอนจงกุก ศิลปินวงบังทันไชยอนตัน คุณองซองอู ศิลปินและนักแสดง และคุณคังแดเนี่ยล ศิลปิน ผู้เป็นแรงผลักดันให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

อรนุท ดวงจำปา

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.4 วิธีการศึกษา.....	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	5
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	6
2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับมั่งกร.....	6
2.2 รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมั่งกร.....	10
บทที่ 3 ลักษณะของมั่งกรจีน.....	16
3.1 มั่งกรในสมัยก่อนประวัติศาสตร์.....	17
3.2 มั่งกรในสมัยราชวงศ์ซาง - ราชวงศ์ฮั่น.....	19
3.3 มั่งกรในสมัยราชวงศ์เหนือ-ใต้ - ราชวงศ์ถัง.....	22
3.4 มั่งกรในสมัยราชวงศ์ซ่ง - ราชวงศ์ชิง.....	23
3.5 ตำนานเก้ามั่งกร.....	25
บทที่ 4 รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้ามั่งกร.....	36
4.1 รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้ามั่งกรในสมัยราชวงศ์ซ่ง.....	41
4.1.1 ม้วนภาพเก้ามั่งกร.....	41
4.1.1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับม้วนภาพเก้ามั่งกร.....	41
4.1.1.2 ประวัติของเงินทรง.....	41
4.1.1.3 รายละเอียดของม้วนภาพเก้ามั่งกร.....	42
4.1.1.4 เทคนิคการวาดของม้วนภาพเก้ามั่งกร.....	46
4.1.1.5 การเขียนอักษรบนม้วนภาพเก้ามั่งกร.....	47
4.1.1.6 บทจารึกบนม้วนภาพเก้ามั่งกร.....	48
4.1.1.7 ความสำคัญของม้วนภาพเก้ามั่งกร.....	48

4.1.1.8	ตำนานเก้ามังกรในม้วนภาพเก้ามังกร.....	49
4.2	รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้ามังกรในสมัยราชวงศ์หยวน	51
4.3	รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้ามังกรในสมัยราชวงศ์หมิง	62
4.4	รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้ามังกรในสมัยราชวงศ์ชิง.....	68
4.4.1	กำแพงเก้ามังกรที่สวนสาธารณะเป่ย์ไห่ (Beihai Park) ที่เมืองปักกิ่ง.....	68
4.4.2	กำแพงเก้ามังกรที่พระราชวังต้องห้าม ที่เมืองปักกิ่ง	70
บทที่ 5	สรุปผลของการวิจัย.....	73
	บรรณานุกรม.....	76
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	80

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1	ภาพเจ้าแม่หนีวี่ว่า ผลงานของเซียวหยุนฉง (萧云从).....	16
ภาพที่ 2	ภาพร่างของมังกรที่ค้นพบบนภาชนะในหมู่บ้านปานโป.....	17
ภาพที่ 3	ภาพของเปลือกหอยรูปมังกร (ซ้าย) ที่ค้นพบใน Hou Kang Site ในมณฑลเหอหนาน.....	18
ภาพที่ 4	ภาพร่างของเปลือกหอยรูปมังกรที่ค้นพบใน Hou Kang Site ในมณฑลเหอหนาน.....	18
ภาพที่ 5	ภาพของหยกแกะสลักรูปมังกรในวัฒนธรรมแบบหลงซาน (Lung Shan Culture)	19
ภาพที่ 6	ภาพของเตาเทียบบนฝางดิง (方鼎) หรือภาชนะสี่ขา จากสมัยปลายราชวงศ์ซาง	20
ภาพที่ 7	ภาพ Shung Long จากสมัยชุนชิวและจั้นกั๋ว.....	21
ภาพที่ 8	ภาพของฉิวหนิวบนเครื่องดนตรี.....	26
ภาพที่ 9	ภาพของหยาจ้อบนปลอกอาวุธ.....	26
ภาพที่ 10	ภาพของฉเว่ฟิงบนชายคา	27
ภาพที่ 11	ภาพของผูล่าวบนระฆัง.....	27
ภาพที่ 12	ภาพกระถางรูปทองแดงเคลือบทอง ฝิ่งหินสี และแก้วสี ลายชวหนี่.....	28
ภาพที่ 13	ภาพของป่าเซียกำลังแบกศิลาจารึกที่สุสานราชวงศ์หมิง.....	29
ภาพที่ 14	ภาพวาดประติมากรรมทองแดงรูปป่าเซียที่ประดับอยู่ที่ตำหนักไท่เหอเตี้ยน.....	29
ภาพที่ 15	ภาพของปี่อ้านที่หน้าประตูคุก	30
ภาพที่ 16	ภาพของฟูซีบนยอดศิลาจารึก.....	30
ภาพที่ 17	ภาพวาดแสดงตำแหน่งของชื่อเหวินบนหลังคาตำหนักไท่เหอเตี้ยน.....	31
ภาพที่ 18	ภาพร่างของชื่อเหวินบนหลังคาตำหนักไท่เหอเตี้ยน	31
ภาพที่ 19	ภาพของปาเซีย	33
ภาพที่ 20	ภาพวาดรูระบายน้ำประดับรูปปาเซียที่ประดับอยู่บริเวณฐานของตำหนักไท่เหอเตี้ยน	33
ภาพที่ 21	ภาพวาดของจักรพรรดิซ่งไท่จู ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ซ่งเหนือ	36
ภาพที่ 22	ภาพ Travelers among Mountains and Streams ผลงานของฟั่นควน.....	39
ภาพที่ 23	ภาพของมังกรตัวที่ 1.....	42
ภาพที่ 24	ภาพของมังกรตัวที่ 2.....	43
ภาพที่ 25	ภาพของมังกรตัวที่ 3.....	43
ภาพที่ 26	ภาพของมังกรตัวที่ 4.....	44
ภาพที่ 27	ภาพของมังกรตัวที่ 5 (ขวา) และมังกรตัวที่ 6 (ซ้าย).....	44
ภาพที่ 28	ภาพของมังกรตัวที่ 7.....	45
ภาพที่ 29	ภาพของมังกรตัวที่ 8.....	45

ภาพที่ 30 ภาพของมังกรตัวที่ 9.....	46
ภาพที่ 31 ภาพบางส่วนของบทจารึกของบรรดาศิลปิน.....	46
ภาพที่ 32 ภาพแผนผังเมืองปักกิ่งในคริสต์ศักราชที่ 1912 โดยแผนผังดังกล่าวแสดงถึงกำแพงเมือง ชั้นนอก กำแพงเมืองชั้นใน และกำแพงเมืองบางส่วนของราชวงศ์หยวน.....	55
ภาพที่ 33 ภาพแผนผังของพระราชวังต้องห้ามจากมุมมอง.....	56
ภาพที่ 34 ภาพหลังคาของพระตำหนักในพระราชวังต้องห้าม.....	58
ภาพที่ 35 ภาพของพระตำหนักไท่เหอเตี้ยน.....	59
ภาพที่ 36 ภาพของวิหารแห่งสวรรค์ หรือเทียนถาน.....	61
ภาพที่ 37 ภาพของประติมากรรมรูปเซียนซีหิงส์และโจวโช่วที่พระตำหนักไท่เหอเตี้ยน.....	64
ภาพที่ 38 ภาพของปาเจียที่ท่อระบายน้ำบริเวณระเบียงของพระตำหนักไท่เหอเตี้ยน.....	64
ภาพที่ 39 ภาพกำแพงแก้วมังกูที่เมืองต้าถง มณฑลชานซี.....	65
ภาพที่ 40 ภาพกำแพงแก้วมังกูที่สวนสาธารณะเป่ย์ไห่ เมืองปักกิ่ง.....	69
ภาพที่ 41 ภาพแผนที่พระราชวังต้องห้าม และสวนสาธารณะเป่ย์ไห่.....	70
ภาพที่ 42 ภาพกำแพงแก้วมังกูที่พระราชวังต้องห้าม เมืองปักกิ่ง.....	71

บทนำ

1.1. ที่มาและความสำคัญ

ประเทศจีนถือเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่และยาวนานที่สุดของโลกประเทศหนึ่ง มีการค้นพบสัญลักษณ์รูปสัตว์บนภาชนะสำริดของสมัยราชวงศ์ซางและต้นราชวงศ์โจว แสดงให้เห็นถึงการนับถือธรรมชาติที่มีมาอย่างยาวนาน โดยนักวิชาการมีความเห็นว่าสัญลักษณ์รูปสัตว์ดังกล่าวพัฒนามาจากลวดลายเลขาชนิด ทำให้ไม่มีความหมายที่แท้จริง แต่นักวิชาการบางท่านก็มีความเห็นว่าสัญลักษณ์รูปสัตว์ดังกล่าวมีจุดประสงค์เพื่อช่วยให้นักบวชหรือหมอผีสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างสวรรค์กับโลกได้ ดังนั้นสัญลักษณ์รูปสัตว์จึงมีความหมายเกี่ยวกับความประเสริฐ และความลึกลับ (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2544 : 12-15)

สัญลักษณ์รูปสัตว์ที่ชาวจีนนับถือและนิยมนำมาประดับบนภาชนะ ได้แก่ เต้าเจ้ (Tao-Tieh) มังกร แรด นกเค้าแมว กระต่าย จักจั่น หนอนไหม เต่า ปลา นก หง ข้าง กวาง กบ เป็ด วัว ควายน้ำ แกะ เสือ หมี ม้า และหมูป่า (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2544 : 14) แต่สัญลักษณ์รูปสัตว์ชาวจีนนับถือมากที่สุด ได้แก่ มังกร นกหงส์ กิเลน และเต่า โดยมังกรถือเป็นสัตว์ที่มีอิทธิฤทธิ์สูงสุด บันทึกโบราณของจีนยังกล่าวอีกว่ามังกรกำเนิดขึ้นในสมัยของพระเจ้าอั้งตี้ หรือพระเจ้าหวงตี้ หรือพระเจ้าเหลียง ซึ่งเป็นปฐมกษัตริย์ของจีน โดยพระเจ้าอั้งตี้ได้นำสัญลักษณ์ของเผ่าต่าง ๆ มารวมกันจนกลายเป็น มังกร หรือเล้ง เพื่อใช้เป็นเครื่องหมายประจำชาติ เนื่องจากในสมัยโบราณมนุษย์นิยมใช้รูปสัตว์หรือ ดอกไม้เป็นเครื่องหมายประจำเผ่า (ส.พลายน้อย, 2547 : 13)

นักจักรวาลวิทยาของจีนจำแนกมังกรออกเป็น 4 ชนิดตามหน้าที่ ได้แก่ มังกรฟ้า หรือเทียนหลง (天龙 : Tian Long) ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยและดูแลตำแหน่งของทวยเทพบนสวรรค์ มังกรจิตวิญญาณ หรือเซินหลง (神龙 : Shen Long) ทำหน้าที่สร้างลมและฝนตามฤดูกาล มังกรดิน หรือมังกรโลก (地龙 : Di Long) ทำหน้าที่ดูแลมนุษย์และแหล่งน้ำบนพื้นโลก และมังกรเผ่าทรัพย์ หรือฝูซางหลง (伏藏龙 : Fu Cang Long) ทำหน้าที่ดูแลทรัพย์สมบัติที่ถูกซ่อนไว้ แต่บางตำราอาจแบ่งออกเป็น 5 ชนิด โดยเพิ่มมังกรกษัตริย์ให้เป็นชนิดที่ 5 นอกจากนี้ยังมีการจำแนกมังกรตามลักษณะ ได้แก่ มังกรแท้ หรือชิวหลง (Long) เป็นมังกรที่มีอิทธิฤทธิ์สูงสุด เป็นมังกรที่อาศัยอยู่บนสวรรค์ มังกรไม่มีเขา หรือลี่ (Li) เป็นมังกรที่อาศัยอยู่ในมหาสมุทร มังกรมีเกล็ด หรือเฉียว (Chiao) เป็นมังกรที่อาศัยอยู่ในถ้ำ หนอง บึง และมังกรพื้นถิ่นดั้งเดิม หรือก้วย (Guai) เป็นมังกรที่นิยมนำมาทำเป็นลวดลายบนภาชนะสำริดโบราณ (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2544 : 35-37)

ชาวจีนถือว่ามังกรเป็นสัตว์สิริมงคล ทำให้มังกรกลายเป็นสัญลักษณ์ของประเทศจีนโบราณ และจักรพรรดิ โดยฉลองพระองค์ของพระจักรพรรดิและเสื้อผ้าขุนนางชั้นสูงมักมีรูปมังกรประดับ จำนวนเล็บของมังกรสามารถแสดงให้เห็นระดับยศสูงต่ำในราชวงศ์ได้ นอกจากนี้ความสำคัญของ มังกรยังแสดงให้เห็นผ่านตำราโบราณของจีน เช่น ตำราอี้จิงซึ่งเป็นตำราปรัชญาโบราณเล่มสำคัญของ จีนมีการกล่าวถึงมังกรว่าเป็นสัญลักษณ์ของมหาบุรุษ ตำราเฟิงสุ่ย หรือตำราฮวงจู้ที่มีการกล่าวถึง การสร้างบ้านเรือนและสุสานตามทิศทางมังกรที่ส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในบ้าน เป็นต้น แสดงผ่านประเพณี เช่น เทศกาลแข่งเรือมังกร การเซิมังกร เป็นต้น นอกจากนี้ชาวจีนยังเชื่อว่ามังกร เป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำ มีอิทธิฤทธิ์ควบคุมแหล่งน้ำบนผืนโลก หากทำให้มังกรพิโรธจะทำให้เกิด อุทกภัยหรือลมพายุ ความเชื่อดังกล่าวทำให้มังกรสัมพันธ์กับสัตว์เลื้อยคลานบางประเภท เช่น จระเข้ ที่ถูกจัดให้เป็นมังกรดินหรือดีหลงประเภทหนึ่ง เป็นต้น (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2544 : 30)

รูปร่างของมังกรประกอบขึ้นมาจากสัตว์ทั้งหมดเก้าชนิด ได้แก่ ศรีษะจากอูฐ เขาจากกวาง ดวงตาจากกระต่าย คอจากงู หูจากวัว ท้องจากกบ เกี๊ยงจากปลา ขาและกรงเล็บจากเหยี่ยว และฝ่าเท้าจากเสือ แต่หนังสือของ Lewis Hodous ได้กล่าวถึงรูปร่างของมังกร ดังนี้ ศรีษะจากอูฐ เขาจาก กวาง ดวงตาจากมารหรือปีศาจ คอจากงู หูจากวัว ท้องจากหอยแครงยักษ์ เกี๊ยงปลาจำพวกตะเพียน หรือกะโหลก เล็บจากอินทรี และฝ่าเท้าจากเสือ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงเขาของมังกรที่จะงอกขึ้น เมื่ออายุได้ 500 ปี และปีกของมังกรที่จะงอกขึ้นเมื่ออายุได้ 1,000 ปี (ส.พลายน้อย, 2547 : 19)

สัญลักษณ์รูปมังกรเริ่มปรากฏมาตั้งแต่สมัยวัฒนธรรมหยางเซา (Yang Shao Culture : 5,000 - 3,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ซึ่งเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์ มักประดับอยู่บนภาชนะดินเผา มี ลำตัวยาวคล้ายกับงู มีปากกว้าง มีครีบ และมีกรงเล็บ ต่อมาในสมัยราชวงศ์ซาง (Shang Dynasty : 1600 - 1100 ปีก่อนคริสต์ศักราช) มักปรากฏบนกระดุกพวยการณ ภาชนะสำริด และเครื่องประดับ หยก มีลำตัวยาว มีเขา และมีดวงตาขนาดใหญ่ ต่อมาในสมัยราชวงศ์โจวตะวันตก (Western Zhou Dynasty : 1100 - 771 ปีก่อนคริสต์ศักราช) และสมัยชุนชิว (The Spring And Autumn Period : 770 - 481 ปีก่อนคริสต์ศักราช) สัญลักษณ์รูปมังกรพัฒนาต่อมาจากสมัยราชวงศ์ซาง แต่มีสมมาตร และการประดับตกแต่งที่มากขึ้น ส่วนในสมัยจ้านกว๋อ (The Warring State Period : 481 - 221 ปี ก่อนคริสต์ศักราช) ปรากฏสัญลักษณ์รูปมังกรหลายแบบ แต่มีการตัดทอนรายละเอียดที่หางและลำคอ ทำให้มังกรมีรูปร่างลำตัวคดเคี้ยว และมีหางที่โดดเด่น (National Palace Museum, 2543 : ออนไลน์)

ต่อมาในสมัยราชวงศ์ฉิน (Qin Dynasty : 221 - 207 ปีก่อนคริสต์ศักราช) และสมัยราชวงศ์ ฮั่น (206 ปีก่อนคริสต์ศักราช - คริสต์ศักราชที่ 220) สัญลักษณ์รูปมังกรจะมีศรีษะและปากขนาดใหญ่ มีเขายาวและโค้งงอนคล้ายกับเขาแกะ มีลิ้นที่คล้ายกับลิ้นงูยื่นออกมาจากปาก มีฟันแหลมคม มีหนวด มีลำตัวยาวเรียว และมีกรงเล็บสามเล็บ และในสมัยราชวงศ์เหนือ-ใต้ (Northern and Southern

Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 420 - 589) สัญลักษณ์รูปมังกรยังมีรูปร่างคล้ายกับสมัยราชวงศ์ฉินและฮั่น แต่ศรีษะและปากสั้นลง (National Palace Museum, 2543 : ออนไลน์)

ต่อมาในสมัยราชวงศ์สุย (Sui Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 581 - 618) สมัยราชวงศ์ถัง (Tang Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 618 - 907) และสมัยห้าราชวงศ์ (Five Dynasty Period : คริสต์ศักราชที่ 907 - 960) สัญลักษณ์รูปมังกรได้รับความนิยมมาก มีลำตัว ขา และหางโค้งงอ โดยเฉพาะหางที่มักโค้งงอจนพันรอบขาหลัง เกิดบนลำตัวเรียงอย่างละเอียดอ่อนและสม่ำเสมอ ทำให้สัญลักษณ์รูปมังกรสง่างามมากขึ้น แต่ยังคงมีกรงเล็บเพียงสามเล็บ (National Palace Museum, 2543 : ออนไลน์)

ส่วนในสมัยราชวงศ์ซ่ง (Song Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 960 - 1279) สัญลักษณ์รูปมังกรได้พัฒนาจนใกล้เคียงกับปัจจุบัน และสัญลักษณ์รูปมังกรปรากฏในภาพวาดมากขึ้น ทำให้เกิดหลักการวาดภาพมังกรที่แบ่งออกเป็นสามส่วน โดยส่วนที่หนึ่งคือการลากเส้นจากศรีษะมาถึงช่วงไหล่ ส่วนที่สองคือจากช่วงไหล่ไปถึงขาหลัง และส่วนที่สามคือหาง รูปร่างของมังกรในสมัยราชวงศ์ซ่งจะมีลำตัวที่หนามากขึ้น บนศรีษะมีสองเขา มีหนวดน้อย ขาแข็งแรงมากขึ้น และมีกรงเล็บปรากฏตั้งแต่สามถึงห้าเล็บ แต่นิยมมังกรที่มีสามเล็บและสี่เล็บมากกว่า (National Palace Museum, 2543 : ออนไลน์)

จนกระทั่งในสมัยราชวงศ์หยวน (Yuan Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 1279 - 1368) สัญลักษณ์รูปมังกรถูกพัฒนาให้ดูร้ายและแข็งแรงมากยิ่งขึ้น โดยมีศรีษะลิบแบน มีดวงตาค่อนข้างเล็กและกลม มีหนวดยาวและปลิวตามการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ยังนิยมมังกรที่มีสี่เล็บ และเริ่มมีภาพมังกรที่อยู่บนเกลียวคลื่นที่หมุนวนในมหาสมุทรปรากฏ ต่อมาในสมัยราชวงศ์หมิง (Ming Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 1368 - 1644) สัญลักษณ์รูปมังกรกลายเป็นสัญลักษณ์สำหรับจักรพรรดิ ทำให้สัญลักษณ์รูปมังกรยิ่งใหญ่กว่าสมัยก่อน โดยลำตัวแข็งแรง มีแผงคอ คิ้ว และหนวดที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ริมฝีปากมีทั้งอ้าและปิด กรงเล็บค่อนข้างโค้งเหมือนกับอุ้งมือ และในสมัยราชวงศ์ชิง (Qing Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 1644 - 1911) สัญลักษณ์รูปมังกรมีศรีษะที่ใหญ่ เขาบนศรีษะค่อนข้างโค้งด้านหลัง และช่องว่างระหว่างเขากว้างขึ้น ลำตัวปกคลุมด้วยเกล็ด แผงคอแน่นขึ้น และแสดงถึงการเคลื่อนไหว และปลายหางมีแผงพู่ขน (National Palace Museum, 2543 : ออนไลน์)

อย่างไรก็ตามประเทศจีนยังปรากฏตำนานเกี่ยวกับมังกรที่มีจำนวนของมังกรมากกว่า 1 ตัว เช่น ตำนานราชามังกรทะเล 4 ทิศ ที่กล่าวถึงราชามังกรที่ปกครองทะเลทั้ง 4 ทิศ ได้แก่ กว่างเจ้อหวัง (广泽王 : Guangze Wang) หรือฉงหลี่ (崇禮 : Chong Li) ผู้ปกครองทะเลทางเหนือ กว่างลี่หวัง (广利王 : Guangli Wang) หรือจาวหมิง (昭明 : Zhao Ming) ผู้ปกครองทะเลทางใต้ กว่างเต้อหวัง (广德王 : Guangde Wang) หรือเสียนเหริน (顯仁 : Xian Ren) ปกครองทะเลทางตะวันออก และ กว่างรุ้นหวัง (廣潤王 : Guangrun Wang) หรือกว่างซุนหวัง (广顺王 : Guangshun Wang) หรือ

เจิ้งเหิง (崇禮 : Zheng Heng) ปกครองทะเลทางตะวันตก (ส.พलयน้อย, 2547 : 71) และตำนานเก๋ามังกร เป็นต้น

ตำนานเก๋ามังกรเป็นตำนานเกี่ยวกับราชามังกรและพระโอรสเก้าพระองค์ จากการศึกษาพบว่าตำนานเก๋ามังกรเริ่มปรากฏครั้งแรกในบันทึกกวางหย่า (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2555 : 148) ซึ่งเป็นบันทึกโบราณที่ได้รับการยอมรับจากบัณฑิตในสมัยสามก๊กอย่างมาก (Ulrich Theobald, 2553 : ออนไลน์)

ทั้งนี้ มีปรากฏหลักฐานทางจิตรกรรมของสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ (Southern Song Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 1127 - 1279) โดยจิตรกรชื่อว่า เฉินหลง (陈容 : Chen Rong) ได้เขียนภาพที่มีชื่อว่า ม้วนภาพเก๋ามังกร หรือ จิวหลงถู่เจวี่ยน (九龍圖卷 : Jiu Long Tu Juan : The Nine Dragons Scroll) ซึ่งเป็นภาพเกี่ยวกับพระโอรสของราชามังกรทั้งเก้าตัวกำลังเคลื่อนไหวอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ มีการเรียงลำดับพระโอรส ดังนี้ ปี้ซี (焘辰 : Bixi) ชื่อเหวิน (螭吻 : Chiwen) ผูล่าว (蒲牢 : Pulao) ป้ออัน (狻猊 : Bi'an) เทาเทีย (饕餮 : Taotie) กงฟู (蚣蝮 : Gongfu) หยาจ้อ (睚眦 : Yazi) ชวนหนี่ (狻猊 : Suanni) และ เจียวถู่ (椒图 : Jiaotu) (Ponte Ryurui, 2555 : ออนไลน์)

ต่อมาในสมัยราชวงศ์หมิง (Ming Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 1368 – 1644) จักรพรรดิหงจ้อ (弘治 : Hong Zhi , คริสต์ศักราชที่ 1487 - 1505) ทรงสนพระทัยเรื่องตำนานเก๋ามังกร จึงนำไปถามกับบัณฑิตที่มีชื่อว่า หลี่ตงหยาง (李东阳 : Li Dong Yang) ทำให้หลี่ตงหยางไปปรึกษากับบัณฑิตคนอื่น ๆ และเรียงลำดับของพระโอรส ดังนี้ ฉิวหนิว (囚牛 : Qiuniu) หยาจ้อ ฉาเฟิง (嘲风 : Chaofeng) ผูล่าว ชวนหนี่ ป่าเซีย (霸下 : Baxia) ป้ออัน ฟู่ซี (负辰 : Fuxi) และชื่อเหวิน (CHEN ALONG, 2561 : ออนไลน์)

นอกจากบันทึกของหลี่ตงหยางแล้ว ในสมัยราชวงศ์หมิงยังมีบันทึกที่กล่าวเกี่ยวกับตำนานเก๋ามังกรอีกมาก เช่น บันทึกชู่หยวนจ่าจี้ (树园杂记 : Shu Yuan Za Ji) ของลู่อู่หง (陆容 : Lu Rong) บันทึกอู่จ่าจู่ (无杂俎 : Wu Za Zu) ของเซียจ้าวเจ้อ (谢肇淅 : Xie Zhao Zhe) และบันทึกเชิงอันไห่วจี (升庵外籍 : Sheng An Wai Ji) ของหยางเซิน (杨慎 : Yang Shen) โดยบันทึกอู่จ่าจู่มีการเรียงลำดับพระโอรส ดังนี้ ผูล่าว ฉิวหนิว ชื่อเหวิน ฉาเฟิง หยาจ้อ ปี้ซี ป้ออัน ชวนหนี่ และป่าเซีย ส่วนบันทึกของหยางเซิน (杨慎 : Yang Shen) มีการเรียงลำดับพระโอรส ดังนี้ ปี้ซี ชื่อเหวิน ผูล่าว ป้ออัน เทาเทีย กงฟู หยาจ้อ ชวนหนี่ และเจียวถู่ (CHEN ALONG, 2561 : ออนไลน์)

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเชื่อและความผูกพันระหว่างชาวจีนกับมังกร ดังที่ปรากฏเป็นตำนานต่าง ๆ มากมาย แต่อย่างไรก็ตาม ตำนานเก๋ามังกรยังคงมีความสับสนทั้งรายชื่อและลำดับของพระโอรสทั้งเก้าพระองค์ ทำให้ผู้วิจัยใคร่ศึกษา “คติหลงเชิงจิวจ้อ หรือ เก๋ามังกร ในศิลปะจีน” เพื่อให้เกิดความชัดเจนของคติดังกล่าวมากยิ่งขึ้น โดยอ้างอิงจากรูปแบบที่ปรากฏในงานศิลปกรรม

1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้เกิดความชัดเจนของคติหลงเชิงจีวจื่อหรือคติเก้ามังกรมากยิ่งขึ้น

1.3. ขอบเขตของการวิจัย

คติความเชื่อเรื่องตำนานเก้ามังกรและรูปแบบที่ปรากฏในงานศิลปะของจีนถึงสมัยราชวงศ์ชิง

1.4. วิธีการศึกษา

4.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อเรื่องมังกรของจีนและงานศิลปะของจีน

4.2 ค้นคว้าและศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับมังกรและรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกร โดยเฉพาะเก้ามังกร

4.3 เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคติความเชื่อเรื่องมังกรและรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกร โดยเฉพาะเก้ามังกร ทั้งเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์

4.4 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเรื่องคติความเชื่อเรื่องมังกรและรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกร โดยเฉพาะเก้ามังกร เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่องเก้ามังกรที่ปรากฏในงานศิลปะจีน

4.5 เรียบเรียงผลการศึกษาในรูปแบบของรายงานวิจัย

1.5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการวิจัย

5.1 ทำให้ทราบคติความเชื่อที่ชาวจีนมีต่อเก้ามังกร

5.2 ทำให้ทราบลักษณะของเก้ามังกรที่ปรากฏในงานศิลปะของจีน

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “คติหลงเชิงจิ่วจื่อ (เก้ามังกร) ในศิลปะจีน” มีการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังนี้

2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับมังกร

2.2 รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกร

2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับมังกร

L. Newton Hayes (2466) เขียนหนังสือเรื่อง “The Chinese Dragon” กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับมังกรว่า จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าประเทศจีนมีสัญลักษณ์รูปมังกรปรากฏตั้งแต่สมัยสามผู้ปกครองในตำนาน (Three mythical rulers) โดยมังกรของจีนเทียบได้กับสิงโตหรือเสือดาวตามความเชื่อเรื่องการจัดลำดับสิ่งมีชีวิตแบบตะวันตก ชาวจีนเชื่อว่ามังกรคือราชาแห่งสัตว์ทะเลและราชาแห่งฝน (God of Rain) ที่ทำหน้าที่ดูแลแหล่งน้ำ รวมถึงทำหน้าที่ควบคุมวันเวลาและฤดูกาล ทำให้นักสัตววิทยาของจีนนิยามว่ามังกรคือสิ่งมีชีวิตที่สูงส่งที่สุดรองจากมนุษย์

มังกรจีนมีหลายประเภท ได้แก่ The Lung Wang หรือราชามังกร (Dragon King) ที่ไม่มีปรากฏเป็นรูปแบบของงานศิลปะ แต่จะปรากฏในวรรณคดีในบางครั้งคราว The Shen Lung ที่เป็นมังกรที่ได้รับความนิยมมากที่สุด The Ring Lung The Chin Lung The Tsao Lung The Tu Lung และ The true dragon ที่มีลูกเป็นมังกรเก้าตัว ลูกแต่ละตัวมีรูปร่างและอุปนิสัยที่แตกต่างกัน โดยลูกมังกรแต่ละตัวมักพบในงานแกะสลักและสถาปัตยกรรม เช่น บนยอดระฆัง บนหลังคาของตำหนักหรืออาราม บนอาวุธ และบนอนุสาวรีย์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม Dr.Williams ได้พูดถึงมังกรใน “Middle Kingdom” ว่ามังกรมีเพียง 3 ประเภท แต่ละประเภทคือตัวแทนของท้องฟ้า ท้องทะเล และหุบเขา

มังกรจีนมีหลายสี ได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน สีขาว และสีดำ โดยในสมัยราชวงศ์หมิง (Ming Dynasty) สีแดงถือเป็นสีของชาติ ทำให้มังกรแดงกลายเป็นสัญลักษณ์ของจักรวรรดิจีน ส่วนในสมัยราชวงศ์แมนจู (Manchu Dynsty) สีบนเหลืองถือเป็นสีของพระจักรพรรดิ ทำให้มังกรสีเหลืองกลายเป็นสัญลักษณ์ของพระจักรพรรดิ นอกจากนี้ในบันทึก Shou Wen ซึ่งเป็นบันทึกสมัยราชวงศ์ถัง

กล่าวถึงอิทธิฤทธิ์ของมังกรว่าสามารถแสดงตัวหรือหายตัวและขยายตัวหรือหดตัวได้ตามปรารถนา ทำให้ไม่สามารถคำนวณความยาวที่แท้จริงของมังกรได้ ล.เสถียรสุด (2516) เรียบเรียงหนังสือเรื่อง “ประวัติวัฒนธรรมจีน ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม” กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับมังกรว่า สัญลักษณ์รูปมังกรปรากฏขึ้นในสมัยพระเจ้าอั้งตี้ โดยกษัตริย์อั้งตี้สร้างขึ้นจากสัญลักษณ์ของชนเผ่าต่าง ๆ ที่ถูกรวมกันเป็นประเทศจีน เพื่อให้สัญลักษณ์รูปมังกรเป็นสัญลักษณ์ของประเทศจีน เนื่องจากมนุษย์ในสมัยโบราณนิยมใช้รูปสัตว์หรือรูปดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ของชนเผ่า ต่อมามังกรได้รับการยกย่องให้เป็นสัญลักษณ์ของกษัตริย์ที่มีคุณธรรม และมักปรากฏคำว่ามังกรในราชาศัพท์ ภายหลังจากศาสนาพุทธเผยแพร่เข้ามาในประเทศจีน ได้ใช้คำว่ามังกรแปลคำว่านาครในพระสูตร ทำให้มังกรสูงส่งมากขึ้น นอกจากนี้มีการบันทึกว่าในสมัยของกษัตริย์เจี้ยวและกษัตริย์สู่นมีการใช้สัญลักษณ์รูปมังกรในชุดคลุมสำหรับเข้าเฝ้าด้วย

ส.พลายน้อย (2547) เขียนหนังสือเรื่อง “เล่าเรื่องมังกร” กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับมังกรว่า มังกรเกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าอั้งตี้ เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของประเทศจีนโบราณ เนื่องจากมนุษย์ในสมัยโบราณนิยมใช้รูปสัตว์หรือดอกไม้เป็นเครื่องหมายประจำเผ่า โดยพระเจ้าอั้งตี้ได้นำเอาสัญลักษณ์ของชนเผ่าโบราณเก่าเผ่าเข้ามารวมกันจนเกิดเป็นเล้ง หรือหลง อย่างไรก็ตามคำอธิบายของอวัยวะที่นำมาประกอบกันเป็นมังกรก็มีมากมาย เช่น หนังสือของ Lewis Hododus ที่กล่าวถึงรูปร่างของมังกรว่า ประกอบจากสัตว์เก้าชนิด ดังนี้ ศรีษะจากอูฐ เขาจากกวาง หูจากวัว ดวงตาจากปิศาจหรือมาร คอจากงู ท้องจากหอยแครงยักษ์ เกล็ดจากปลาจำพวกตะเพียนหรือกะโห้ เล็บจากนกอินทรี และฝ่าเท้าจากเสือ ส่วนเขาของมังกรจะงอกขึ้นเมื่ออายุได้ 500 ปี และปีกของมังกรจะงอกเมื่ออายุได้ 1,000 ปี นอกจากนี้ในหนังสือของ J.F. Blacker ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์รูปมังกรกับจักรพรรดิ คือ รูปมังกรห้าเล็บถือเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิเท่านั้น เจ้าชั้นรองลงมา และขุนนางมักใช้รูปมังกรสี่เล็บ ส่วนการประดับตกแต่งทั่วไปมักใช้รูปมังกรสามเล็บ

Patricia Bjaaland Welch (2551) เขียนหนังสือเรื่อง “CHINESE ART: A Guide to Motifs and Visual Imagery” กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับมังกรว่า มังกรเป็น 1 ใน 4 สัตว์ที่ได้รับการเคารพนับถือมากที่สุด ในประวัติศาสตร์จีน มังกรโบราณของจีนถูกแบ่งออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่ มังกรฟ้า มังกรมหาสมุทร และมังกรบึงและภูเขา โดยพวกมันมักมีหนวดเครา หายใจออกมาเป็นไฟ หมอก หรือฝน ทำให้สัญลักษณ์รูปมังกรเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความน่าเกรงขาม เนื่องจากมังกรนำเสนอปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และรูปร่างของมังกรประกอบมาจากสัตว์จำนวน 9 ชนิด ได้แก่ หัวจากอูฐ เขาจากกวาง ดวงตาจากกระต่าย หูจากวัว คอจากงู ท้องจากกบ เกล็ดจากปลาฉลาม กรงเล็บจากเหยี่ยว และฝ่าเท้าจากเสือ แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศจีนยังมีตำนานที่กล่าวถึงมังกรอีก 9 ชนิด มักเรียกว่า “ลูกมังกร”

ประกอบไปด้วย ปี่ซี้หรือป้าเซีย ซื่อเหว็น ผูล่าว ป้ออ่าน เทาเทีย กงฝู หยาจ้อ ชวนหนี่หรือจินหนี่ และ เจียวถู่ โดยลูกมังกรแต่ละตัวมักปรากฏอยู่ในสถานที่ที่ต่างกัน

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล (2552) เขียนหนังสือเรื่อง “108 สัญลักษณ์จีน” กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับมังกรในตอนมังกรและลูกมังกรทั้งเก้าว่า มังกรเป็นสัตว์แห่งเทพนิยายที่ถือเป็นราชาแห่งสัตว์ทั้งปวง มีพลังอำนาจมาก และเป็นสัญลักษณ์ของพระจักรพรรดิตั้งแต่สมัยพระเจ้าหวงตี้จับจวน ลิ่นสุตราวงศ์ซิง โดยพระจักรพรรดิจะใช้สัญลักษณ์รูปมังกรห้าเล็บ องค์ชายจะใช้สัญลักษณ์รูปมังกรรูปสี่เล็บ เชื่อพระวงศ์จะใช้สัญลักษณ์รูปมังกรสามเล็บ ส่วนขุนนางและสามัญชนไม่สามารถใช้สัญลักษณ์รูปมังกรได้ นอกจากนี้ในศาสตร์แห่งจักรวาลวิทยาและการพยากรณ์ยังมีการแบ่งมังกรตามสถานะทางภูมิศาสตร์ และยึดเอามังกรเป็นสัญลักษณ์แห่งฤดูกาล และในศาสตร์แห่งฮวงจุ้ยยังมีการกำหนดให้มังกรเป็นสัญลักษณ์ประจำทิศตะวันออก เรียกว่ามังกรเขียว หรือชิงหลง (青龙 : Qing Long) และยังมีตำนานเกี่ยวกับมังกรอีกมากมาย เช่น ตำนานวังมังกรที่กล่าวถึงวังใต้ทะเลของมังกร ทำให้มังกรได้รับการยกย่องให้เป็นเจ้าสมุทร และตำนานลูกมังกรทั้งเก้า หรือมังกรกำเนิดโอรสทั้งเก้า ที่กล่าวถึงโอรสของราชามังกร โดยในตำนานพื้นบ้านมีประโยคหนึ่งกล่าวว่า “มังกรกำเนิดเก้าโอรส แม้ไม่คล้ายมังกรแต่เป็นมังกร ต่างฝ่ายต่างมีจุดเด่นอันแตกต่างกัน ที่มีละม้ายคล้ายเหมือน” ซึ่งแสดงว่าโอรสของราชามังกรแต่ละตัวมีรูปลักษณ์ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังแสดงความเชื่ออีกประการหนึ่งว่าโอรสของราชามังกรเหล่านี้ยังไม่บรรลุมรรคผล ทำให้ไม่สามารถกลายเป็นมังกรที่แท้จริงได้

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล (2553) เขียนหนังสือเรื่อง “108 สิ่งมิ่งมงคลจีน” กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับมังกรในตอนเสามังกรว่า สัญลักษณ์รูปมังกรสร้างขึ้นโดยพระเจ้าหวงตี้ โดยการนำเอาสัญลักษณ์ของชนเผ่าโบราณต่าง ๆ มารวมกัน เพื่อใช้สำหรับการบูชา และเพื่อแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยสัญลักษณ์รูปมังกรถือว่ามีอำนาจลึกลับ สามารถนำพาลม ฝน ความอุดมสมบูรณ์ ความรุ่งเรือง และความผาสุกมาสู่มนุษยชาติได้ ดังนั้นจึงนิยมนำสัญลักษณ์รูปมังกรไปประดับบนสถาปัตยกรรมต่าง ๆ เช่น หลังคา เสา เป็นต้น

เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์ (2556) แปลหนังสือเรื่อง “รูปแบบสิริมงคลจากสวรรค์ของประเทศจีน” กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับมังกรว่า มังกรเป็นผู้นำแห่งสัตว์ทั้งปวง มีตำนานกล่าวถึงมังกรว่าเป็นสัตว์ที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปร่างได้และมีอิทธิฤทธิ์บันดาลฝนและสิ่งสิริมงคลให้แก่มนุษย์ นอกจากนี้ในสมัยศักดินามังกรถือเป็นสัญลักษณ์อันทรงเกียรติ ทำให้ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา มังกรจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ ห้ามไม่ให้ประชาชนใช้ภาพมังกร หากฝ่าฝืนจะมีการลงโทษ แต่เมื่อสมัยศักดินาเสื่อมลง สัญลักษณ์รูปมังกรจึงถูกนำไปใช้แทนความเป็นสิริมงคลอย่างแพร่หลาย

Jacqueline Chao (2555) เขียนปริญาานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตเรื่อง “Chen Rong and The Transformation of Nine Dragons” กล่าวถึงความเชื่อเรื่องมังกรว่า สัญลักษณ์รูปมังกรมีปรากฏตั้งแต่สมัยจักรพรรดิหวงตี้ (皇帝 : Huang Di , 2,600 ปีก่อนคริสต์ศักราช) หรือจักรพรรดิเหลืองที่เป็นหนึ่งในสามราชาห้าจักรพรรดิ (三皇五帝 : San Huang Wu Di, Three Sovereigns and Five Emperors) ซึ่งคาดว่าเป็นผู้ปกครองในตำนาน ไม่มีตัวตนจริง โดยสัญลักษณ์รูปมังกรถือเป็นสัญลักษณ์แห่งการเจริญงอกงาม และพลังเหนือธรรมชาติ

ในตำราแห่งการเปลี่ยนแปลง (Book of Changes) หรือตำราอี้จิง (易经 : Yi Jing) บันทึกว่า Fuxi ผู้สร้างสัญลักษณ์แปดเหลี่ยม (Eight Trigrams) หรือ ปากวา (八卦 : Ba Gua) รวบรวมสัญลักษณ์ 8 ประการ ได้แก่ สวรรค์ โลก สายฟ้า สายลม น้ำ ไฟ ภูเขา และแม่น้ำ เข้าด้วยกันเป็นสัญลักษณ์แปดเหลี่ยม ซึ่งถือเป็นคำอธิบายลักษณะของมังกรในยุคแรก

ในยุคราชวงศ์ชาง (Shang Dynasty) ผู้ปกครองของจีนคือผู้ที่เชื่อมต่อระหว่างคนและสายฝน ต่อมาในสมัยราชวงศ์ฮั่น (Han Dynasty) การปรากฏตัวของมังกรเชื่อมต่อกับพระจักรพรรดิโดยตรง เนื่องจากมีความเชื่อว่าหลิวปัง (劉邦 : Liu Bang) หรือจักรพรรดิฮั่นเกาจู่ (高祖 : Gao Zu) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งราชวงศ์ฮั่นมองเห็นมังกรมาเป็นลางบอกเหตุ และบัญชาจากสวรรค์ (Havenly Favor) ความเชื่อเรื่องมังกรดำเนินมาจนถึงสมัยราชวงศ์หยวน (Yuan Dynasty) และแพร่หลายอย่างมากงานศิลปะในราชสำนักของสมัยราชวงศ์หมิง (Ming Dynasty) และราชวงศ์ชิง (Qing Dynasty) เช่น เสื้อคลุมของพระจักรพรรดิมักเรียกว่า “เสื้อคลุมมังกร” ที่ตัดด้วยผ้าซาตินสีเหลือง ปักลวดลายมังกรอย่างวิจิตรงดงาม โดยมังกรที่ปรากฏบนเสื้อคลุมของพระจักรพรรดิจะมีเก้าชนิด เป็นต้น

Wang Lijiao (2555) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบตำนานการกำเนิดและประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพญานาคของไทยและมังกรของจีน (A Comparative Study Of Legends and Traditions Relate To Thai Naga and Chinese Dragon)” กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับมังกรว่า มีการสรุปต้นกำเนิดของมังกรได้ 5 ประการ คือ 1. มังกรเป็นสัตว์สมมติที่ไม่มีตัวตนจริง 2. มังกรเป็นสัญลักษณ์หรือโทเทม 3. มังกรมีที่มาจากสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น งู หรือ จระเข้ เป็นต้น 4. มังกรมีที่มาจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ และ 5. มังกรมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังกล่าวถึงรูปร่างของมังกรว่าประกอบมาจากสัตว์ต่าง ๆ เก้าชนิด และอุปนิสัยของมังกรคือ ชอบน้ำ เนื่องจากมังกรมีที่มาจากสัตว์น้ำ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง พายุ และคลื่น เป็นต้น และชอบบิน เนื่องจากมังกรเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์บนท้องฟ้า เช่น เมฆ ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง และสายรุ้ง เป็นต้น

ปรัชญา เหลืองแดง (2556) เขียนการค้นคว้าอิสระเรื่อง “มังกรจีนในงานประดับหลังคาพุทธสถานไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19-24 (Chinese Dragon In The Roof Decoration In Thai Buddhist Architecture Between The 13 - 19 Centuries A.D.)” กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับมังกรว่า มังกรมีลักษณะเป็นสัตว์ผสมที่ได้รับอวัยวะต่าง ๆ มาจากสัตว์หลาย ๆ ประเภท ซึ่งชาวจีนเชื่อว่ามังกรเป็นสัตว์ประเสริฐ มีอำนาจมาก ทำให้มังกรของจีนได้รับความนิยม และถูกนำไปประดับบนหลังคาของสถาปัตยกรรม หรือประดับบนบานประตูเพื่อทำหน้าที่เป็นทวารบาล อีกทั้งมังกรยังถือเป็นสัญลักษณ์ของพระจักรพรรดิมาแต่โบราณ มีหลักฐานการใช้ลวดลายมังกรบนฉลองพระองค์ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น รวมถึงเครื่องราชูปโภค งานประดับตกแต่งภายในพระราชวัง และสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระจักรพรรดิ เช่น บัลลังก์ของพระจักรพรรดิ หรือรูปมังกรเก้าตัวบนผนังในพระราชวังต้องห้าม เป็นต้น นอกจากนี้มังกรยังเกี่ยวข้องกับตำนานและวิถีชีวิตที่พึ่งพาฝนและสายน้ำเพื่อการเกษตร ตลอดจนเรื่องโชคลาง เช่น คติความเชื่อที่ว่ามังกรมีอิทธิพลในการเกื้อกูลและให้ความช่วยเหลือมนุษย์ในเรื่องของน้ำ คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างที่อยู่อาศัยตามหลัก Feng Shui หรือฮวงจุ้ย เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องมังกร ทำให้ผู้วิจัยทราบว่ามังกรมีต้นกำเนิดมาจากการรวบรวมสัญลักษณ์ของชนเผ่ามาเป็นสัญลักษณ์แทนประเทศจีนโดยพระเจ้าหวงตี้หรือพระเจ้าเหลือง ดังแนวความคิดของ ล.เสถียรสุด (2516) ส.พลายน้อย (2547) และปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล (2553) หรือเกิดจากความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ ดังแนวความคิดของ L. Newton Hayes (2466) Patricia Bjaaland Welch (2551) เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์ (2556) Jacqueline Chao (2555) และ Wang Lijiao (2555) โดยมังกรถือเป็นเจ้าแห่งสัตว์ทั้งปวง และเป็นเทพเจ้าแห่งฝน ทำให้มังกรได้รับความนิยมนับถืออย่างมาก จนกลายเป็นสัญลักษณ์ของพระจักรพรรดิ ทำให้มังกรถูกนำไปประดับบนเครื่องราชูปโภคที่เกี่ยวข้องกับพระจักรพรรดิ ดังแนวความคิดของปรัชญา เหลืองแดง (2556)

2.2 รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกร

L. Newton Hayes (2466) เขียนหนังสือเรื่อง “The Chinese Dragon” กล่าวถึงรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกรว่า มีการค้นพบงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกรทั่วประเทศ ทั้งในผ้าไหม เครื่องเคลือบ เครื่องจักสาน ทั้งปักลงบนผ้า แกะสลักลงบนไม้หรือหินอ่อน หรือหล่อเป็นโลหะ นอกจากนี้สิ่งของที่เกี่ยวข้องกับพระจักรพรรดิมักจะมีคำว่ามังกรมาเกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัลลังก์ของจักรพรรดิ จะเรียกว่า บัลลังก์มังกร (Dragon's seat) พระหัตถ์ของจักรพรรดิ จะเรียกว่า หัตถ์มังกร (Dragon's claws) พระภูษาของจักรพรรดิ จะเรียกว่า เสื้อคลุมมังกร (Dragon's garment) และ

จาร์กมังกู (Dragon Tablet) ซึ่งได้รับการเคารพบูชาในวัดหรืออารามของสมัยราชวงศ์ชิงอย่างมาก โดยมักจาร์กค้ำอวยพรให้พระจักรพรรดิอายุยืนยาว และมักมีรูปหัวมังกรประดับอยู่ด้านบน เป็นต้น

กัจจ สุนพงษ์ศรี (2551) เขียนหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน” กล่าวถึงรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกรว่า มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏสัญลักษณ์รูปมังกรในประเทศจีนเป็นจำนวนมาก เช่น หลักฐานจากสมัยราชวงศ์ซาง ที่สุสานหลงหูเจียจวงของจักรพรรดิสมัยราชวงศ์ซาง มีการค้นพบเสาและคานที่มีลายสัตว์ประหลาดและลายที่ดัดแปลงมาจากสัตว์ รวมถึงภาชนะสำริดที่มีลายประดับแบบนูนสูงที่มีลายหน้าสัตว์ (Tao-Tien) และลายมังกร (Kuei Dragon)

หลักฐานจากสมัยราชวงศ์โจว ในสุสานที่เมืองฉางซา มีการค้นพบจิตรกรรมบนผ้าไหมเป็นลายหญิงสาวกับมังกรและนกหงส์ หน้ากากหยกที่ทำเป็นลายมังกร และ Chin – Tsun สำริดที่มีลวดลายมังกรและนกฟีนิกซ์ทองและเงิน รวมถึงโต๊ะโลหะที่มีขาเป็นรูปมังกรกับหงส์กำลังเกี่ยวกัน

หลักฐานจากสมัยราชวงศ์ฮั่น มีการค้นพบภาพวาดมังกรกับเสืออยู่ท่ามกลางภูเขาในสุสานแห่งหนึ่ง และพบจิตรกรรมฝาผนังในสุสานเซาหยวนจั้นที่เป็นภาพมังกรและขุนเขา (Scene of Dragon and Mountains) นอกจากนี้ศิลปะประเภทประติมากรรมของราชวงศ์ฮั่นยังนิยมในลายมังกร โดยเฉพาะลายมังกรบินที่ได้รับความนิยมเป็นพิเศษ สืบไปได้จากการนำไปประดับบนเครื่องสำริดที่ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เครื่องอานม้า บังเทียนม้า อาวุธ และกระจกโลหะ

หลักฐานจากสมัยราชวงศ์ถัง ในสุสานเฉียนหลงซึ่งเป็นสุสานของจักรพรรดิเกาจงและจักรพรรดินีอู่เจ๋อเต๋ียน รวมถึงสุสานของเจ้าหญิงหย่งไท่และเจ้าชายจางสู่ย มีฝาผนังที่วาดภาพมังกร หลักฐานจากสมัยราชวงศ์ซ่ง ในสมัยพระจักรพรรดิฮุยจง มีการกำหนดเรื่องราวการวาดภาพออกเป็น 10 ประเภท ซึ่ง 1 ใน 10 คือเรื่องราวเกี่ยวกับมังกรและปลา (Dragons And Fishes) แสดงให้เห็นว่าจิตรกรรมภาพมังกรได้รับความนิยมสูง จนทำให้การวาดภาพมังกรเป็นเรื่องที่ศึกษาได้อย่างเอกเทศ และมีภาพวาดมังกรที่มีชื่อเสียงคือภาพมังกรเก้าตัวในหมอกและคลื่น ซึ่งเป็นผลงานของเฉินหรง

หลักฐานในสมัยราชวงศ์หมิง ในพระราชวังจักรพรรดิ (The Imperial Palace) พระตำหนักที่อยู่บนพื้นยกระดับมีทางระบายน้ำที่จากหินอ่อนสีขาวเป็นรูปหัวมังกรทั้งหมด 1,143 หัว และตำหนักไท่เหอเต๋ียนยังมีเสาที่ประดับสัญลักษณ์รูปมังกรลงรักอาบทองจำนวน 6 ต้น เรียงล้อมพระราชบัลลังก์ และบนเพดานก็มีการแกะสลักรูปมังกรเล่นแก้ว นอกจากนี้บริเวณศาลาฉีเหินย่นเต๋ียนในวิหารแห่งสวรรค์หรือเทียนถานก็มีเสาที่เรียกว่าเสามังกรประดับอยู่กลางศาลาจำนวน 4 ต้น และบนเพดานก็วาดภาพมังกรกับหงส์ รวมถึงในห้องเก็บพระศพที่สุสานตั้งหลังก็มีการค้นพบบัลลังก์หินอ่อนที่มีการประดับรูปมังกรและหงส์ โดยเฉพาะบัลลังก์ของจักรพรรดิที่มีการตกแต่งผนังและที่วางแขนเป็นรูปมังกร รวมถึงมงกุฎและฉลองพระองค์ที่ประดับลวดลายมังกร

และหลักฐานจากสมัยราชวงศ์ซิง ในสมัยจักรพรรดิหยงเจิ้ง มีการนำสัญลักษณ์รูปมังกรมาทำเป็นประติมากรรมดินเผาเคลือบสีเพื่อให้ประชาชนนำไปกราบไหว้บูชา เป็นต้น

Patricia Bjaaland Welch (2551) เขียนหนังสือเรื่อง “CHINESE ART: A Guide to Motifs and Visual Imagery” กล่าวถึงรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกรว่า รูปแบบดั้งเดิมของมังกรสามารถพบได้ตั้งแต่ภาชนะดินเผาสมัยหลังยุคหินและภาชนะโลหะในสมัยสำริด ต่อมาในสมัยจ้านกั๋วและสมัยราชวงศ์ซัน มังกรจึงพัฒนารูปร่างให้โดดเด่นยิ่งขึ้น และกลายเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ ทำให้สัญลักษณ์รูปมังกรถูกนำไปประดับบนสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับจักรพรรดิ โดยรูปแบบของสัญลักษณ์รูปมังกรที่ปรากฏในงานพิธีการหรืองานราชสำนักมักเป็นรูปมังกรหน้าตรงที่มีแขนและขาอยู่ด้านข้าง หรือรูปมังกรที่กำลังเกี่ยวกระหวัด นอกจากนี้ นักศึกษาที่ศึกษาเกี่ยวกับผ้าของจีนได้แสดงความคิดเห็นว่าเสื้อผ้าในราชสำนักของราชวงศ์หมิงมักปรากฏสัญลักษณ์รูปมังกรอยู่ 3 รูปแบบ ได้แก่ หลง (龙 : Long) หมาง (蟒 : Mang) และโตวหนิว (斗牛 : Dou Niu) ส่วนสมัยราชวงศ์ซิง ชุนนางระดับ 1 - 3 สามารถใช้สัญลักษณ์รูปมังกรห้าเล็บ (Five-Clawed Dragon) ได้ ในขณะที่ขุนนางตั้งแต่ระดับ 4 ลงมาจะได้รับอนุญาตให้ใช้เพียงสัญลักษณ์รูปหมางสี่เล็บ (Four-Clawed Mang) เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ยังมีมังกรระดับที่ต่ำลงมา (Lesser Dragons) เช่น โตวหนิว ซึ่งเป็นมังกรสามหรือสี่เล็บที่มีเขาโค้งงอนมาข้างหลังคล้ายกับแกะ หรือเพียหยิว (飞鱼 : Fei Yu) ซึ่งเป็นมังกรสี่เล็บที่มีปีกและหางปลาที่ต่อมาพัฒนาเป็นปลาบิน (Flying Fish)

Marilyn Shea (2552) เขียนบทความออนไลน์เรื่อง “Nine Dragon Wall” กล่าวถึงรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกรในตอนกำแพงเก้ามังกรว่า กำแพงเก้ามังกร (The Nine Dragon Wall) สร้างขึ้นในคริสต์ศักราชที่ 1773 เป็นส่วนหนึ่งของการปรับปรุงพื้นที่บริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวังเพื่อสร้างตำหนักของจักรพรรดิเฉียนหลง (Emperor Qianlong) และเพื่อבודบังกษัตริย์ภรรยาพระเจ้าหวงจี (Huangji Men) กับพระตำหนักหนิงโจว (Ningshou Gong) โดยกำแพงมีความยาว 96.5 ฟุต และมีความสูง 11.5 ฟุต และประกอบไปด้วยมังกรที่มีชื่อว่า Haoxian หยาจื้อ ซื่อเหวิน ป่าเซี่ย ปี้ชี ฉิวหนิว เจียวู และป้ออัน ซึ่งมังกรแต่ละตัวมีลักษณะที่แตกต่างกัน

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล (2553) เขียนหนังสือเรื่อง “108 สิ่งมิ่งมงคลจีน” กล่าวถึงรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกรในตอนสิบสัตว์วิเศษว่า บริเวณปลายปีกหลังคาของพระราชวังต้องห้ามหรือกู่กงมักมีประติมากรรมรูปสัตว์วิเศษประดับ มีจุดประสงค์เพื่อปกป้องสถาปัตยกรรมให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและปลอดภัย โดยในสมัยราชวงศ์ซัน ราชวงศ์ถัง และราชวงศ์ซิง จะเป็นรูปศรีษะ

มังกร ต่อมาเริ่มปรากฏคติความเชื่อของการสร้างสถาปัตยกรรมเป็นเซียนนำสัตว์วิเศษในสมัยราชวงศ์ชิง โดยรายละเอียดของสถาปัตยกรรมประกอบไปด้วยเขียนขี่หงส์ จากนั้นคือสัตว์วิเศษทั้งสิบ ได้แก่ ชื่อเหวินซึ่งเป็นหนึ่งในเก้าโอรสของราชามังกร หงส์ สิงโต ม้าสวรรค์ ม้าทะเล ชวนหนี่ซึ่งเป็นหนึ่งในเก้าโอรสของราชามังกร เอียววี เชี่ยจื่อ โต้วหนี่หรือฉิวฉือ หั่งสือ และฉุยโซ่ว หรือศรีษะมังกรขนาดใหญ่ ที่ทำหน้าที่ควบคุมสัตว์วิเศษทั้งสิบให้แผ่บาปปกป้องสถาปัตยกรรม

Jacqueline Chao (2555) เขียนปริญญาานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตเรื่อง “Chen Rong and The Transformation of Nine Dragons” กล่าวถึงรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกรว่า สัญลักษณ์รูปมังกรนอกจากสื่อถึงจักรพรรดิและราชสำนักแล้ว ยังสื่อถึงการปกป้อง ทำให้สัญลักษณ์รูปมังกรถูกนำไปประดับตกแต่งบนสถาปัตยกรรมเป็นจำนวนมาก ยูจินหวัง นักศึกษาที่ศึกษาเรื่องสัญลักษณ์รูปมังกรและนกในกระจกสำริดของสมัยราชวงศ์ถังได้อธิบายเรื่องการนำสัญลักษณ์รูปมังกรมาใช้ในการประดับสถาปัตยกรรมเพื่อปกป้องสถาปัตยกรรมให้แข็งแรง นอกจากนี้นักวิชาการท่านอื่นยังแสดงความเห็นเรื่องการประดับตกแต่งสัญลักษณ์รูปมังกรในสถาปัตยกรรมของจีนว่าสัญลักษณ์ที่ใช้ประดับในสถาปัตยกรรมไม่ได้มีเพียงสัญลักษณ์รูปมังกรเท่านั้น แต่ยังมีสัญลักษณ์รูปสัตว์ที่มีรูปร่างคล้ายกับมังกร ซึ่งอ้างอิงจากตำนานโบราณที่กล่าวถึงมังกรที่มีลูกเก้าตัว และลูกมังกรแต่ละตัวจะมีคุณสมบัติและหน้าที่ที่แตกต่างกัน โดยการประดับสัญลักษณ์รูปเก้ามังกรมักพบบนชายคา กำแพง ขอบระเบียง และระเบียง ของสถาปัตยกรรม นอกจากนี้ยังพบบนอาวุธ และภาชนะของจีนโบราณอีกด้วย

มังกรเริ่มปรากฏในงานจิตรกรรมตั้งแต่สมัยของ Fuxi โดยพบบนสัญลักษณ์รูปแปดเหลี่ยม ต่อมาในสมัยเว่ย จีน และราชวงศ์เหนือและราชวงศ์ใต้ หรือยุคหกอาณาจักร (Six Kingdoms Period) มีจิตรกรที่มีชื่อเสียงด้านการวาดภาพมังกรคือ Gu Kaizhi (顧愷之) Zhang Sengyou (張僧繇) Wang Yi (王廙) Yuan Qian (袁倩) Mao Huaiyuan (毛惠遠) Zhang Caoyao (張僧繇) และ Yang Zhihua (楊子華) ต่อมาในสมัยราชวงศ์ถัง Zhang Yan Yuan (張彥遠) จิตรกรที่มีชื่อเสียงบันทึกไว้ใน Record of Famous Paintings in History ว่า Cao Buxing (曹不興) หรือบางครั้งรู้จักกันในชื่อ Cao Fuxing (曹弗興) แห่งอาณาจักรอู๋ (Wu Kingdom) ถือเป็นผู้เชี่ยวชาญแห่งการวาดภาพมังกรคนแรก และนอกจากนี้ในช่วงต้นราชวงศ์ซ่งซึ่งถือว่าเป็นยุคที่ภาพจิตรกรรมของมังกรได้รับความนิยมสูงสุด Wang Fu ได้สร้างหลักการวาดภาพมังกรที่เรียกว่า “Three joints and Nine resemblance” เพื่อเสริมสร้างทักษะการวาดภาพมังกรให้กับจิตรกร เนื่องจากมังกรถือเป็นเพียงสัตว์ที่เกิดจากจินตนาการของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม ในสมัยราชวงศ์ซ่งได้ จิตรกรที่มีชื่อเสียงด้านการวาดภาพมังกร ได้แก่ เฉินหลง Yi Shu (艾淑) และภิกษุ Fa Chang (僧法常) โดยในบันทึก Tu Hui Bao Jian บันทึกว่าความสามารถด้านการวาดภาพมังกรของ Yi Shu อยู่ในระดับเดียวกับเฉินหลง ส่งผลให้

ภาพวาดมังกรของเขาก็มีชื่อเสียงอย่างมาก ส่วนภิกษุ Fa Chang มีความสามารถด้านการวาดภาพ มังกรและเสื่อ

ภาพวาดเก้ามังกรของเงินทรงสันนิษฐานว่าถูกวาดขึ้นในคริสต์ศักราชที่ 1244 โดยมีความ ยาวรวมมากกว่า 1,000 เซนติเมตร ทำให้กลายเป็นภาพวาดมังกรที่มีขนาดยาวที่สุดที่เหลือรอดมา จนถึงปัจจุบัน เรื่องราวของภาพวาดเก้ามังกรเริ่มจากทางซ้ายไปทางขวา โดยเริ่มต้นจากทิวทัศน์ภูเขา หินที่ซ่อนอยู่ในม่านเมฆที่มีขาและหางของมังกรตัวแรกปรากฏอยู่ระหว่างหินบนน้ำตกที่เขียว กรงเล็บ จิกลงบนหิน ดวงตาและหนวดปลิวขึ้นด้านบน ลำตัวขดกระหวัด ส่วนมังกรตัวที่สองกำลังอยู่ระหว่างการต่อสู้ กรงเล็บของมันจึงกางออก ดวงตามองไปยังมังกรตัวแรก และลำตัวขยายใหญ่เต็มที่ ถัดมา คือมังกรตัวที่สามที่ตะกายอยู่บนหินท่ามกลางเมฆที่หมุนวน กรงเล็บขยายออก ส่วนมังกรตัวที่สี่กำลัง เล่นกับคลื่น กรงเล็บมีไข่มุก ปากอ้ากว้างแสดงการเฉลิมฉลอง ถัดมาคือมังกรตัวที่ห้าและมังกรตัวที่หก ที่กำลังโต้แย้งกัน โดยลำตัวของมังกรตัวที่ห้าม้วนลำตัวไปทางด้านหลัง ส่วนมังกรตัวที่หกกำลังอ้าปาก คำราม รูปลักษณ์ภายนอกของมังกรสองตัวนี้ค่อนข้างแตกต่างกัน กล่าวคือมังกรตัวที่หกไม่มีเขา เกสัด มีขนาดเล็กกว่าและแน่นกว่า นอกจากนี้แผงคอของมังกรตัวที่หกยังยาวและมีสีเทา ต่างกับมังกรตัวที่ ห้าอย่างสิ้นเชิง ส่วนเทคนิคการวาดคือมีการลงน้ำหนักสีหมึกน้อยกว่ามังกรตัวที่ห้า ถัดมาคือทิวทัศน์ ของน้ำตกและเกลียวคลื่นที่มีมังกรตัวที่เจ็ดกำลังเล่นกับละอองน้ำอย่างร่าเริง ส่วนมังกรตัวที่แปดกำลัง คำรามอยู่เหนือเกลียวคลื่น กรงเล็บและปากอ้ากว้าง ดวงตามองไปที่แขนและขาที่กำลังปีนขึ้นด้านบน และมังกรตัวที่เก้ากำลังหมอบอยู่บนพื้นหิน ลำตัวของมันขดกระหวัด และหัวของมันหันไปยัง จุดเริ่มต้นของม้วนภาพ

ปรัชญา เหลืองแดง (2556) เขียนการค้นคว้าอิสระเรื่อง “มังกรจีนในงานประดับหลังคาพุทธสถานไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 - 24 (Chinese Dragon In The Roof Decoration In Thai Buddhist Architecture Between The 13 - 19 Centuries A.D.)” กล่าวถึงรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกรว่า มังกรของจีนได้รับความนิยมในหมู่ชาวจีนอย่างมาก ทำให้ชาวจีนนิยมนำไปประดับตกแต่งบนหลังคาของอาคารสถาปัตยกรรมต่าง ๆ เพราะชาวจีนเชื่อว่าหลังคาคือสัญลักษณ์ของสวรรค์ ดังนั้นการประดับมังกรไว้บนหลังคาของอาคารจึงเปรียบเสมือนการแสดงสัญลักษณ์การอวยพรให้กับผู้มาเยือน รวมถึงนำไปประดับอยู่บนประตูเพื่อทำหน้าที่เป็นทวารบาล

Visit Our China (ม.ป.ป.) เขียนบทความออนไลน์เรื่อง “Forbidden City” กล่าวถึงรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปมังกรในหัวข้อกำแพงเก้ามังกรว่า กำแพงเก้ามังกร (The Nine Dragon Wall) สร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์ชิง (Qing Dynasty) คริสต์ศักราชที่ 1773 โดยมีความยาว 20.4 เมตร และมีความสูง 3.5 เมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของหกวังตะวันออก (Six Eastern Palaces) และ

หอบูชาบรรพบุรุษ (Hall Of Ancestral Worship) โดยกำแพงแก้วม้งกรประกอบไปด้วยภาพแกะสลักม้งกรจำนวน 9 ตัวกำลังเล่นกับไข่มุก มีกระเบื้องเคลือบสีประมาณ 270 ชิ้น และมีสันหลังคา 5 สัน ซึ่งบนสันหลังคาม้งกรตัวเล็กประดับอยู่อีก 9 ตัว

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปม้งกรทำให้ผู้วิจัยทราบว่าสัญลักษณ์รูปม้งกรมีปรากฏบนงานศิลปะของประเทศจีนตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยมีปรากฏหลายรูปแบบ เช่น บนภาชนะดินเผาหรือภาชนะสำริด บนภาพจิตรกรรมและบนสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ดังแนวคิดของ L. Newton Hayes (2466) และกำจร สุนพงษ์ศรี (2551) โดยการนำรูปสัญลักษณ์ม้งกรมาประดับบนสถาปัตยกรรมมีจุดประสงค์เพื่อให้อำนาจบารมีของม้งกรปกป้องคุ้มครองสถาปัตยกรรมให้มั่นคงปลอดภัย ดังแนวคิดของ ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล (2553) นอกจากนี้ยังมีการนำสัญลักษณ์รูปม้งกรไปประดับบนเครื่องราชูปโภคของพระจักรพรรดิ เนื่องจากม้งกรคือสัญลักษณ์ของพระจักรพรรดิ ส่วนรูปแก้วม้งกรมีปรากฏบนงานศิลปะที่โดดเด่นคือ ภาพวาดแก้วม้งกรของเงินทรง และกำแพงแก้วม้งกรที่พระราชวังต้องห้าม

บทที่ 3 ลักษณะของมังกรจีน

มังกรของประเทศจีนคือสิ่งมีชีวิตทางวัฒนธรรมที่ปรากฏเพียงในตำนานและตำนานพื้นบ้านของจีน โดยมีรูปร่างคล้ายกับสัตว์ เช่น เต่า ปลา หรืองูที่มีสี่ขา เป็นต้น มีอิทธิฤทธิ์ในการควบคุมน้ำ เช่น ฝน หรือพายุ เป็นต้น โดยชาวจีนเชื่อว่ามังกรเป็นตัวแทนของพลังอำนาจอันดั่งาม และโชคลาภอันประเสริฐ นอกจากนี้ชาวจีนยังเชื่อว่าตนสืบเชื้อสายมาจากมังกร เนื่องจากเจ้าแม่หนี่ววา (女娃 : Nu Wa) ผู้สร้างมนุษย์ตามความเชื่อของชาวจีน มีรูปร่างเป็นหญิงสาวที่มีท่อนล่างเป็นงู (ภาพที่ 1) (Dr.Phylis Lan Lin, 2562)

ภาพที่ 1 ภาพเจ้าแม่หนี่ววา ผลงานของเซียวหยุนฉง (萧云从)

ที่มา: Wikipedia. (2013). **The image depicts the goddess Nuwa.**

Accessed 20th February 2019. Available from <https://wikipedia.org/wiki/女媧>

[#/media/File:Xiaoyuncong_nwwa.jpg](#)

มังกรสามารถแบ่งออกเป็นสามประเภทหลัก ได้แก่ หลง (龙) คือ มังกรที่มีพลังอำนาจสูงสุด อาศัยอยู่บนสวรรค์ หลี (虺) คือ มังกรที่ไม่มีเขา อาศัยอยู่ในมหาสมุทร และเจียว (蛟) คือ มังกรที่มีเกล็ดอาศัยอยู่ในหนองน้ำหรือหุบเขา

หวังฟู (王符 : Wang Fu : คริสต์ศักราชที่ 82 - 167) บัณฑิตในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก เขียนบันทึกที่กล่าวถึงรูปร่างของมังกร ว่าประกอบมาจากสัตว์ทั้งหมดเก้าชนิด ได้แก่ ศรีษะจากอูฐ เขาจากกวาง ดวงตาจากกระต่ายหรือปีศาจ หูจากวัว คอจากงู ท้องจากกบ เกล็ดจากปลาการ์พ กรงเล็บจากเหยี่ยว และฝ่าเท้าจากเสือ นอกจากนี้ยังมีบันทึกที่กล่าวถึงจำนวนเกล็ดของมังกรว่ามีทั้งหมด 117 เกล็ด แบ่งเป็นเกล็ดธาตุหยาง 81 เกล็ด และเกล็ดธาตุหยิน 36 เกล็ด และบริเวณริมฝีปากทั้งสองข้างมีหนวด บริเวณคางมีเครา และไข่มุกมังกร

ชาวจีนมีความเชื่อว่ามังกรไม่สามารถได้ยินเสียงได้ รวมถึงมีความเชื่อว่าลมหายใจของมังกรที่พ่นออกมาจากทางริมฝีปากคือเมฆ ฝน หรือไฟ มีความเชื่อว่าเสียงร้องของมังกรมีเสียงเหมือนกับเสียงของกระต่ายทองแดง และมีความเชื่อว่ามังกรชอบกินเนื้อของนกนางแอ่น ทำให้เมื่อทำพิธีบวงสรวงมังกร ชาวจีนจึงนิยมนำเนื้อของนกนางแอ่นลงไปใต้มันน้ำ มังกรปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ของประเทศจีนมาอย่างยาวนาน ตำนานของมังกรจีนต่างเกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวจีนอย่างลึกซึ้ง ทำให้ประเทศจีนมีการเช่นสรวงบูชามังกรอยู่เกือบทุกพื้นที่ รวมถึงทำให้พบสัญลักษณ์รูปมังกรบนศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

3.1 มังกรในสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ในวัฒนธรรมหยางเซา (Yang Shao Culture) ที่หมู่บ้านปานโป (Pan-Po) ในมณฑลชานซี (Shanxi) พบภาชนะที่ประดับรูปสัตว์ที่คาดว่าเป็นมังกรยุคแรก มีรูปร่างเรียวยาวคล้ายกับงู แต่มีครีบสองครีบบริเวณศรีษะ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ภาพร่างของมังกรที่ค้นพบบนภาชนะในหมู่บ้านปานโป

ที่มา : National Palace Museum. (2000). *The Dragon and The Phoenix in Chinese Arts: Auspicious Motifs for the New Millennium*. Accessed 20th February 2019. Available from <http://www.npm.gov.tw/exhibition/dro0001/english/introduction.htm>

ต่อมาพบเปลือกหอยที่ที่คาดว่าเป็นรูปมังกรที่ Hou Kang Site ในมณฑลเหอหนาน (Henan) มีความยาวราว 1.78 เมตร และมีความสูงราว 0.67 เมตร มีรูปร่างเรียวยาวคล้ายกับงู มีริมฝีปากที่ กำลังอ้ากว้าง มีลิ้นยาว และมีกรงเล็บที่มีห้าเล็บ (ภาพที่ 3 และภาพที่ 4)

ภาพที่ 3 ภาพของเปลือกหอยรูปมังกร (ซ่าย) ที่ค้นพบใน Hou Kang Site ในมณฑลเหอหนาน
ที่มา : voidisyinyang. (2017) **Crocodile is original origin of Chinese Dragon: Ancient Taoist Origins**. Accessed 20th February 2019. Available from <https://www.thedaobums.com/topic/44570-crocodile-is-original-origin-of-chinese-dragon-ancient-taoist-origins/>

ภาพที่ 4 ภาพร่างของเปลือกหอยรูปมังกรที่ค้นพบใน Hou Kang Site ในมณฑลเหอหนาน
ที่มา : voidisyinyang. (2017). **Crocodile is original origin of Chinese Dragon: Ancient Taoist Origins**. Accessed 20th February 2019. Available from <https://www.thedaobums.com/topic/44570-crocodile-is-original-origin-of-chinese-dragon-ancient-taoist-origins/>

และยังมีการค้นพบชิ้นส่วนภาชนะที่มีการวาดรูปมังกรที่ Miao Ti Kou ในมณฑลกานซู (Gansu) มีความสูงราว 38.4 เซนติเมตร มีศรีษะและคอทรงกลม มีขาหน้า มีลายคล้ายเกล็ดที่ลำตัว

นอกจากนี้ยังมีการค้นพบหยกแกะสลักรูปมังกรในวัฒนธรรมแบบหลงซาน (Lung Shan Culture) บริเวณแถบมองโกเลียใน (Inner Mongolia) มีรูปร่างคล้ายกับตัว C ที่มีรูตรงกลาง โดยลำตัวเรียวยาว คล้ายกับงู (ภาพที่ 5) และงานที่มีการวาดรูปมังกรในมณฑลซานซี (Shanxi) โดยมีรูปร่างเรียวยาว คล้ายกับงู ขดวนไปรอบขอบจาน มีดวงตาขนาดเล็ก มีฟันที่แหลมคม และมีวัดดูในปากที่คาดว่าเป็น ลิ้นของมันด้วย

ภาพที่ 5 ภาพของหยกแกะสลักรูปมังกรในวัฒนธรรมแบบหลงซาน (Lung Shan Culture)
ที่มา : Wheielapn. (2007.) **The C-shaped jade dragon of Hongshan Culture**. Accessed 20th
February 2019. Available from https://wikipedia.org/wiki/Hongshan_culture#/media/File:C-shaped_jade_dragon.jpg

จากหลักฐานที่ปรากฏพบว่ามังกรของจีนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ส่วนมากมีรูปร่างลำตัว เรียวยาวคล้ายงู บางชิ้นอาจมีครีบ กรงเล็บ หรือเกล็ด นิยมวาดเป็นลวดลายลงบนภาชนะ หรือนำไป แกะสลักเป็นเครื่องประดับ

3.2 มังกรในสมัยราชวงศ์ซาง - ราชวงศ์ฉิน

ในช่วงสมัยราชวงศ์ซาง (Shang Dynasty) ถึงราชวงศ์โจว (Zhou Dynasty) มังกรมักถูก นำไปประดับอยู่บนภาชนะสำริดหรือหยกแกะสลัก โดยงานหยกแกะสลักในสมัยราชวงศ์โจวแสดงให้เห็นถึงรูปร่างมังกรที่ค่อนข้างผอมแกร็น มีดวงตากลม หูกลม หางแหลม ไม่มีเขนและขา และมักถูก นำมาทำเป็นแหวนที่มีรูปร่างโค้งจนส่วนศีรษะกับส่วนหางเกือบประกบกัน หรือประกบกันในบางชิ้น

ในสมัยปลายราชวงศ์ซาง มังกรเริ่มปรากฏเขาที่มีรูปร่างคล้ายกับเห็ด ทำให้รูปร่างของมังกร สมบูรณ์ยิ่งขึ้น มีการค้นพบงานแกะสลักมังกรบางตัวที่มีเกล็ด ทำให้สันนิษฐานว่าเริ่มมีการนำรูปร่าง ของจระเข้หรือปลามาผสมกับรูปร่างของงู และยังมีการค้นพบงานแกะสลักมังกรร่วมกับเมฆหรือ

สายฟ้า ทำให้สันนิษฐานว่าชาวจีนเริ่มมีความเชื่อว่ามังกรสามารถบินและควบคุมลมฝนได้ นอกจากนี้รูปร่างของมังกรที่แกะสลักลงบนหยกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก รูปร่างของมังกรมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยในหยกแกะสลักรูปมังกรบางชิ้น พบว่ามังกรมีหงอนบนหลัง

ต่อมามีการค้นพบหยกทรงกลมในสุสาน Fu Hao ที่เมืองอันยาง (Anyang) มณฑลเหอหนาน ทำให้พบหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงรูปร่างของมังกรในสมัยปลายราชวงศ์ซางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยรูปร่างของมังกรมักขาดเป็นเกลียว มีหงอนบนหลัง มีเขาที่กลมกลืนไปกับศรีษะ และมีกรงเล็บสี่เล็บ อีกทั้งยังพบการประดับสัญลักษณ์รูปมังกรบนภาชนะสำริดเริ่มพบมากขึ้น โดยมังกรที่นิยมนำมาประดับในสมัยต้นราชวงศ์ซางคือ เทาเทีย (Taotie) ซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับเทาเทียว่าเป็นสัตว์ที่กินคนที่ประพฤตินิยม ชอบ แสดงให้เห็นว่ามีการใช้ศูโลบายในการควบคุมสังคมให้สงบสุข (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 ภาพของลายเทาเทียบนฝางติง (方鼎) หรือภาชนะสี่ขา จากสมัยปลายราชวงศ์ซาง
ที่มา : chaoringle (ม.ป.ป.). Taotie. Accessed 20th February 2019. Available from
<https://pixabay.com/en/in-ancient-china-bronze-taotie-1926813>

รูปร่างของเทาเทียจะสมมาตรกัน มีเขาหนึ่งข้าง มีรูปร่างคล้ายกับงูที่มีศรีษะบนล่าง ลำตัวขดวนเหมือนกับอักษรคำว่า Gou โดยรูปร่างดังกล่าวถือเป็นรูปร่างแรกเริ่มของ Kui Long ซึ่งต่อมาจะพัฒนารูปร่างให้มีความเป็นเรขาคณิตมากยิ่งขึ้น และมีความเป็นนามธรรมมากยิ่งขึ้น นอกจาก Kui Long แล้ว ยังมี Pan Long และ Jiao Long ปรากฏ โดย Pan Long จะปรากฏในภาชนะทรงกลมเท่านั้น ศรีษะของมันจะอยู่ตรงกลางของภาชนะ ส่วนร่างกายของมันจะขดวนไปตามขอบภาชนะ ส่วนรูปร่างของ Jiao Long จะแยกออกเป็นสองด้าน เกี่ยวกระดูกและพาดกันไปมา ทำให้ดูแข็งแรง และมีพลังอำนาจ

ต่อมาในสมัยชุนชิวและสมัยจ้านกว้อ (Spring Autumn Period and Warring State Period) มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของมังกร ประการแรก คือ รูปร่างของมังกรถูกเปลี่ยนจาก

นามธรรมให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยมีการกำหนดรูปร่างของมังกรใหม่ ซึ่งรูปร่างดังกล่าวไม่มีปรากฏในโลกแห่งความเป็นจริง แตกต่างกับในสมัยราชวงศ์ซางถึงราชวงศ์โจวที่เปลี่ยนแปลงรูปร่างทางรูปธรรมของงูมาเป็นรูปร่างทางนามธรรมของมังกร

ประการที่สอง คือ รูปร่างของมังกรมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น มีการค้นพบการออกแบบลวดลายมังกร ร่วมกับดอกไม้และพืชพรรณ นอกเหนือจากเมฆและสายฟ้าที่ไม่มีจุดประสงค์ของการประดับที่ชัดเจน ทำให้การประดับตกแต่งมีความชัดเจนและมีความสวยงามมากยิ่งขึ้น

ประการที่สาม คือ มีการค้นพบมังกรที่มีรูปร่างคล้ายกับมังกรในปัจจุบัน โดยค้นพบภาพวาดบนผ้าไหมที่มีชื่อว่า People Riding Chinese Dragon ซึ่งเป็นภาพของคนกำลังนั่งอยู่บนพาหนะที่มีรูปร่างคล้ายกับมังกร นอกจากนี้ยังมีการค้นพบเรือมังกร แสดงให้เห็นว่ามังกรได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อของชาวจีนแล้ว

ประการที่สี่ คือ มีการค้นพบรูปร่างของมังกรที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น มีการค้นพบมังกรสองหัวที่ใช้ในพิธีขอฝน เรียกว่า Shaung Long หรือ Huang Long (ภาพที่ 7) และมังกรมีปีก เรียกว่า Ying Long แสดงให้เห็นว่าผู้คนในสมัยโบราณเชื่อว่ามังกรที่มีการเปลี่ยนรูปร่างจะมีอำนาจมากกว่ามังกรทั่วไป นอกจากนี้ชาวจีนยังนิยมใช้มังกรดังกล่าวในพิธีกรรมต่าง ๆ โดยจากหลักฐานที่ปรากฏ มักพบว่าชาวจีนนิยมนำมังกรไปประดับร่วมกับลวดลายของธัญพืช แสดงให้เห็นว่ามังกรมีอำนาจบันดาลโชคดี หรือพืชผลที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างมากในสังคมเกษตรกรรม

ภาพที่ 7 ภาพ Shuang Long จากสมัยชุนชิวและจ้านกั๋ว

ที่มา : 古玩元素网. (2017). 上海古代玉器馆, 大饱眼福. Accessed 20th February 2019.

Available from http://www.sohu.com/a/152907418_203478

ประการที่ห้า คือ มีการค้นพบ Pan Chi ที่มีรูปร่างคล้ายกับสัตว์เลื้อยลูกด้วยนมที่มีสี่กรงเล็บ ลำตัวแข็งแรง และมีหางที่ยาวและพริ้วไหว

ต่อมาในสมัยราชวงศ์ฉิน (Qin Dynasty) และราชวงศ์ฮั่น (Han Dynasty) ซึ่งถือว่าเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด และถือเป็นช่วงที่ศิลปะเจริญรุ่งเรืองที่สุดยุคหนึ่ง ทำให้รูปร่างของมังกรคูมีชีวิตชีวาและหนักแน่น กว่าสมัยก่อนอย่างชัดเจน ภาชนะสำริดเริ่มแสดงความนิยมลง ทำให้มีการนำวัสดุประเภทอื่น เช่น หิน อิฐ และกระเบื้อง มาประดับตกแต่ง ส่งผลให้เทคนิคที่ใช้ในการออกแบบมังกรมีการเปลี่ยนแปลง เกิดเป็นมังกรประเภทใหม่ เช่น Ying Long, Yi Long, Yun Long, Bai Long, Chi Long, Huang Long และ Pan Long เป็นต้น

รูปร่างของมังกรในสมัยราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่นถูกแบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ มังกรที่มีรูปร่างคล้ายกับสัตว์เลื้อยคลานด้วยนม และมังกรที่มีรูปร่างคล้ายกับงู โดยมังกรที่มีรูปร่างคล้ายกับสัตว์เลื้อยคลานได้รับความนิยมมากกว่ามังกรที่มีรูปร่างคล้ายกับงู

มังกรที่มีรูปร่างคล้ายกับสัตว์เลื้อยคลานด้วยนมมีพัฒนาการมาจากรูปร่างของมังกรที่ปรากฏในช่วงปลายสมัยชุนชิวและสมัยจ้านกั๋ว โดยลำตัวค่อนข้างสั้นเหมือนกับเสือหรือม้า มีศีรษะขนาดเล็ก ยาว และลำคอที่โค้ง มีหางยาวเรียวเหมือนกับหางเสือ มีกรงเล็บสามกรงเล็บเหมือนกับสัตว์เลื้อยคลานด้วยนม โดยมังกรที่มีลักษณะนี้ยังถือว่ามีความแตกต่างกับมังกรประเภทอื่นที่มักมีเคราหรือแผงคอ และมีการเคลื่อนไหวที่ดูแข็งแรงกว่า

ต่อมาในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก มังกรที่มีรูปร่างคล้ายกับงูเริ่มได้รับความนิยมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากบันทึกของซือมาเจียนกล่าวถึงการถือกำเนิดของหลิวปัง (劉邦 Liu Bang) หรือจักรพรรดิฮั่นเกาจู่ (漢高祖 Han Gao Zu) ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ฮั่น ว่าขณะที่มารดาของหลิวปังกำลังติดฝืนบิดาของหลิวปังจึงออกไปรับเธอกลับมาบ้าน แต่กลับมองเห็นมังกรมาบินโฉบอยู่เหนือเธอ หลังจากนั้นเธอก็ตั้งครรภ์ แต่อย่างไรก็ตาม การใช้สัญลักษณ์มังกรที่มีรูปร่างคล้ายกับงูยังถือว่ามีความเกี่ยวข้องกับการเมืองค่อนข้างมาก

ราวคริสต์ศักราชที่ 200 ซึ่งตรงกับสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก มีบันทึกที่มีชื่อว่าบันทึกชิวเหวิน (说文解字 : Shuo Wen Jie Zi) ที่กล่าวถึงมังกรว่าเป็นราชาแห่งสัตว์เลื้อยคลานที่มีเกล็ดทั้งปวง มีพลังอำนาจในการเปลี่ยนรูปร่าง ยืดขยายตัว รวมถึงหายตัวได้ตามปรารถนา ในช่วงฤดูใบไม้ผลิ มังกรจะขึ้นไปอาศัยอยู่บนสวรรค์ ส่วนช่วงฤดูใบไม้ร่วง มังกรจะลงมาหลบซ่อนตัวอยู่ในน้ำหรือโคลน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความเชื่อว่ามีมังกรคือเทพแห่งน้ำ สามารถก่อให้เกิดฝนหรือพายุได้

3.3 มังกรในสมัยราชวงศ์เหนือ-ใต้ - ราชวงศ์ถัง

ตั้งแต่สมัยสามอาณาจักร (The Three Kingdoms) สมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออกและราชวงศ์จิ้นตะวันตก (The Eastern Jin and Western Jin) และสมัยราชวงศ์เหนือ-ใต้ (The Northern and Southern Dynasty) ถือเป็นช่วงที่ประเทศจีนเกิดความวุ่นวายและมีสงครามเกิดขึ้นจำนวนมาก รวมถึงความยากลำบากในการดำรงชีวิต ทำให้ประชาชนหันไปพึ่งพาจิตวิญญาณทางธรรมชาติที่เชื่อ

ว่ามีอำนาจมากยิ่งขึ้น รวมถึงการเผยแพร่ของศาสนาพุทธก็ทำให้การออกแบบมังกรมักใช้ในการวาดภาพ การแกะสลัก หรือศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา จากอิทธิพลของศาสนาดังกล่าว ทำให้มังกรมีรูปร่างเรียวยาวมากยิ่งขึ้น มีศรีษะค่อนข้างแบนและยาว มีเขาค้างกับกวางที่โค้งงอไปทางด้านหลังของศรีษะ มีท้องคล้ายกับท้องของงู และมีเกล็ดที่แน่นมากยิ่งขึ้น ทำให้มังกรมีความน่าเกรงขามมากยิ่งขึ้น

ต่อมาในสมัยราชวงศ์สุย (Sui Dynasty) และราชวงศ์ถัง (Tang Dynasty) มังกรมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างเพิ่มเติม ประการแรก คือ มังกรที่มีรูปร่างเหมือนกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่ปรากฏในสมัยราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่นเริ่มพบได้น้อยลง และพบมังกรที่กำลังทำท่าบิน หรือบินอยู่บนท้องฟ้ามากยิ่งขึ้น ต่างกับสมัยก่อนที่มักพบมังกรที่กำลังทำท่าคลานหรือทำเดินมากกว่า

ประการที่สอง คือ ความเจริญรุ่งเรืองของสมัยราชวงศ์ถังทำให้ประชาชนมีความคิดที่เปิดกว้างมากกว่าเดิม มีการนำองค์ประกอบที่แปลกใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมที่ถ่ายทอดมาจากเส้นทางสายไหมมาเพิ่มองค์ประกอบของรูปร่างของมังกรจีน เกิดเป็นมังกรรูปแบบใหม่ เช่น Tuan Long ที่มักพบบนการออกแบบลายผ้า ซึ่งมีความใกล้เคียงกับ Tuan Chao บนลายผ้าของเปอร์เซีย เป็นต้น

กล่องเงินของราชวงศ์ถังที่ค้นพบใน Ding Mao Qiao ที่เมือง Dan Tu มณฑล Jiangsu เมื่อคริสต์ศักราชที่ 1982 ทำให้สามารถศึกษารูปร่างของมังกรที่แท้จริงของราชวงศ์ถังได้ โดยมังกรที่ค้นพบในกล่องเงินมีรูปร่าง ดังนี้ มีศรีษะแบนและยาว ริมฝีปากบนโค้งขึ้นด้านบนเหมือนกับหงอน ส่วนริมฝีปากล่างมีหนวด มีเขาที่แตกเป็นกิ่งก้าน มีเคราบางส่วนบริเวณดวงตา มีเครายาวบริเวณลำคอ มีเกล็ดที่แน่นทั่วร่างกาย มีครีบบริเวณหลัง และมีกรงเล็บสามกรงเล็บ โดยแต่ละกรงเล็บมีเพียงสามเล็บ

3.4 มังกรในสมัยราชวงศ์ซ่ง - ราชวงศ์ชิง

รูปร่างของมังกรที่พบในปัจจุบันเริ่มพัฒนามาจากรูปร่างของมังกรในสมัยราชวงศ์ซ่ง โดยช่วงก่อนถึงสมัยซุนชิวและสมัยจ้านกั๋ว รูปร่างของมังกรค่อนข้างใกล้เคียงกับงู ต่อมาในสมัยราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่น รูปร่างของมังกรคล้ายคลึงกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม จนกระทั่งมาถึงสมัยราชวงศ์ซ่งที่รูปร่างของมังกรกลับมามีเขาค้างกับงู แต่อย่างไรก็ตาม มังกรของราชวงศ์ซ่งมีสัดส่วนที่ดีกว่า อวบกว่า และมีลักษณะที่โดดเด่นมากกว่างูธรรมดา

ในสมัยราชวงศ์ซ่ง มังกรที่มีรูปร่างคล้ายกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมและ Ying Long ซึ่งเป็นมังกรมีปีกไม่มีปรากฏ ส่วนมังกรทั่วไปมีการปรับรูปร่าง โดยส่วนคอ ส่วนท้อง และส่วนหาง ถูกปรับให้มีสมดุลและดูพลิ้วไหวมากยิ่งขึ้น ขนาดของลำตัวถูกคำนวณให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้มีสัดส่วนที่สวยงามเมื่อมองจากมุมที่แตกต่างกัน บนศรีษะมีรายละเอียดและการตกแต่งมากยิ่งขึ้น โดยยังมีเขาที่

เหมือนกับเขากวาง และมีชนบริเวณด้านหลังของศรีษะ ขนบางส่วนอาจปลิวไปทางด้านหน้า ด้านบน หรือด้านล่าง ทางที่มีรูปร่างคล้ายกับหางเสือถูกปรับให้เป็นหางงูอย่างสมบูรณ์

สมัยราชวงศ์ซ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของมังกรหลัก ๆ สองประการ คือ การมีขนขึ้นบน ศรีษะของมังกร และการปรากฏของมังกรสี่เล็บ ทำให้นับตั้งแต่สมัยนี้มังกรจึงมักปรากฏทั้งมังกรสาม เล็บและมังกรสี่เล็บ

ต่อมาในสมัยราชวงศ์หยวน ประเทศจีนถูกปกครองโดยชาวมองโกลซึ่งเป็นชนเผ่าเร่ร่อน แต่ วัฒนธรรมของชนเผ่าอันยังถือเป็นวัฒนธรรมกระแสหลักที่วัฒนธรรมของชนเผ่าเร่ร่อนไม่สามารถ แทรกแซงได้ ทำให้มังกรของราชวงศ์หยวนยึดถือเอารูปแบบของมังกรในราชวงศ์ซ่ง เว้นเพียงแต่ว่ามี ความละเอียดอ่อนน้อยลง โดยเฉพาะส่วนศรีษะที่เรียบแบนและยาวยิ่งขึ้น ดวงตาค่อยคล้ายกับดวงตาของ กระต่าย ลำคอโค้งงอนคล้ายกับคอของนกกระเรียน ส่วนแผงคอเป็นทรงกลม ทำให้ดูสดใสยิ่งขึ้น นอกจากนี้มังกรยังมักปรากฏอยู่ร่วมกับกระแสน้ำที่รุนแรงหรือคลื่น เพื่อแสดงให้เห็นถึงการ เคลื่อนไหวที่แข็งแรง

ส่วนสมัยราชวงศ์หมิงมีการสรรเสริญราชสำนักอย่างมาก ทำให้มังกรถูกนำมาใช้อย่าง หลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างเรื่องจำนวนเล็บของมังกรมาเพื่อใช้ควบคุมบุคคล ตามลำดับศักดิ์อย่างเข้มงวด กล่าวคือ มังกรที่มีห้าเล็บจะใช้สำหรับจักรพรรดิเท่านั้น มังกรที่มีสี่เล็บจะ ใช้สำหรับองค์ชาย เชื้อพระวงศ์ หรือขุนนางชั้นสูงเท่านั้น มังกรที่มีสามเล็บจะใช้สำหรับขุนนางชั้น รองลงมา ส่วนสามัญชนไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้สัญลักษณ์รูปมังกร

รูปร่างของมังกรในสมัยราชวงศ์หมิงมีการคำนวณอย่างละเอียด เขา ดวงตา คิ้ว จมูก หนวด แผงคอ ครีบหลัง ครีบหาง และเกล็ด ต่างก็มีรูปแบบที่ตายตัว ส่วนรูปร่างที่แตกต่างกับราชวงศ์หยวน อย่างชัดเจนคือแผงคอที่ไม่ได้ปลิวขึ้นด้านบน แต่ปลิวลงด้านล่าง และมีบางส่วนที่ม้วนไปด้านหน้า ส่วนมังกรที่ได้รับความนิยมในสมัยนี้คือ Zuo Long และ Tuan Long

ต่อมาในสมัยราชวงศ์ชิง รูปแบบของมังกรไม่มีความแตกต่างจากรูปแบบของมังกรของ ราชวงศ์หมิงมากนัก ยกเว้นเพียงแต่การใช้มังกรในรูปแบบของสัญลักษณ์มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การแกะสลักและการประดับตกแต่งที่มากเกินไปส่งผลให้ภาพรวมของมังกรในสมัยนี้มีรายละเอียด ซับซ้อนและไม่องอาจเท่ามังกรในสมัยก่อนหน้า

มังกรในสมัยราชวงศ์ชิงมักมีศรีษะและดวงตาที่โดดเด่น มีริมฝีปากที่อ้ากว้างแสงให้เห็นฟัน และมีกลุ่มขนที่รุงรัง สัดส่วนระหว่างศรีษะมาถึงลำตัวคือประมาณ 1:8 แต่อย่างไรก็ตาม เทคนิคการ วาดแบบสมจริง (Realistic Depiction) ในสมัยราชวงศ์ชิงถือว่ามีคุณสมบัติมากกว่าสมัยอื่น ๆ ทำให้มังกรสมัยราชวงศ์ชิงถูกเรียกว่า “Chinese dragon with nine similarities” นอกจากนี้ยังมี ตำนานพื้นบ้านที่ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับมังกรกับดอกไม้และพืชพรรณต่าง ๆ โดยสามารถสะท้อนให้ เห็นถึงค่านิยมความงามบางประการในสมัยนั้นได้

3.5 ตำนานเก้ามังกร

ชาวจีนมีความผูกพันกับมังกรเป็นอย่างมาก ทำให้ประเทศจีนมีตำนานเกี่ยวกับมังกรมากมาย เช่น ตำนานราชามังกรแห่งทะเลสี่ทิศ (龙王 หรือ Long Wang หรือ Four Dragon Kings) ซึ่งเกิดจากการผสมผสานกันของความเชื่อทางพุทธศาสนาแบบจีน ความเชื่อลัทธิเต๋า และความเชื่อพื้นบ้าน โดยตำนานกล่าวถึงแหล่งน้ำสี่ทิศที่มีราชามังกรคอยปกป้องแหล่งน้ำ ได้แก่ แหล่งน้ำทางทิศเหนือ บริเวณทะเลสาบไบคาล แหล่งน้ำทางทิศใต้ บริเวณทะเลจีนใต้ แหล่งน้ำทางทิศตะวันออก บริเวณทะเลจีนตะวันออก และแหล่งน้ำทางทิศตะวันตก บริเวณทะเลสาบชิงไห่ หรือตำนานเก้ามังกร (龙生九子 : Long Sheng Jiu Zi : The Nine Dragons Legend) เป็นต้น

ตำนานเก้ามังกรเป็นตำนานพื้นบ้านที่คาดว่าเริ่มแพร่หลายในสมัยราชวงศ์ซ่ง และได้รับความนิยมอย่างมากในสมัยราชวงศ์หมิง โดยตำนานกล่าวถึงราชาแห่งมังกรที่มีพระโอรสเก้าพระองค์ โดยพระโอรสแต่ละพระองค์จะมีรูปร่าง อุปนิสัย และความชอบที่แตกต่างกันไป แต่พระโอรสทุกพระองค์คือมังกรประเภทหนึ่ง

แต่อย่างไรก็ตาม ลำดับรายชื่อของพระโอรส รูปร่าง อุปนิสัย และความชอบของพระโอรสแต่ละพระองค์ยังคงมีความแตกต่างกันในบันทึกแต่ละเล่ม โดยบันทึกที่เก่าแก่ที่สุดที่กล่าวถึงเรื่องโอรสเก้าพระองค์ของราชามังกร คือ บันทึกชู่หยวนจ่าจี้ (树园杂记 : Shu Yuan Za Ji) ของลู่อิ่ง (陆蓉) แต่ก็มีนักวิชาการเขียนบทความวิจารณ์ว่ารายชื่อดังกล่าวคือคำพ้องเสียงของวัตถุโบราณ ไม่ใช่รายชื่อของพระโอรสของราชามังกร

นอกจากนี้ยังมีบันทึกเล่มอื่น เช่น บันทึกฮว่ยลู่ถั่งจี้ (怀麓堂集 : Huai Lu Tang Ji) ของหลี่ตงหยาง (李东阳) บัณฑิตสมัยราชวงศ์หมิง ซึ่งเผยแพร่เมื่อคริสต์ศักราชที่ 1504 โดยบันทึกดังกล่าวมีการเรียงรายชื่อและลำดับของพระโอรสทั้งเก้าพระองค์ ดังนี้

1. ฉิวหนิว (囚牛) คือพระโอรสลำดับที่หนึ่ง มีรูปร่างคล้ายกับมังกรสี่เหลี่ยมตัวเล็ก มีอุปนิสัยรักเสียงดนตรี มักหมอบอยู่ด้านบนของเครื่องดนตรีเพื่อฟังเสียงดนตรี ทำให้นิยมนำไปประดับอยู่บนเครื่องดนตรี (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 ภาพของฉิวหนิวบนเครื่องดนตรี

ที่มา : 爱情保卫战. (ม.ป.ป.). 龙有九个儿子, 是跟谁生的? 为什么「龙生九子, 各不成龙」? . Accessed 20th February 2019. Available from <https://www.wukong.com/answer/6403536393561178369/>

2. หยาจื่อ (睚眦) คือพระโอรสลำดับที่สอง มีอุปนิสัยดุร้ายและเจ้าคิดเจ้าแค้น จึงมักถูกนำไปประดับอยู่บนอาวุธโบราณ โดยริมฝีปากมักกลืนด้ามของอาวุธเอาไว้ (ภาพที่ 9)

ภาพที่ 9 ภาพของหยาจื่อบนปลอกอาวุธ

ที่มา : 爱情保卫战. (ม.ป.ป.). 龙有九个儿子, 是跟谁生的? 为什么「龙生九子, 各不成龙」? . Accessed 20th February 2019. Available from <https://www.wukong.com/answer/6403536393561178369/>

3. ฉเวาเฟิง (嘲风) คือพระโอรสลำดับที่สาม มีรูปร่างคล้ายกับสัตว์เลี้ยวลูกด้วยนม มีอุปนิสัยกล้าหาญ และชอบอยู่บนที่สูง จากนั้นจึงมองตรงออกไปจนสุดสายตา ทำให้นิยมนำไปประดับบริเวณ

ชายคาของพระราชตำหนักหรือพระอุโบสถ เพื่อความสวยงาม รวมถึงแฝงนัยการขับไล่สิ่งชั่วร้าย (ภาพที่ 10)

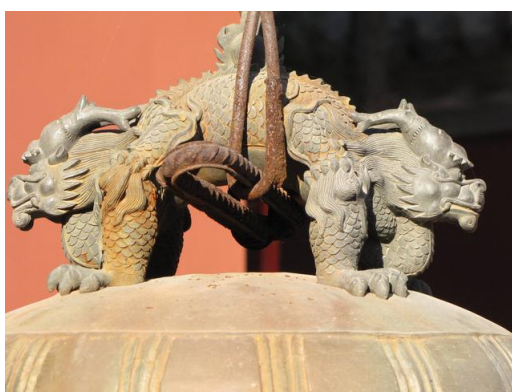

ภาพที่ 10 ภาพของเฉาเฟิงบนชายคา

ที่มา : 中文维基百科. (2005). 垂脊走兽嘲风. Accessed 20th February 2019.

Available from <https://wikipedia.org/wiki/%E5%98%B2%E9%A3%8E#/media/File:Chaofeng.JPG>

4. ผูล่าว (蒲牢) คือพระโอรสลำดับที่สี่ มีอุปนิสัยชอบคำรามเสียงดังเมื่อเกิดความหวาดกลัวหรือถูกโจมตี ทำให้นิยมนำไปประดับอยู่บนด้ามจับของระฆัง นอกจากนี้ยังมีตำนานที่กล่าวว่าผูล่าวกลัววาฬ ดังนั้นจึงมักพบข้อนติระฆังที่มีรูปร่างสำหรับใช้คู่กับระฆังที่มีรูปผูล่าว เนื่องจากเชื่อว่าจะทำให้ระฆังส่งเสียงดังกังวานยิ่งขึ้น (ภาพที่ 11)

ภาพที่ 11 ภาพของผูล่าวบนระฆัง

ที่มา : 爱情保卫战. (ม.ป.ป.). 龙有九个儿子, 是跟谁生的? 为什么「龙生九子, 各不成龙」? . Accessed

20th February 2019. Available from <https://www.wukong.com/answer/6403536393561178369/>

5. ชวนหนี (狻猊) คือพระโอรสลำดับที่ห้า มีรูปร่างคล้ายกับสิงโต มีอุปนิสัยชอบนั่งนิ่ง ๆ อยู่ใกล้กับกองไฟ จึงมักถูกนำไปประดับอยู่บนกระถางธูป และพระอุโบสถ (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 ภาพกระถางธูปทองแดงเคลือบทอง ฝังหินสี และแก้วสี ลายชวนหนี
ที่มา : ผู้วิจัย (2561)

6. ป่าเซีย (霸下) หรือปี่ซี (赑屃) คือพระโอรสลำดับที่หก มีรูปร่างคล้ายกับเต่า มีความแข็งแรงและมีเรียวแหลมมหาศาล ทำให้มักนำไปประดับอยู่บริเวณฐานของศิลาจารึกซึ่งประดับอยู่บริเวณสถานที่สำคัญ เช่น ศิลาจารึกคุณความดี หรือศิลาจารึกที่หลุมพระศพของจักรพรรดิ เป็นต้น (ภาพที่ 13 และภาพที่ 14)

ภาพที่ 13 ภาพของป่าเซี่ยกำลังแบกศิลาจารึกที่สุสานราชวงศ์หมิง

ที่มา : 爱情保卫战. (ม.ป.ป.). 龙有九个儿子, 是跟谁生的? 为什么「龙生九子, 各不成龙」? . Accessed 20th February 2019. Available from <https://www.wukong.com/answer/6403536393561178369/>

ภาพที่ 14 ภาพวาดประติมากรรมทองแดงรูปป่าเซี่ยที่ประดับอยู่ที่ตำหนักไท่เหอเตี้ยน

ที่มา : จ้าวกว้างเขา. (2560). ร้อยเรื่องราวพระราชวังต้องห้าม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน

7. ปี่อาน (狴犴) คือพระโอรสลำดับที่เจ็ด มีรูปร่างคล้ายกับเสือ มีตำนานกล่าวถึงว่าปี่อานรักความยุติธรรม รักการตัดสินคดีความ สามารถแยกความดีกับความชั่วได้อย่างชัดเจน ทำให้รูปสัญลักษณ์ปี่อานมักนำไปประดับอยู่บริเวณประตูคุก หรือสถานที่ราชการ (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 ภาพของป้อมปืนที่หน้าประตูคุก

ที่มา : 爱情保卫战. (ม.ป.ป.). 龙有九个儿子, 是跟谁生的? 为什么「龙生九子, 各不成龙」? . Accessed 20th February 2019. Available from <https://www.wukong.com/answer/6403536393561178369/>

8. ฟู่ซี (负屃) คือพระโอรสลำดับที่แปด มีรูปร่างคล้ายกับมังกร มีอุปนิสัยนุ่มนวล อ่อนโยน และชอบบทกวี ทำให้นิยมนำไปประดับอยู่บนยอดศิลาจารึก (ภาพที่ 16)

ภาพที่ 16 ภาพของฟู่ซีบนยอดของศิลาจารึก

ที่มา : 爱情保卫战. (ม.ป.ป.). 龙有九个儿子, 是跟谁生的? 为什么「龙生九子, 各不成龙」? . Accessed 20th February 2019. Available from <https://www.wukong.com/answer/6403536393561178369/>

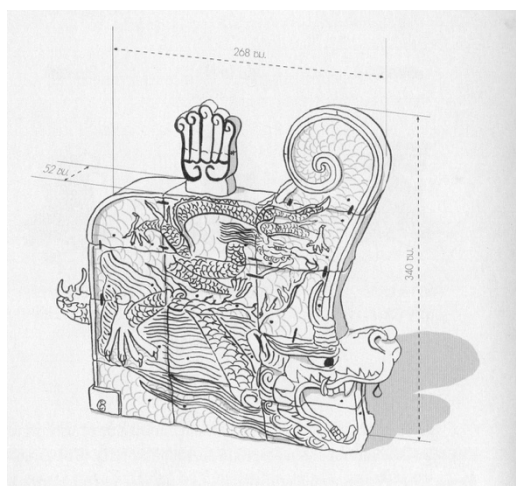
9. ซื่อเหว่ิน (螭吻 หรือ 鸱吻 หรือ 鸱尾) คือพระโอรสลำดับที่เก้า มีศรีษะเป็นมังกร แต่มีลำตัวเป็นปลา มีริมฝีปากที่กว้างและแข็งแรง ทำให้สามารถกลืนกินสิ่งต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นรูป

สัญลักษณ์ชื่อเหวินจึงนิยมประดับในรูปแบบที่กำลังกลืนกินส้นหลังคา โดยข้างจะตรึงร่างของชื่อเหวินเอาไว้บนหลังคา เพื่อที่เวลาเกิดฟ้าผ่าเพลิงไหม้ ชื่อเหวินจะได้พ่นน้ำทันที (ภาพที่ 17 และ ภาพที่ 18)

ภาพที่ 17 ภาพวาดแสดงตำแหน่งของชื่อเหวินบนหลังคาตำหนักไท่เหอเตียน

ที่มา : จ้าวกว้างเขา. (2560). **ร้อยเรื่องราวพระราชวังต้องห้าม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน

ภาพที่ 18 ภาพร่างของชื่อเหวินบนหลังคาตำหนักไท่เหอเตียน

ที่มา : จ้าวกว้างเขา. (2560). **ร้อยเรื่องราวพระราชวังต้องห้าม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน

ส่วนบันทึกที่มีชื่อว่า เจียนเซว่เล่ยซู (潜确类书 : Qian Que Lei Shu) ของเฉินเหรินซี (陈仁锡 : Chen Ren Xi) บัณฑิตสมัยปลายราชวงศ์หมิง มีการเรียงรายชื่อและลำดับของพระโอรสทั้งเก้าพระองค์ ดังนี้

1. ผูล่าว (蒲牢) มีอุปนิสัยที่ชอบบร้องเสียงดัง เมื่อถูกโจมตีจากศัตรูตามธรรมชาติ คือ วาฬ จึงมักนิยมนำไปประดับบนยอดระฆังหรือฆ้อง
2. ฉิวหนิว (囚牛) มีอุปนิสัยชอบเสียงดนตรี จึงมักนิยมนำไปประดับบนยอดขอ
3. ปี้ชี (夔夔) นิยมนำไปประดับบนยอดศิลาจารึก นอกจากนี้ในตำนานยังกล่าวถึงปี้ชีว่าเป็นสัญลักษณ์ของเต่าตัวผู้และเต่าตัวเมียที่กำลังค้ำบัปให้กันอย่างโศกเศร้า ดังนั้นจึงนิยมนำปี้ชีไปประดับบนป้ายหน้าหลุมศพอีกด้วย
4. ป่าเซี่ย (霸下) มีอุปนิสัยชอบแบกของหนัก มักนำมาประดับบริเวณฐานศิลาจารึก
5. ฉะเฟิง (嘲风) มักนิยมนำไปประดับบนหลังคาวัด เพื่อปกปิดสิ่งชั่วร้าย
6. ซื่อเหวี่ยน (螭吻) มีรูปร่างคล้ายกับปลาที่ตัวหงายขึ้น ดวงตามองตรงออกไป มีอุปนิสัยชอบน้ำอย่างมาก จึงนิยมนำไปประดับอยู่บนคานของสะพาน หรือบนหลังคาของอาคาร เพื่อป้องกันไฟไหม้
7. ซวนหนี่ (狻猊) มีรูปร่างคล้ายกับสิงโต มีอุปนิสัยรักสงบ จึงมักนำไปประดับอาสนะของพระสงฆ์
8. หย่าจื่อ (睚眦) มีอุปนิสัยชอบสังหาร จึงมักนำไปประดับอยู่บนด้ามกระบี่ หรือด้ามดาบ
9. ปี้ฮ้าน (狻猊) มีรูปร่างเป็นอสูรที่มีหนึ่งเขา มีอุปนิสัยรักความยุติธรรม จึงมักถูกนำไปประดับบนประตูคุก

บันทึกอุจ่าจู่ (无杂俎 : Wu Za Zu) ของเซี่ยจ้าวเจ้อ (谢肇淅 : Xie Zhao Zhe) ซึ่งเผยแพร่เมื่อประมาณคริสต์ศักราชที่ 1592 มีการเรียงรายชื่อและลำดับพระโอรสทั้งเก้าพระองค์ ดังนี้

1. ฉิวหนิว (囚牛) มีรูปร่างเหมือนมังกร มีอุปนิสัยชอบเสียงดนตรี ดังนั้นจึงนิยมนำไปประดับบนเครื่องดนตรี
2. หย่าจื่อ (睚眦) มีรูปร่างเหมือนหมาป่าผสมมังกร มีอุปนิสัยดุร้ายและรักการต่อสู้ ดังนั้นจึงนิยมนำไปประดับบนอาวุธโบราณ
3. ฉะเฟิง (嘲风) มีรูปร่างเหมือนอสูรผสมมังกร มีอุปนิสัยรักการผจญภัย ดังนั้นจึงนิยมนำไปประดับบนมุมหลังคาของอาคาร
4. ผูล่าว (蒲牢) มีรูปร่างเหมือนมังกรขนาดเล็กที่มีสี่ขา มีอุปนิสัยชอบส่งเสียงดัง ดังนั้นจึงนิยมนำไปประดับบนระฆัง หรือด้ามจับของระฆัง
5. ซวนหนี่ (狻猊) มีรูปร่างเหมือนสิงโตผสมมังกร มีอุปนิสัยชอบนั่งนิ่ง วางเฉยต่อสิ่งรอบตัว โดยลักษณะดังกล่าวถือเป็นลักษณะที่ดีตามคติความเชื่อของพุทธศาสนา ดังนั้นจึงนิยมนำไปประดับอยู่ในบริเวณที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

6. ป่าเซี่ย (霸下) หรือ ปี่ชี่ (赑屃) มีรูปร่างเหมือนกับเต่าผสมมังกร มีกระดองที่สามารถรับน้ำหนักได้มาก ดังนั้นจึงนิยมนำไปประดับศิลาจารึก โดยเฉพาะศิลาจารึกหลุมศพ

7. ปี่อ้าน (狻猊) มีรูปร่างเหมือนเสือผสมมังกร มีอุปนิสัยรักความยุติธรรม ดังนั้นจึงนิยมนำไปประดับบนประตูคุก

8. ปาเซี่ย (虫+八 虫+夏) มีรูปร่างเหมือนสัตว์เลื้อยคลานผสมมังกร มีอุปนิสัยชอบดื่มน้ำ ดังนั้นจึงนิยมนำไปประดับที่โครงสร้างของสะพานหรือท่อระบายน้ำ (ภาพที่ 19 และภาพที่ 20)

ภาพที่ 19 ภาพของปาเซี่ย

ที่มา : 苔花盛开. (2016). 龙生九子. Accessed 20th February 2019. Available from http://blog.sina.com.cn/s/blog_626ae9aa0102wd5o.html

ภาพที่ 20 ภาพวาดรูระบายน้ำประดับรูปปาเซี่ยที่ประดับอยู่บริเวณฐานของตำหนักไถ่เหอเตี้ยน
ที่มา : จ้าวกว้างเขา. (2560). ร้อยเรื่องราวพระราชวังต้องห้าม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน

9. ชื่อเหวิน (螭吻) มีรูปร่างเหมือนปลาผสมมังกร มีอุปนิสัยชอบกลืนกินสิ่งต่าง ๆ ดังนั้นจึงนิยมนำไปประดับอยู่บนหลังคา เพื่อสื่อถึงการกลืนกินสิ่งชั่วร้าย

และบันทึกเชิงอานไหว้จี (升庵外集 : Sheng An Wai Ji) ของหยางเฉิน (杨慎 : Yang Shen : คริสต์ศักราชที่ 1488 - 1559) กวีสมัยราชวงศ์หมิง มีการเรียงรายชื่อและลำดับพระโอรสทั้งเก้าพระองค์ ดังนี้

1. ปี้ชี่ (焜炭)
2. ชื่อเหวิน (螭吻) หรือ ฉะเฟิง (嘲凤)
3. ผูล่าว (蒲牢)
4. ปี้ฮั่น (狻猊)
5. เทาเทีย (饕餮) มีรูปร่างเหมือนอสูร มีอุปนิสัยตะกละตะกราม ดังนั้นจึงนิยมนำไปประดับบนภาชนะใส่อาหาร เพื่อเตือนใจไม่ให้คนตะกละ

6. ฉิวหนิว (囚牛)
7. หย่าจื่อ (睚眦)
8. ชวนหนี่ (狻猊)
9. เจียวถู่ (椒图) มีรูปร่างเหมือนกับหอยกาบหรือหอยทาก มีอุปนิสัยรักสันโดษและหวงรังของตนเองมาก ดังนั้นจึงนิยมนำไปประดับบนด้ามจับประตูทางเข้า เพื่อป้องกันอาคารจากการรุกราน

นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่ามี เชี่ยซี (夔夔 : Xie Xi) ซึ่งมีรูปร่างเหมือนกับชื่อหู่ (螭虎 : Chi Hu) ซึ่งเป็นมังกรขนาดเล็กที่พบได้ในวรรณกรรมเท่านั้น โดยชื่อชื่อนี้มักนิยมนำไปประดับบริเวณด้านข้างทั้งสองข้างของป้ายหลุมศพ และย้าหยู่ (狻猊 : Ya Yu) ที่มีศรัทธาคล้ายกับศรัทธามังกร หางคล้ายกับหางม้า และอู่เท้าคล้ายกับอู่เท้าเสือ

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบันทึกเชิงอานไหว้จีของหยางเฉินมีโอรสมังกรที่แตกต่างกับบันทึกเล่มอื่นค่อนข้างมาก เช่น เทาเทีย หรือเจียวถู่ เชี่ยซี หรือย้าหยู่ ซึ่งไม่มีปรากฏบนบันทึกเล่มอื่นก่อนหน้า

บทที่ 4

รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้าอี้มังกร

หลังเหตุการณ์กบฏอันลู่ซัน (安史之亂 : An Lushan Rebellion) ราชวงศ์ถังก็เสื่อมโทรมลงอย่างมาก มีการสูญเสียดินแดนบริเวณเอเชียกลางให้กับพวกอิสลาม ถูกรุกรานจากพวกทิเบต รวมถึงเกิดกบฏ และกบฏชาวนาหลายครั้ง ทำให้ราชวงศ์ถังล่มสลายลงในคริสต์ศักราชที่ 907

หลังจากนั้นประเทศจีนก็เข้าสู่ยุคที่เรียกว่า ยุคห้าราชวงศ์สิบแคว้น (五代十国 : Five Dynasties and Ten Kingdoms Period) โดยพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางของประเทศจีนผลัดกันตกอยู่ภายใต้การปกครองของ 5 ราชวงศ์ ประกอบไปด้วย ราชวงศ์โฮ่วเหลียง (后梁 : Later Liang) ราชวงศ์โฮ่วถัง (后唐 : Later Tang) ราชวงศ์โฮ่วจิน (后晋 : Later Jin) ราชวงศ์โฮ่วฮั่น (后汉 : Later Han) และราชวงศ์โฮ่วโจว (后周 : Later Zhou) ส่วนพื้นที่บริเวณตอนใต้ของประเทศจีนเกิดเป็นแคว้นสิบแคว้น ทำให้ช่วงห้าราชวงศ์สิบแคว้นถือเป็นช่วงที่การเมืองการปกครองของประเทศจีนมีความวุ่นวายมากที่สุดยุคหนึ่ง

จนกระทั่งในคริสต์ศักราชที่ 960 จ้าวควนอิน (赵匡胤 : Zhao Kuan Yin) ขุนศึกแห่งราชวงศ์โฮ่วโจว โค่นล้มจักรพรรดิที่ยังทรงพระเยาว์แห่งราชวงศ์โฮ่วโจว แล้วสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิ โดยมีพระนามว่า ช่งไท่จู่ (宋太祖 : Song Tai Zu) (ภาพที่ 21) ทำให้เกิดราชวงศ์เป่ย์ซ่ง หรือราชวงศ์ซ่งเหนือ (北宋朝 : Northern Song Dynasty)

ภาพที่ 21 ภาพวาดของจักรพรรดิช่งไท่จู่ ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ซ่งเหนือ

ที่มา : Taipei: National Palace Museum. (ม.ป.ป.). Song Taizu. Accessed 20th February 2019.

Available from https://zh.wikipedia.org/wiki/赵匡胤#/media/File:Song_Taizu.jpg

ราชวงศ์ซ่งเหนือรวบรวมพื้นที่บริเวณราบลุ่มภาคกลางกับพื้นที่บริเวณภาคใต้ให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้สำเร็จ ทำให้ความขัดแย้งเรื่องการแบ่งแยกดินแดนยุติลง อีกทั้งราชวงศ์ซ่งเหนือยังเสริมสร้างระบบสมบูรณาญาสิทธิราชให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยลดอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น เพิ่มอำนาจการปกครองส่วนกลาง และลดอำนาจของกองทัพ ซึ่งการลดอำนาจของกองทัพส่งผลให้กองทัพของราชวงศ์ซ่งเหนือไม่มีแสนยานุภาพพอที่จะผนวกพื้นที่บริเวณเวียดนามตอนเหนือ พื้นที่ราบตอนเหนือ และพื้นที่บริเวณเอเชียกลาง มาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรได้เหมือนกับราชวงศ์อื่น ๆ ก่อนหน้า อีกทั้งยังทำให้กองทัพของราชวงศ์ซ่งเหนือไม่สามารถต้านทานกองทัพจินที่มารุกรานได้ ดังนั้นในคริสต์ศักราชที่ 1127 เจ้านายและบรรดาขุนนางที่ยังคงจงรักภักดีกับเจ้านายราชวงศ์ซ่งเหนือจึงอพยพหนีกองทัพจินไปก่อตั้งราชวงศ์หนานซ่งหรือราชวงศ์ซ่งใต้ (南宋朝 : Southern Song Dynasty) ที่เมืองหังโจว (杭州 : Hang Zhou)

แม้ว่าด้านการปกครองของราชวงศ์ซ่งจะมีความวุ่นวาย แต่ด้านวิทยาการต่าง ๆ กลับมีการพัฒนาจนเจริญรุ่งเรือง ในช่วงต้นราชวงศ์มีการพัฒนาระบบชลประทาน มีการจัดสรรที่ดิน และมีการค้าแบบผูกขาด ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศจีนอย่างมาก ต่อมามีการพัฒนาระบบเกษตรกรรม โดยมีการนำฝ้ายมาปลูก ส่งผลให้อุตสาหกรรมการทอผ้าเจริญรุ่งเรือง จนมีการปรับปรุงเครื่องทอผ้า รวมถึงมีการเขียนหนังสือเกี่ยวกับเกษตรกรรม มีการพัฒนาหัตถกรรม มีการพัฒนาวิทยาศาสตร์ โดยมีการคิดค้นแท่นพิมพ์ และมีการพัฒนาการเดินเรือ เนื่องจากเส้นทางการค้าทางบกมักถูกข้าศึกปิดล้อม ทำให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเรือ กองทัพเรือ พาณิชยนาวี และการพัฒนาเคมี

ด้านศาสนาและความเชื่อ ในช่วงราชวงศ์ซ่งเหนือมีการนับถือศาสนาพุทธอย่างแพร่หลาย แต่ในช่วงราชวงศ์ซ่งใต้กลับมีการต่อต้านศาสนาจากต่างประเทศ ทำให้ชาวจีนกลับไปนับถือลัทธิขงจื้ออย่างกว้างขวาง จนเกิดลัทธิขงจื้อใหม่ (Neo-Confucianism)

ด้านวรรณกรรม มีการรวบรวมวรรณคดีและบทกวีนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงจากราชวงศ์ก่อนหน้ามาตีพิมพ์ใหม่ โดยเทคโนโลยีที่ใช้ในการพิมพ์มีการใช้แม่พิมพ์ไม้และแม่พิมพ์โลหะ รวมถึงมีการพิมพ์แบบพิมพ์อักษรทีละตัว แล้วนำมาจัดเรียงตามความต้องการ ทำให้การเผยแพร่วรรณกรรมดำเนินไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีงานเขียนเกี่ยวกับความรู้ที่มีภาพประกอบ เช่น ตำราเรื่องเครื่องทองสำริด ตำราเกี่ยวกับเครื่องใช้ในครัวเรือน ตำราผ้า และตำราการก่อสร้าง เป็นต้น

และด้านศิลปกรรม ซึ่งประกอบไปด้วยสาขาจิตรกรรม สาขาประติมากรรม สาขาสถาปัตยกรรม และประยุกต์ศิลป์ ล้วนสืบรูปแบบต่อจากสมัยราชวงศ์ถัง แต่มีบางสาขาที่เสื่อมความนิยมลง โดยเฉพาะสาขาประติมากรรม เนื่องจากศิลปกรรมสาขาประติมากรรมมักผูกติดอยู่กับศาสนาพุทธ แต่ในสมัยราชวงศ์ซ่ง ศาสนาพุทธไม่ได้รับการสนับสนุนจากราชสำนัก จึงส่งผลกระทบต่อสาขาประติมากรรมประเภทรูปเคารพอย่างมาก

ด้านจิตรกรรม

จิตรกรรมของราชวงศ์ซ่งถือว่าเจริญรุ่งเรืองจนถึงขีดสุด มีจิตรกรที่มีชื่อเสียงถือกำเนิดขึ้นเป็นจำนวนมาก รูปแบบของงานมีทั้งแบบสัจนิยมและจินตนิยม เนื้อหาของงานมีความหลากหลาย เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติ เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาววัง เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชาวบ้าน หรือเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญ แต่เรื่องราวที่มีความโดดเด่นที่สุด คือ การวาดภาพทิวทัศน์ (Landscape) ซึ่งจิตรกรนิยมวาดภาพทิวทัศน์ตามภูมิภาคของตนเอง กล่าวคือ จิตรกรภาคเหนือและภาคตะวันตกนิยมวาดภาพขุนเขา หน้าผา หรือลำธาร ส่วนจิตรกรภาคใต้และภาคตะวันออกนิยมวาดภาพแม่น้ำที่มีแก่งหิน หรือภาพทิวทัศน์ที่ปกคลุมด้วยกลุ่มหมอก แสดงถึงการกลมกลืนกับธรรมชาติตามทัศนคติของลัทธิเต๋า โดยนักวิชาการนิยมแบ่งรูปแบบของการวาดภาพทิวทัศน์ออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ ภาพวาดทิวทัศน์แบบราชสำนัก (Courtly Style) ภาพวาดทิวทัศน์แบบอนุสาวรีย์ (Monumental Style) ภาพวาดทิวทัศน์แบบปัญญาชน (Literal Style) ภาพวาดทิวทัศน์แบบลีลา (Lyric Style) และภาพวาดทิวทัศน์แบบเฉียบพลัน (Spontaneous Style)

นักประวัติศาสตร์ศิลปะยังนิยมแบ่งงานจิตรกรรมของราชวงศ์ซ่งออกเป็น 2 สกุล ได้แก่ สกุลจิตรกรรมภาคเหนือที่มีลักษณะพิเศษ คือ มีการใช้เส้นหนาและหนัก เพื่อแสดงเหลี่ยมมุม รวมถึงมีการวัดพู่กันแบบเฉียบพลัน เพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างพื้นที่ที่เป็นสีขาวและพื้นที่ที่เป็นสีดำ ทำให้ภาพดูแข็งกร้าว ไม่นุ่มนวล โดยสกุลจิตรกรรมภาคเหนือมีจิตรกรที่มีชื่อเสียง ได้แก่ หลี่เฉิง (李成 : Li Cheng) หลี่ถัง (李唐 : Li Tang) ฟั่นคววน (范寬 : Fan Kuan) (ภาพที่ 22) กัวซือ (郭思 : Gou Si) เซี่ยกู่ (夏圭 : Xia Gui) และหม่าหยวน (馬遠 : Ma Yuan) และสกุลจิตรกรรมภาคใต้ที่มีลักษณะตรงข้ามกับสกุลจิตรกรรมภาคเหนืออย่างชัดเจน โดยสกุลจิตรกรรมภาคใต้นิยมภาพที่แสดงออกถึงจินตนาการมากกว่าการแสดงออกถึงความโอ้อ่า มีการใช้เส้นที่เบาบางและกลุ่มเมฆหมอก เพื่อแสดงถึงความกลมกลืน และความนุ่มนวล โดยจิตรกรที่มีชื่อเสียงของสกุลจิตรกรรมภาคใต้ ได้แก่ ต่งหยวน (董源 : Dong Yuan) จูหฺรัน (巨然 : Ju Ran) หมี่ฟู่ (米芾 : Mi Fu) และบุตรชายที่มีชื่อว่า หมี่โหย่วเหริน (米友仁 : Mi You Ren) โดยนักประวัติศาสตร์ศิลปะนิยมใช้ลักษณะของงานเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งสกุลมากกว่าการใช้ภูมิลาเนาเดิมของจิตรกรเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งสกุล

ภาพที่ 22 ภาพ Travelers among Mountains and Streams ผลงานของฟั่นควน

ที่มา : China Online Museum. (ม.ป.ป.) **Travelers among Mountains and Streams (谿山行旅圖)**. Accessed 20th February 2019. Available from <https://www.comuseum.com/painting/masters/fan-kuan/travelers-among-mountains-and-streams/>

นอกจากนี้ราชสำนักของราชวงศ์ซ่งยังมีการอุปถัมภ์จิตรกรตามพระราชประเพณีที่สืบทอดจากราชวงศ์ถัง และมีการจัดตั้งสถาบันจิตรกรรมที่มีสมาชิกเป็นจิตรกรหลากหลายประเภท ได้แก่ จิตรกรปัญญาชนมือสมัครเล่น จิตรกรปัญญาชน และจิตรกรอาชีพ โดยภายหลังจากการรุกรานของพวกจิน จิตรกรบางส่วนอพยพไปราชวงศ์ซ่งใต้ และสืบทอดธรรมเนียมการวาดภาพตามแบบราชวงศ์ซ่งเหนือ แต่ความแตกต่างทางภูมิประเทศระหว่างภาคเหนือกับภาคใต้ก็ส่งผลให้งานจิตรกรรมประเภทภาพวาดทิวทัศน์ของราชวงศ์ซ่งเหนือกับราชวงศ์ซ่งใต้มีความแตกต่างกันอยู่พอสมควร

ช่วงรัชสมัยของจักรพรรดิซ่งฮุยจง (宋徽宗 : Song Hui Zong)¹ มีการก่อตั้งสถาบันจิตรกรรม และมีการกำหนดวิธีการสร้างภาพรูปแบบใหม่ ซึ่งวิธีการสร้างรูปภาพดังกล่าวมีอิทธิพลต่อวงการจิตรกรรมจีนไปจนกระทั่งสมัยราชวงศ์หมิง รวมถึงมีการกำหนดเนื้อหาของการวาดภาพออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา เรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ เรื่องราวเกี่ยวกับพระราชวังและสิ่งก่อสร้าง เรื่องราวเกี่ยวกับต่างชาติ เรื่องราวเกี่ยวกับมังกรและปลา เรื่องราวเกี่ยวกับภาพทิวทัศน์ เรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์สี่เท้า เรื่องราวเกี่ยวกับดอกไม้และนก เรื่องราวเกี่ยวกับต้นไม้ และเรื่องราวเกี่ยวกับพืชผักผลไม้

¹ จักรพรรดิซ่งฮุยจง (宋徽宗) คือจักรพรรดิลำดับที่ 8 แห่งราชวงศ์ซ่งเหนือ ประสูติเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน คริสต์ศักราชที่ 1082 ครองราชย์เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ คริสต์ศักราชที่ 1100 สละราชสมบัติเมื่อวันที่ 18 มกราคม คริสต์ศักราชที่ 1126 และสวรรคตเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน คริสต์ศักราชที่ 1135

จิตรกรรมภาพมังกกร คือ จิตรกรรมประเภทหนึ่งที่ได้รับคามนิยมอย่างมากจากศิลปินในสมัยราชวงศ์ซ่ง มีจิตรกรหลายคนที่นิยมวาดเพียงภาพมังกกร ต่างจากสมัยก่อน ๆ ที่ภาพมังกกรมักปรากฏอยู่ร่วมกับสัตว์ชนิดอื่น เนื่องจากสมัยราชวงศ์ซ่ง เรื่องราวที่เกี่ยวกับมังกกรกลายเป็นเรื่องราวที่ศึกษาได้อย่างเอกเทศ

จิตรกรรมภาพมังกกรถือเป็นจิตรกรรมที่ประสบความสำเร็จได้ยาก เนื่องจากมังกกรเป็นเพียงสิ่งมีชีวิตในจินตนาการ ไม่มีรูปร่างที่แท้จริง จึงยากต่อการถ่ายทอด แต่อย่างไรก็ตาม มังกกรกลับมีปรากฏในงานศิลปกรรมมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยจิตรกรรมภาพมังกกรที่เก่าแก่ที่สุดคือ ภาพวาดมังกกรของฉวบูซิง (曹不兴 : Cao Bu Xing)² ซึ่งปัจจุบันได้สูญหายไปแล้ว เหลือเพียงบันทึกในสุสานของราชวงศ์ฮั่นที่บันทึกถึงภาพดังกล่าว

ส่วนจิตรกรที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับจิตรกรรมภาพมังกกรในสมัยราชวงศ์ซ่ง ได้แก่ กู๋ข่ายจื่อ (顧愷之 : Gu Kai Zhi) จางเซิงเหยา (張僧繇 : Zhang Seng Yao) และเฉินหรง (陈容 : Chen Rong) โดยจิตรกรรมภาพมังกกรของกู๋ข่ายจื่อไม่มีหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน แต่สามารถอนุมานความงามได้จากลายเส้นบนจิตรกรรมภาพเหมือนมนุษย์ ส่วนจิตรกรรมภาพมังกกรของจางเซิงเหยาก็มีชีวิตชีวาอย่างมาก แต่จิตรกรรมภาพมังกกรเฉินหรงคือจิตรกรรมภาพมังกกรที่มีชื่อเสียงมากที่สุด

ด้านประติมากรรม

ประติมากรรมของราชวงศ์ซ่งถือว่าไม่ได้รับความนิยมเท่ากับจิตรกรรม เนื่องจากการสร้างประติมากรรมจำเป็นต้องใช้เงินและแรงงานจำนวนมาก อีกทั้งยังมีกรรมวิธีที่ซับซ้อนมากกว่าการสร้างงานประติมากรรม ดังนั้นการสร้างประติมากรรมขนาดใหญ่จึงลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่อย่างไรก็ตาม ราชวงศ์ซ่งยังมีงานประติมากรรมที่โดดเด่น คือ การสร้างประติมากรรมประเภทไม้แกะสลักรูปเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งพัฒนามาจากรูปแบบของราชวงศ์ถัง แต่มีการเพิ่มเติมความประณีต และความอ่อนช้อย เพื่อเน้นถึงการแสดงความสงบ มากกว่าการแสดงถึงพลังอำนาจ

ด้านประยุกต์ศิลป์

งานประติมากรรมประยุกต์ศิลป์ของราชวงศ์ซ่งที่มีความโดดเด่น ได้แก่ เครื่องเคลือบ และเครื่องปั้นดินเผา โดยงานประยุกต์ศิลป์ดังกล่าวมีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง แต่ในสมัยราชวงศ์ซ่งก็ได้มีการพัฒนาทั้งด้านการออกแบบและด้านกรรมวิธีการผลิต ดังนั้นจึงมีการผลิต

² ฉวบูซิง (曹不兴) หรือฉวฝูซิง (曹弗興) คือจิตรกรจากแคว้นอู๋ (Wu Kingdom) ในช่วงสามก๊ก (Three Kingdoms Period)เชี่ยวชาญด้านการวาดภาพมังกกร ภาพเสือ และภาพมนุษย์

เครื่องปั้นดินเผาประเภทเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันเป็นจำนวนมาก โดยมีทั้งการผลิตเพื่อสามัญชนทั่วไป และผลิตเพื่อชนชั้นสูงและราชสำนัก นอกจากนี้ยังมีการผลิตเพื่อส่งออกต่างประเทศอีกด้วย

4.1 รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้ามังกรในสมัยราชวงศ์ซ่ง

ศิลปกรรมของสมัยราชวงศ์ซ่งล้วนสืบรูปแบบมาจากศิลปกรรมของสมัยราชวงศ์ถัง แต่อย่างไรก็ตาม ศิลปกรรมประเภทประติมากรรมกลับเสื่อมความนิยมลง เนื่องจากราชสำนักไม่สนับสนุน และกระบวนการผลิตที่ยุ่ยากซับซ้อน ส่วนงานศิลปกรรมประเภทจิตรกรรมกลับเฟื่องฟูอย่างมาก มีการแบ่งเนื้อหาของงานจิตรกรรมออกเป็นหลายประเภท หนึ่งในนั้นคืองานจิตรกรรมภาพมังกร ซึ่งจิตรกรรมภาพมังกรที่คาดว่าเกี่ยวข้องกับตำนานเก้ามังกรที่มีความโดดเด่นในสมัยราชวงศ์ซ่ง ได้แก่ ภาพวาดเก้ามังกร ซึ่งเป็นผลงานของเฉินหลง

4.1.1 ม้วนภาพเก้ามังกร

4.1.1.1 ข้อมูลทั่วไปของม้วนภาพเก้ามังกร

ม้วนภาพเก้ามังกร (九龙图卷 : Nine Dragons Scroll) เป็นผลงานของเฉินหลง (陈容 : Chen Rong) จิตรกรในสมัยปลายราชวงศ์ซ่งใต้ นักประวัติศาสตร์ศิลปะสันนิษฐานว่าภาพวาดดังกล่าวถูกวาดขึ้นราวคริสต์ศักราชที่ 1244 โดยอ้างอิงจากการลงวันที่ที่บทจารึกที่เก่าแก่ที่สุดที่มีปรากฏบนม้วนภาพ

ม้วนภาพเก้ามังกรมีขนาดทั้งหมด 46.3 x 1,496.5 เซนติเมตร หรือราว 18.2 x 589.1 นิ้ว โดยส่วนที่เป็นภาพวาดมีขนาด 46.2 x 958.4 เซนติเมตร หรือราว 18.3 x 377.5 นิ้ว ทำให้ม้วนภาพดังกล่าวถือเป็นจิตรกรรมภาพมังกรที่มีความยาวที่สุดเท่าที่มีปรากฏในปัจจุบัน

ปัจจุบัน ม้วนภาพเก้ามังกรถูกจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑน์วิจิตรศิลป์ เมืองบอสตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา (Museum of Fine Arts, Boston, United States)

4.1.1.2 ประวัติของเฉินหลง

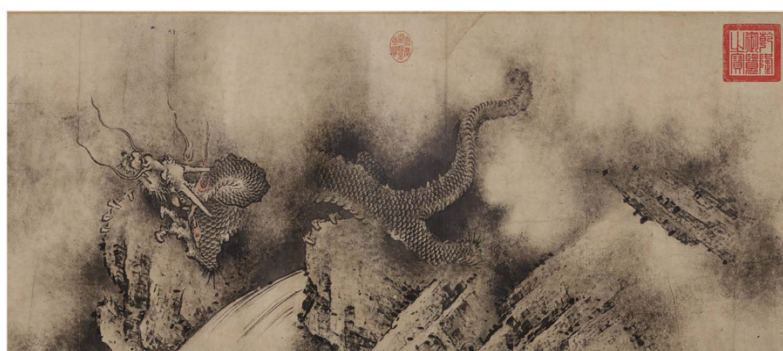
เฉินหลง คือ ศิลปินที่มีชีวิตอยู่ในช่วงปลายของราชวงศ์ซ่งใต้ โดยวันเกิดและวันเสียชีวิตของเฉินหลงยังไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน แต่สันนิษฐานว่าเฉินหลงเสียชีวิตหลังคริสต์ศักราชที่ 1262 นอกจากนี้ยังมีการสันนิษฐานว่าเฉินหลงมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่เมืองฝูถัง (福唐 : Fu Tang) หรือปัจจุบันคือเมืองฝูชิง (福清 : Fu Qing) ในมณฑลฝูเจี้ยน (福建 : Fu Jian) หรือพื้นที่ใกล้เคียงทางตะวันออก ได้แก่ เมืองฉางเล่อ (長樂 : Zhang Le)

บันทึกราชสำนักของราชวงศ์หมิงบันทึกว่า เฉินหลงมีภูมิลำเนาอยู่ที่บริเวณซานซาน (三山 : San Shan) หรือสามภูเขา นอกจากนี้ยังบันทึกตำแหน่งของหลุมศพของเฉินหลงว่า ตั้งอยู่ห่างจาก

เมืองฉางเล่อประมาณครึ่งลิ³ โดยตั้งอยู่บริเวณตีนเขาหลงไท่ ซึ่งบันทึกดังกล่าวเป็นหลักฐานว่าฉินหรงมีภูมิลำเนาอยู่ที่บริเวณเมืองฉางเล่อจริง ส่วนบันทึกของเมืองฉางเล่อที่ใหม่กว่าบันทึกว่าฉินหรงมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ซียู (西域 : Xi Yu) หรือพื้นที่บริเวณชายแดนทางตะวันตกของเมืองฉางเล่อซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกของมณฑลฝูเจี้ยน

4.1.1.3 รายละเอียดของม้วนภาพเก้ามังกร

เมื่อพิจารณาภาพจากทางขวาไปทางซ้าย ม้วนภาพเก้ามังกรจะเริ่มจากภาพของภูเขาบางส่วนซึ่งหลบอยู่ท่ามกลางเมฆหมอก จากนั้นปรากฏมังกรตัวหนึ่งที่กำลังจิกกรงเล็บอยู่บนก้อนหินสองก้อน ซึ่งอยู่ท่ามกลางน้ำตกที่กำลังไหลเชี่ยว ดวงตามองขึ้นไปทางด้านบน เคราปลิวขึ้นไปทางด้านบน และลำตัวขดกระหวัด รวากับกำลังจะพุ่งไปด้านหน้า (ภาพที่ 23)

ภาพที่ 23 ภาพของมังกรตัวที่ 1

ที่มา : Museum of Fine Arts Boston. **Nine Dragon (九龙图卷)**. Accessed 20th February 2019
Available from <https://www.mfa.org/collections/object/nine-dragons-28526>

ถัดมาคือมังกรตัวที่สองกำลังแสดงท่าบิน โผล่ร่างออกมาจากเมฆหมอกโดยที่ร่างกายขยายอย่างเต็มที่ ดวงตาหันกลับไปมองมังกรตัวแรก ส่วนกรงเล็บทั้งสองข้างกางออกกว้าง (ภาพที่ 24) ถัดมาคือภาพของมังกรตัวที่สามที่กำลังปีนป่ายอยู่บนโขดหินโดยที่กางกรงเล็บออก (ภาพที่ 25) ส่วนมังกรตัวที่สี่กำลังอยู่ท่ามกลางเกลียวคลื่น คล้ายกับกำลังจะพุ่งเข้าไปในวังน้ำวน บริเวณกลางกรงเล็บมีไข่มุกและริมฝีปากอำคำราม (ภาพที่ 26)

³ ลิ หรือ หลี (里 : Li) คือหน่วยวัดของจีน มีความยาวประมาณ 500 เมตร

ภาพที่ 24 ภาพของมังกรตัวที่ 2

ที่มา : Museum of Fine Arts Boston. **Nine Dragon (九龙图卷)**. Accessed 20th February 2019

Available from <https://www.mfa.org/collections/object/nine-dragons-28526>

ภาพที่ 25 ภาพของมังกรตัวที่ 3

ที่มา : Museum of Fine Arts Boston. **Nine Dragon (九龙图卷)**. Accessed 20th February 2019

Available from <https://www.mfa.org/collections/object/nine-dragons-28526>

ภาพที่ 26 ภาพของมังกรตัวที่ 4

ที่มา : Museum of Fine Arts Boston. **Nine Dragon (九龙图卷)**. Accessed 20th February 2019

Available from <https://www.mfa.org/collections/object/nine-dragons-28526>

ถัดมาคือภาพของมังกรตัวที่ห้าและมังกรตัวที่หกที่มีท่าทางคล้ายกำลังต่อสู้กัน โดยมังกรตัวที่ห้ากำลังถอยไปด้านหลัง คล้ายกับกำลังโดนผลัก ส่วนมังกรตัวที่หกกำลังอ้าริมฝีปาก คล้ายกับกำลังคำราม (ภาพที่ 27)

รูปร่างของมังกรตัวที่ห้าและมังกรตัวที่หกมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มังกรตัวที่หกไม่มีเขาเก๋เล็ก และแน่นกว่ามังกรตัวที่ห้า นอกจากนี้เทคนิคการวาดเกล็ดของมังกรตัวที่หกยังมีการลงน้ำหนักของน้ำหมึกน้อยกว่ามังกรตัวที่ห้า ทำให้สีของมังกรตัวที่หกสว่างกว่าสีของมังกรตัวที่ห้า

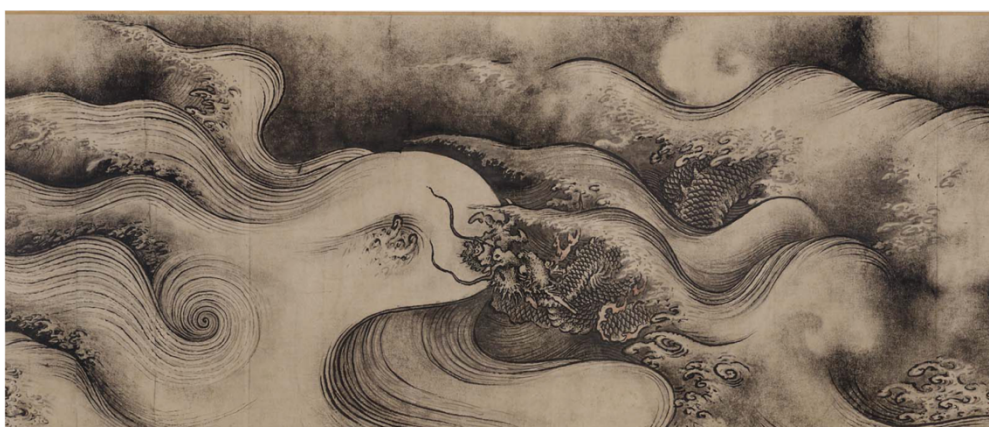

ภาพที่ 27 ภาพมังกรตัวที่ 5 (ขวา) และมังกรตัวที่ 6 (ซ้าย)

ที่มา : Museum of Fine Arts Boston. **Nine Dragon (九龙图卷)**. Accessed 20th February 2019

Available from <https://www.mfa.org/collections/object/nine-dragons-28526>

ถัดจากมังกรตัวที่ห้าและมังกรตัวที่หกคือภาพน้ำตกไหลเชี่ยวและภาพเกลียวคลื่นที่ม้วนวน ซึ่งท่ามกลางคลื่นที่โหมกระหน่ำและละอองน้ำที่แตกกระจาย ก็ปรากฏมังกรตัวที่เจ็ดที่กำลังเล่นน้ำอย่างสนุกสนาน (ภาพที่ 28) โดยมีมังกรตัวที่แปดทะยานออกมาจากเกลียวคลื่น ริมฝีปากอำคำราม กรงเล็บกางออก ดวงตามองไปทางด้านบน เช่นเดียวกับขาที่ยืนขึ้นไปด้านบน (ภาพที่ 29) จากนั้นคือ มังกรตัวที่เก้าที่กำลังนอนเหยียดอยู่บนโขดหิน ลำตัวเหยียดยาว และหันศีรษะไปทางจุดเริ่มต้นของ ม้วนภาพ (ภาพที่ 30) และถัดจากมังกรตัวที่เก้าคือบพจารึกของบรรดาศิลปิน (ภาพที่ 31)

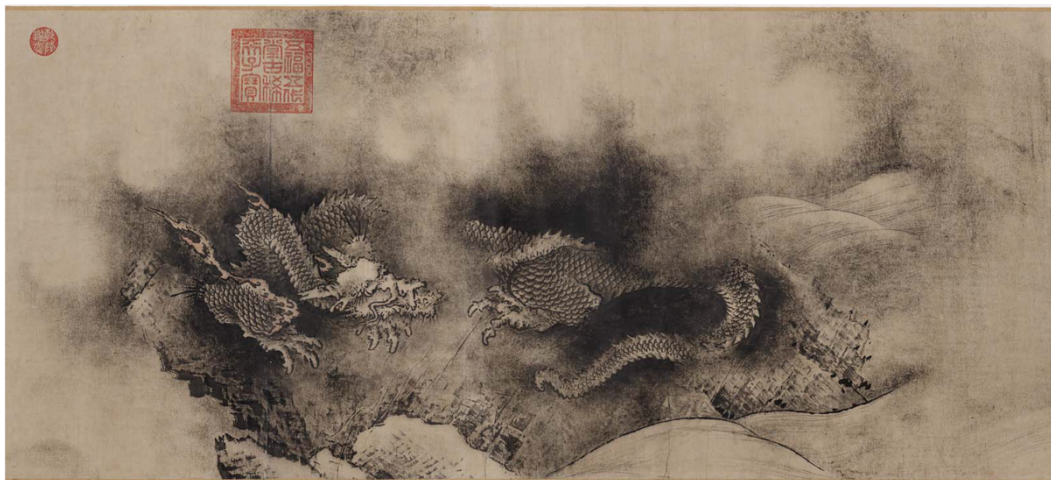
ภาพที่ 28 ภาพของมังกรตัวที่ 7

ที่มา : Museum of Fine Arts Boston. **Nine Dragon (九龙图卷)**. Accessed 20th February 2019
Available from <https://www.mfa.org/collections/object/nine-dragons-28526>

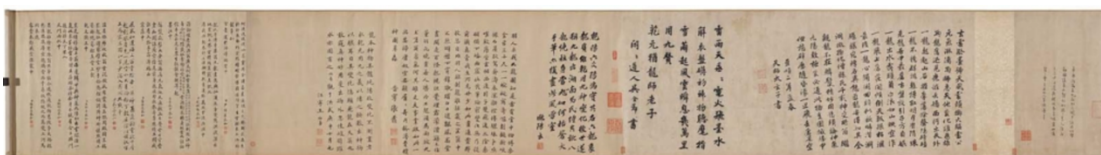
ภาพที่ 29 ภาพของมังกรตัวที่ 8

ที่มา : Museum of Fine Arts Boston. **Nine Dragon (九龙图卷)**. Accessed 20th February 2019
Available from <https://www.mfa.org/collections/object/nine-dragons-28526>

ภาพที่ 30 ภาพของมังกรตัวที่ 9

ที่มา : Museum of Fine Arts Boston. **Nine Dragon (九龙图卷)**. Accessed 20th February 2019
Available from <https://www.mfa.org/collections/object/nine-dragons-28526>

ภาพที่ 31 ภาพบางส่วนของบทจารึกของบรรดาศิลปิน

ที่มา : Museum of Fine Arts Boston. **Nine Dragon (九龙图卷)**. Accessed 20th February 2019
Available from <https://www.mfa.org/collections/object/nine-dragons-28526>

เมื่อพิจารณาม้วนภาพเก้ามังกรอย่างละเอียด พบว่ามังกรที่ดูคล้ายกันทั้งเก้าตัวมีรูปแบบและความแน่นของเกล็ดที่แตกต่างกัน ส่งผลให้รูปลักษณ์ของมังกรทุกตัวมีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ มังกรทุกตัวต่างมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน อีกทั้งบนพื้นที่ว่างยังมีการเติมรายละเอียดที่สามารถเชื่อมโยงมังกรทุกตัวเข้าด้วยกันได้อย่างแนบเนียน

4.1.1.4 เทคนิคการวาดของภาพวาดเก้ามังกร

ภาพวาดเก้ามังกรใช้เทคนิคการวาดโดยการวาดลงบนกระดาษด้วยการใช้หมึกสีดำและการใช้หมึกสีแดงแบบเจือจางตลอดทั้งภาพ ส่วนการวาดที่อกเขาและโชดหินใช้เทคนิคการวาดที่เรียกว่า ฝุ่นี่

ซุน (斧劈皴 : Fu Pi Cun) หรือเทคนิคการวาดเส้นแบบขวานตัด (Axe-cut Strokes)⁴ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ รอยขวานใหญ่ (Large Aux-cut Strokes) และรอยขวานเล็ก (Small Aux-cut Strokes)

การวาดตัวมังกรใช้เทคนิคการวาดที่เรียกว่า กงปี (共筆 : Gong Bi)⁵ ซึ่งเป็นเทคนิคการวาดที่มีรายละเอียดสูง ต้องใช้ความพิถีพิถันอย่างมาก โดยเงินทรงเริ่มจากการวาดเส้นที่มีสีอ่อนลงไปก่อน จากนั้นค่อยเติมเส้นที่มีสีเข้ม แล้วจึงเริ่มสร้างรายละเอียดด้วยการทวัดแปร่งเข้าไปเข้ามา

นักวิชาการเสนอความคิดเห็นว่าการปรากฏรอยผ้า (Cloth Marks) บนภาพวาดเก๋ามังกรเกิดจากการที่เงินทรงแต้มหมึกลงไปบนภาพ วาดด้วยมือ จากนั้นจึงใช้ผ้าเช็ดหมึกส่วนเกินออก เช่นเดียวกับหลายจุดของภาพที่เงินทรงแต้มหรือพรมหมึกลงไปบนภาพ จากนั้นจึงใช้ด้ามแปร่งเช็ดหมึกส่วนเกินออก นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเทคนิคการสร้างเงาของเงินทรงว่าเกิดจากการใช้เทคนิคแปร่งแห้ง (Dry Brushwork) กับเทคนิคเช็ดหมึกอย่างซ้ำ ๆ

จากรายละเอียดของมังกรที่ปรากฏบนภาพของเงินทรง แสดงให้เห็นว่าเงินทรงต้องการวาดภาพมังกรแบบสมจริง (Realistic Illusion) แต่การลงสีบนตัวมังกรของเงินทรงส่วนมากกลับเหมือนเกิดขึ้นด้วยความบังเอิญมากกว่า ทำให้เกิดความแบน (Flat) และความไม่สมจริง (Non-Realistic) อีกทั้งเส้นหมึกของเงินทรงยังไม่มีควมสม่ำเสมอ ทำให้นักวิชาการเสนอความคิดเห็นว่าเงินทรงมีแนวคิดการวาดภาพค่อนข้างไปทางแบบการวาดภาพปัญญาชน เนื่องจากเงินทรงไม่ให้ความสำคัญกับรายละเอียดที่สมบูรณ์แบบมากนัก

4.1.1.5 การเขียนอักษรบนม้วนภาพเก๋ามังกร

ตัวอักษรของเงินทรงบนม้วนภาพเก๋ามังกรมีรูปแบบที่เรียกว่าอักษรแบบกึ่งหวัด (Semi-Cursive) เหมือนกับอักษรของเหยียนเจินชิง (顏真卿 : Yan Zhen Qing)⁶ นอกจากนี้เงินทรงยังนำเอารูปแบบอักษรของหลิวกงเฉียน (柳公權 : Liu Gong Quan)⁷ และรูปแบบโครงสร้างที่หนาและสั้นมาปรับใช้กับรูปแบบอักษรของตน ทำให้อักษรของเงินทรงมีลักษณะเส้นโครงสร้างค่อนข้างกว้าง ดู

⁴ เทคนิคผู้ซุน (斧劈皴 : Fu Pi Cun) คือเทคนิคการวาดเทือกเขาหินหรือโขดหินที่ได้รับความนิยมจากจิตรกรในสกุลจิตรกรรมภาคเหนือที่นิยมวาดภาพทิวทัศน์ประเภทอนุสาวรีย์ (Monumental Landscape) เช่น ฟันควน และหลี่ถ้ง เป็นต้น

⁵ เทคนิคการวาดแบบกงปี (共筆 : Gong Bi) คือเทคนิคการวาดที่มีรายละเอียดสูง ต้องใช้ความพิถีพิถันอย่างมาก มีวิธีการวาดคือเริ่มจากเส้นที่บางก่อน เติมรายละเอียดด้วยหมึกเจือจาง แล้วจึงทับด้วยเส้นที่หนาขึ้นที่ด้านบนสุด

⁶ เหยียนเจินชิง (顏真卿 : Yan Zhen Qing : คริสต์ศักราชที่ 709 - 785) คือรัฐบุรุษที่มีความสามารถมากของราชวงศ์ถัง ได้รับตำแหน่งราชการที่สำคัญหลายครั้ง และได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเขียนอักษร

⁷ หลิวกงเฉียน (柳公權 : Liu Gong Quan : คริสต์ศักราชที่ 778 - 865) ผู้เชี่ยวชาญด้านการเขียนอักษรร่วมสมัยกับเหยียนเจินชิง

คึกคัก กระฉับกระเฉง คล้ายคลึงกับตัวอักษรของหมี่ฟู ศิลปินในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือที่มีรูปแบบการเขียนอักษรที่ค่อนข้างแข็งกร้าว

4.1.1.6 บทจารึกบนม้วนภาพเก่ามังกร

ม้วนภาพเก่ามังกรมีบทจารึกของเงินหยงอยู่สองบท บทแรกคือบทจารึกขนาดยาวที่อยู่บริเวณท้ายภาพซึ่งถือว่าเป็นจารึกหลัก และบทที่สองคือบทจารึกขนาดสั้นที่ถูกเขียนขึ้นมาภายหลังที่อยู่บริเวณต้นภาพ โดยบทจารึกถูกจารึกในรูปแบบของกลอนที่เรียกว่าลวีซือ (律詩 : Lu Shi) ซึ่งเป็นกลอนที่มี 8 วรรค วรรคละ 5 - 7 ตัวอักษร และมีสัมผัสระหว่างวรรค โดยบทกลอนลวีซือบนม้วนภาพเก่ามังกรมีวรรคละ 7 ตัวอักษร นอกจากกลอนลวีซือ เงินหยงยังนำกลอนเจวี่ยจวี (絕句 : Jue Ju) ซึ่งเป็นบทกลอนที่มี 4 วรรค มาใช้เขียนอีกด้วย

4.1.1.7 ความสำคัญของม้วนภาพเก่ามังกร

ม้วนภาพเก่ามังกรมีความสำคัญอย่างมาก กล่าวคือ จิตรกรรมภาพมังกรดังกล่าวได้รับการยอมรับว่าเป็นจิตรกรรมภาพมังกรที่มีความยาวมากที่สุดที่มีปรากฏในปัจจุบัน และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นหนึ่งในงานจิตรกรรมชิ้นเอกของประเทศจีน เนื่องจากเหตุผลหลายประการ ได้แก่ ประการแรก ม้วนภาพเก่ามังกรมีการบันทึกบทจารึกขนาดยาวของเงินหยง ที่แม้ว่าบทจารึกบทแรกจะไม่มีการลงวันที่ แต่บทจารึกบทต่อมาซึ่งมีลายมือเหมือนกับบทจารึกบทแรกมีการลงวันที่ในคริสต์ศักราชที่ 1244 ซึ่งสามารถเป็นหลักฐานว่าผู้ถือครองภาพคนแรกคือศิลปินเจ้าของภาพ

ประการที่สอง นอกจากบทจารึกของเงินหยง ม้วนภาพวาดเก่ามังกรยังมีบทจารึกที่สำคัญอีกหลายบท ได้แก่ บทจารึกของศิลปินที่ร่วมสมัยกับเงินหยง ได้แก่ ต่งซือเฉว่ (董思學 : Dong Si Xue) และบทจารึกของบัณฑิตในลัทธิเต๋าและภิกษุที่มีชีวิตอยู่ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 14 เช่น จางซือเฉิง (張嗣成 : Zhang Si Ceng) อุ๋ฉวนเจวี่ย (吳全節 : Wu Quan Jie) โอวหยางหยวน (歐陽元 : Ouyang Yuan) จางจู่ (張翥 : Zhang Zhu) และหวังป๋ออี้ (王伯易 : Wang Bo Yi) รวมถึงบทจารึกของจักรพรรดิเฉียนหลง (乾龍帝 : Emperor Qianlong) และบัณฑิตทั้งแปด ซึ่งบทจารึกของบัณฑิตลัทธิเต๋าและภิกษุ รวมถึงบทจารึกของจักรพรรดิเฉียนหลงและบัณฑิตทั้งแปด ถูกจัดหมวดหมู่รายชื่อและบันทึกลงในบันทึกราชสำนักของราชวงศ์ซิง (Qing imperial records) อย่างละเอียดรอบคอบ

ประการที่สาม บันทึกราชสำนักของราชวงศ์ซิงมีการบันทึกผู้ถือครองม้วนภาพเก่ามังกรอย่างละเอียด โดยม้วนภาพเก่ามังกรเคยเป็นสมบัติของเก็งจาวจง (耿昭忠 : Geng Zhao Zhong) ก่อนกลายเป็นหนึ่งในของสะสมของจักรพรรดิเฉียนหลง แล้วตกทอดมาเป็นสมบัติของจักรพรรดิเจี๋ยชิ่ง (嘉慶帝 : Emperor Jia Qing) แล้วกลายเป็นสมบัติของกงชิงอ๋อง (恭親王 : Gong Qing Wang) จากนั้นจึงตกอยู่ภายใต้การครอบครองของพิพิธภัณฑน์วิจิตรศิลป์บอสตันจนถึงปัจจุบัน โดยผู้

ครอบครองม้วนภาพต่างก็นิยมประทับตราสัญลักษณ์ของตนเองลงบนภาพ ทำให้ตราสัญลักษณ์บนภาพกลายเป็นหลักฐานยืนยันที่มาที่ไปของภาพที่ชัดเจนที่สุด

4.1.1.8 ตำนานแก้มังกรในม้วนภาพแก้มังกร

ในปัจจุบัน นักประวัติศาสตร์ศิลปะยังคงมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับม้วนภาพแก้มังกรว่ามังกรบนม้วนภาพแก้มังกรเป็นมังกรตัวเดียวในอิริยาบถและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน หรือเป็นมังกรทั้งเก้าตัวในตำนานแก้มังกร โดยนักวิชาการที่มีความคิดเห็นว่ามีมังกรบนม้วนภาพคือมังกรในตำนานแก้มังกร กล่าวว่ามีมังกรทั้งเก้าตัว ได้แก่ ปี่ซี้ ซือเหวิน ผู้หล่าว ปี่อ้าน เทาเทีย กงฟู หย่าจื้อ ชวนหนี่ และเจียวู

ราชวงศ์หยวน (元朝 : Yuan Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 1279 - 1368) ถือเป็นราชวงศ์แรกที่ชนเผ่ามองโกลเข้ามาใช้อำนาจปกครองประเทศจีน โดยชนเผ่ามองโกลดังกล่าว คือ พวกมองโกล⁸

พวกมองโกลเริ่มมีอำนาจเมื่อเตมูจินหรือเจงกิสข่าน (Genghis Khan : คริสต์ศักราชที่ 1206 - 1227) รวมรวมชาวเผ่าที่อาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจายจนเป็นหนึ่งเดียวกันได้สำเร็จ แล้วยกทัพไปปราบปรามพวกทิเบต พวกเหลียว พวกจิน พวกเอเชียกลาง และพวกยุโรป จนเกิดเป็นจักรวรรดิมองโกล (Mongol Empire) ซึ่งถือเป็นจักรวรรดิที่มีอาณาเขตทางบกต่อเนื่องที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์

ต่อมาในคริสต์ศักราชที่ 1279 พระราชันดาดาในเจงกิสข่านที่มีชื่อว่า กุบไลข่าน (Kublai Khan : คริสต์ศักราชที่ 1260 - 1294) สามารถยึดอำนาจการปกครองจากราชวงศ์ซ่งได้สำเร็จ จึงสถาปนาราชวงศ์หยวนที่มีตนเองเป็นปฐมกษัตริย์ โดยมีพระนามว่าซือจู่ (世祖 : Shi Zu) และสถาปนาเมืองหลวงอยู่ที่เมืองเป่ย์จิง หรือเมืองปักกิ่ง

ด้านการเมืองและการปกครอง ราชวงศ์หยวนโดดเด่นทั้งเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการค้าระหว่างประเทศอย่างมาก โดยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีการส่งราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับอังกฤษ ฝรั่งเศส และไปแชนไทน์ ส่วนเรื่องการค้าระหว่างประเทศ มีการตัดถนนจำนวนหลายสาย เพื่อเชื่อมประเทศจีนกับอาณาจักรเปอร์เซีย อาณาจักรรัสเซีย และอาณาจักรอื่น ๆ ที่มีความสำคัญ ส่งผลให้การค้าดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

ด้านศาสนาและความเชื่อ ราชสำนักหยวนอนุญาตให้ทุกศาสนาและทุกลัทธิเผยแพร่ความเชื่อของตนได้อย่างเสรี โดยศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกกับนิกายเนสเตอร์ต่างเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ส่วนศาสนาพุทธแบบทิเบตได้รับการอุปถัมภ์จากราชสำนักเป็นพิเศษ ทำให้เกิด

⁸ ชาวมองโกลคือชนเผ่าเร่ร่อนที่มีถิ่นอาศัยอยู่บริเวณทุ่งหญ้าสเตปป์ (Steppe) ประกอบอาชีพเลี้ยงม้า ทำให้มีความเชี่ยวชาญเรื่องการรบบนหลังม้า

การสร้างวัดแบบทิเบตขึ้นหลายแห่ง แต่อย่างไรก็ตาม เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างศาสนาพุทธกับลัทธิเต๋า จนเกิดการกบฏยุทธมหลายครั้ง ซึ่งศาสนาพุทธเป็นฝ่ายชนะ ทำให้จักรพรรดิ กุบไลข่านออกพระราชโองการขับไล่นักบวชลัทธิเต๋า และเผาทำลายคัมภีร์ของลัทธิเต๋าหลายเล่ม ส่งผลให้นักบวชลัทธิเต๋าที่ถูกบีบบังคับไปรวมตัวกันเป็นขบวนการใต้ดินที่ส่งผลต่อการล่มสลายของราชวงศ์หยวนในเวลาต่อมา

ด้านวรรณคดี เถาจูหลี่ได้เขียนข้อเขียนที่ทำให้นักประวัติศาสตร์ทราบว่าชาวจีนต่างไม่พอใจชาวมองโกลที่เข้ามาปกครองอย่างมาก ประกอบกับนโยบายกีดกันชาวจีน ทำให้บัณฑิตชาวจีนเปลี่ยนรูปแบบการสร้างสรรค์วรรณกรรมในรูปแบบเดิมไปเป็นการเขียนบทละคร ซึ่งแต่เดิมมักถูกจำกัดให้อยู่ในวงแคบ ไม่คู่ควรกับความเป็นปัญญาชน ดังนั้นนักเขียนบทละครในสมัยราชวงศ์หยวนส่วนมากจึงเป็นผู้มีความรู้ โดยบทละครของราชวงศ์หยวนสามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ เรื่องราวเกี่ยวกับกบฏ เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว เรื่องราวเกี่ยวกับความรัก เรื่องราวเกี่ยวกับการฆาตกรรม และเรื่องราวเกี่ยวกับวีรบุรุษและคนเลว โดยเนื้อหามุ่งทั้งหนักและเบา ตัวละครเอกส่วนมาก คือ ทหาร พระ และบัณฑิต ส่วนบุคคลที่ถูกนำมาสร้างเป็นตัวละครล้อเลียนมากที่สุด คือ หมอ ภาษาที่ใช้มีทั้งภาษาตลก และภาษาชั้นสูง โดยเรื่องราวส่วนใหญ่จบลงด้วยดี ความเจริญรุ่งเรืองของวรรณกรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เกิด จัจวี (杂剧) ซึ่งเป็นบทละครที่มีบทขับร้องเป็นทำนองเพลงภาคเหนือ นอกจากนี้ยังมีบทเจรจา และทำประกอบ

ด้านศิลปกรรมเสื่อมโทรมลงอย่างมาก ราชสำนักหยวนยกเลิกการอุปถัมภ์ศิลปินที่เคยได้รับอิสริยาภรณ์ชั้นเข็มขัดทอง รวมถึงสถาบันศิลปะที่เคยได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักช่ง เนื่องจากชาวมองโกลมีทัศนคติเกี่ยวกับศิลปินว่าศิลปินมีความสำคัญเพียงเพื่อตกแต่งพระราชวังให้สวยงาม ดังนั้นศิลปกรรมของราชวงศ์หยวนจึงเน้นที่ประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงาม

ด้านจิตรกรรม

วงการจิตรกรรมเสื่อมโทรมลงอย่างมาก เนื่องจากราชสำนักหยวนไม่อุปถัมภ์เหมือนกับราชสำนักช่ง โดยจิตรกรนิยมวาดภาพที่เกี่ยวกับเนื้อหาทางวรรณกรรมมากกว่าภาพธรรมชาติ และนิยมผลิตผลงานแบบเอกเทศ จิตรกรแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ พวกที่เลียนแบบผลงานของหม่าหยวนหรือเซียวกุยที่นิยมใช้หมึกสีดำวาด พวกที่เลียนแบบผลงานของเหลียงไซหรือภิกษุ และพวกที่เลียนแบบผลงานของจิตรกรสมัยราชวงศ์ถัง

ส่วนจิตรกรที่ต้องการความโปรดปรานจากราชสำนักนิยมวาดภาพม้า ซึ่งเป็นสัตว์ที่ชาวมองโกลให้ความสำคัญ หรือหากเป็นภาพที่เกี่ยวกับธรรมชาติก็ต้องเป็นภาพธรรมชาติที่สมจริงตามรสนิยมของชาวมองโกล ส่วนจิตรกรที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักหยวนต่างอพยพไปยังชนบท หรือ

พื้นที่ที่ค่อนข้างห่างไกล และมีแนวทางการวาดภาพตามแนวคิดลัทธิเต๋า หรือแนวคิดประเพณีนิยมของจีน

ด้านประติมากรรม

วงการประติมากรรมยังคงได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักหยวนอยู่บ้าง เนื่องจากราชสำนักหยวนมอบหมายให้ช่างประติมากรรมตกแต่งกำแพงและประตูพระราชวังตามแบบประเพณีนิยม นอกจากนี้ยังมีการฟื้นฟูการสร้างประติมากรรมรูปเคารพของศาสนาพุทธ แต่อย่างไรก็ตามประติมากรรมรูปเคารพของศาสนาพุทธของราชวงศ์หยวนกลับมีอิทธิพลของศาสนาพุทธแบบทิเบตที่ได้รับการอุปถัมภ์จากราชสำนัก มากกว่ามีอิทธิพลจากศาสนาพุทธของอินเดียเหมือนกับประติมากรรมรูปเคารพของสมัยก่อน ๆ และประติมากรรมรูปเคารพจำนวนมากมักถูกสร้างจากช่างชาวเนปาลหรือช่างชาวทิเบต โดยรูปเคารพมักมีท่วงท่าดูร้าย แข็งกร้าว และตกแต่งเกินจริง เนื่องจากต้องการสื่อถึงความลึกลับ และอภินิหารเหนือธรรมชาติ

ด้านประยุกต์ศิลป์

ราชสำนักไม่ให้การสนับสนุนด้านประยุกต์ศิลป์เช่นเดียวกับด้านจิตรกรรม อีกทั้งความนิยมการเขียนลวดลายสัตว์ โดยเฉพาะมังกร ประดับบนเครื่องเคลือบมากกว่าการขีดลายหรือฝังลายซึ่งมีความประณีตมากกว่า ทำให้การทำเครื่องเคลือบมีชื่อเสียงเสื่อมลง แต่ยังคงสามารถส่งออกเป็นสินค้าส่งออกได้

อีกทั้งยังมีการทำเครื่องเคลือบที่เรียกว่า ชูฟู (Shu Fu) ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นเครื่องเคลือบลายคราม โดยตัวภาชนะมีเนื้อแบบพอร์ซเลน (Porcelain) ที่มีสีขาวหม่น น้ำหนักมาก ตกแต่งด้วยการวาดลายด้วยสีน้ำเงิน แล้วจึงเคลือบใส

นอกจากเครื่องเคลือบยังมีการทอพรหมแบบเปอร์เซีย และการทำทองรูปพรรณด้วยวิธีลงยาสี (Enamel) ซึ่งรับอิทธิพลมาจากตะวันออกกลาง

4.2 รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้ามังกรในสมัยราชวงศ์หยวน

ราชสำนักหยวนไม่ให้ความสำคัญกับศิลปกรรมนัก เนื่องจากราชสำนักหยวนมีทัศนคติเกี่ยวกับศิลปินว่าศิลปินเป็นเพียงผู้ที่ทำหน้าที่ตกแต่งพระราชวังให้สวยงาม ส่งผลให้ศิลปกรรมของราชวงศ์หยวนเสื่อมลงอย่างมาก ดังนั้นราชวงศ์หยวนจึงไม่มีผลงานที่มีรูปเก้ามังกรที่โดดเด่นเหมือนกับสมัยราชวงศ์ซ่ง

นโยบายที่กีดกันชาวจีน ประกอบกับทัศนคติที่ชาวจีนมีต่อชาวมองโกลว่าชาวมองโกลคือชนเผ่าป่าเถื่อนจากนอกด่าน ส่งผลให้ชาวจีนต่อต้านชาวมองโกลอย่างรุนแรง จนเกิดลัทธิดอกบัวขาว (白蓮教)⁹ ซึ่งมีผู้นำคือจูหยวนจาง (朱元璋 : Zhu Yuan Zhang)

กองทัพของจูหยวนจางบุกยึดเมืองต่าง ๆ จนกระทั่งสามารถยึดครองเมืองปักกิ่งได้ในคริสต์ศักราชที่ 1368 ส่งผลให้จักรพรรดิหนิงเซี่ยว (寧孝皇帝 : Ning Xiao Huang Di)¹⁰ และพระบรมวงศานุวงศ์ต้องอพยพหนีกลับไปอยู่ที่ทุ่งหญ้าดั้งเดิม จากนั้นจูหยวนจางจึงสถาปนาตนเองเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์หมิง (明朝 : Ming Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 1368 - 1644) มีพระนามว่าจักรพรรดิหงอู่ (洪武帝 : Hong Wu Di)

รัชสมัยหลังจากจักรพรรดิหงอู่คือรัชสมัยของจักรพรรดิเจี้ยนเหวิน (建文帝 : Jian Wen Di) แต่รัชสมัยดังกล่าวกลับมีระยะเวลาเพียงไม่กี่ปี เนื่องจากพระปิตุลาที่มีพระนามว่าจูตี้ (朱棣 : Zhu Di) ไม่พอพระทัย จึงนำทัพเข้าต่อสู้ จนกระทั่งได้รับชัยชนะ จึงสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิ มีพระนามว่า จักรพรรดิหย่งเล่อ (永樂帝 : Yong Le Di)

นับตั้งแต่สมัยของจักรพรรดิหย่งเล่อ ประเทศจีนก็มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง โดยมีการจัดกองเรือพาณิชย์เดินทางออกสำรวจทะเลต่าง ๆ ส่งผลให้กิจการเดินเรือและกิจการต่อเรือเจริญรุ่งเรืองจนถึงขีดสุด แต่อย่างไรก็ตาม ช่วงปลายราชวงศ์เกิดความวุ่นวาย เนื่องจากตรงกับสมัยล่าอาณานิคมของพวกตะวันตก โดยพวกโปรตุเกสซึ่งเป็นพวกแรกจากตะวันตกที่เดินทางมายังประเทศจีนได้พยายามเข้ายึดครองเมืองบางเมืองของประเทศจีนหลายครั้ง แต่ถูกต่อต้านอย่างรุนแรงจนต้องล่าถอยไป และเกิดกบฏชาวนาที่นำโดยหลี่จื้อเฉิง (李自成 : Li Zi Cheng)

สมัยราชวงศ์หมิงมีการฟื้นฟูขนบธรรมเนียมและประเพณีแบบดั้งเดิมของประเทศจีน มีการปฏิสังขรณ์กำแพงเมืองจีน มีการขุดลอกคูคลองเพื่อให้เรือสินค้าขนาดใหญ่แล่นจากแม่น้ำฉางเจียงไปถึงเมืองปักกิ่งได้สะดวก มีการพัฒนาระบบชลประทานโดยการทดลองปลูกพืชใหม่ ๆ เช่น ถั่วลิสง มันเทศ เป็นต้น และยังมีการเพิ่มจำนวนประชากรที่ทำให้ประเทศจีนกลายเป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับหนึ่งของโลกในขณะนั้น

ด้านศาสนาและความเชื่อ มีการฟื้นฟูลัทธิขงจื้อที่ราชวงศ์หยวนเคยกดขี่อย่างหนัก โดยมีการนำมาปรับใช้กับการสอรับราชการและการสอบทหาร นอกจากนี้ในสมัยของจักรพรรดิหย่งเล่อยังมี

⁹ ลัทธิดอกบัวขาว (白蓮教) คือลัทธิที่มีความเชื่อผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธนิกายสุขาวตีกับศาสนามานี้กั โดยความเชื่อของลัทธิดอกบัวขาวมักกล่าวถึงพระศรีอริยเมตไตรที่ลงมาจุติเพื่อปลดปล่อยมนุษย์จากความทุกข์ ทำให้ผู้นำกบฏมักอ้างความเชื่อดังกล่าวเพื่อหาความชอบธรรมในการก่อกบฏ

¹⁰ จักรพรรดิหนิงเซี่ยว (寧孝皇帝) หรือพระเจ้าโตกอนเตมูร์ (Tögüs Temür of The Borjigin Clan) คือจักรพรรดิองค์สุดท้ายของราชวงศ์หยวน ครองราชย์ในช่วงคริสต์ศักราชที่ 1378 - 1387

การนำราชประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาฟ้าดินแบบขงจื้อมาใช้ รวมถึงมีการนำหลักปรัชญาของจู่สี มาเป็นหลักในการปกครองประเทศ ส่วนศาสนาพุทธและลัทธิเต๋าที่เป็นความเชื่อหลักก็ยังคงได้รับความสำคัญ และได้รับการอุปถัมภ์จากราชสำนักเป็นพิเศษในบางสมัย เช่น สมัยของจักรพรรดิเจียจิ้ง (嘉靖帝 : Jia Jing Di) เป็นต้น

ส่วนศาสนาคริสต์ที่เคยสิ้นบทบาทลงไปหลังจากการล่มสลายของราชวงศ์หยวนก็ได้รับการฟื้นฟูโดยพวกโปรตุเกสกับบาทหลวงนิคาเยซุอิต (Jesuits) ซึ่งมีบาทหลวงคนสำคัญ ได้แก่ แมตเตโอ ริชชี (Matteo Ricci) หรือที่รู้จักกันในชื่อ ลีหม่าโต้ว (利玛竇 : Li Ma Dou) ผู้นำวิทยาการจาก ตะวันตกมาเผยแพร่ เช่น แผนที่โลกอย่างละเอียด เป็นต้น

ด้านวรรณกรรม การเขียนบทละครยังคงได้รับความนิยม แต่การเขียนนวนิยายได้รับความนิยมมากกว่า เนื่องจากการยกเลิกนโยบายกีดกันชาวจีน การสนับสนุนลัทธิชาตินิยม และการฟื้นฟู การสอบเข้ารับราชการ ส่งผลให้ประชาชนกลับมาสนใจวรรณกรรมอีกครั้ง โดยนวนิยายที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก ได้แก่ เรื่องสามก๊ก ซึ่งเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ยุคสามก๊ก เรื่องซ้องกั๋ง ซึ่งเป็นนวนิยายที่กล่าวถึงชาวนาที่ลุกมาต่อต้านชนชั้นสูงที่คอยกดขี่ และเรื่องไซอิ๋ว ซึ่งเป็นเทพนิยายที่กล่าวถึงการเดินทางจาริกแสวงบุญของพระถังซัมจั๋ง โดยนอกจากยุคนี้จะเป็นยุคทองของนวนิยายแล้วยังเป็นยุคทองของการเขียนจดหมายเหตุดำรงทางวิชาการต่าง ๆ อีกด้วย

ส่วนด้านศิลปกรรม เนื่องจากจักรพรรดิมีชาติกำเนิดจากชนชั้นชาวนา ทำให้ไม่รู้คุณค่าของ ศิลปะ ประกอบกับจักรพรรดิทรงมุ่งเน้นประกอบพระราชกรณียกิจขับไล่ชาวมองโกล ส่งผลให้ไม่มี สถาบันที่เกี่ยวกับศิลปะ และส่งผลให้ศิลปินที่รับราชการในระยะแรกมีหน้าที่เพียงตกแต่งพระราชวัง หรือวาดภาพประดับอาคาร อีกทั้งยังส่งผลให้ศิลปินที่เคยรับราชการในราชสำนักหยวนและศิลปินที่ ขัดพระทัยถูกสั่งประหารเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งถึงสมัยของจักรพรรดิซวนเต๋อ (宣德帝 : Xuan De Di) จึงเริ่มมีการพัฒนาด้านศิลปกรรมจนเจริญรุ่งเรือง

ด้านจิตรกรรม

จิตรกรรมของสมัยราชวงศ์หมิงค่อนข้างเจริญรุ่งเรือง สามารถแบ่งระยะการพัฒนาได้เป็น 2 ช่วง ได้แก่ ระยะแรก คือ ตั้งแต่คริสต์ศักราชที่ 1368 - 1450 โดยช่วงนี้จิตรกรส่วนมากยังคงรักษา ขนบธรรมเนียมและรูปแบบการวาดมาจากสมัยราชวงศ์ถัง ราชวงศ์ซ่ง และราชวงศ์หยวน และระยะที่ สอง คือ ตั้งแต่คริสต์ศักราชที่ 1450 จนถึงช่วงสิ้นสุตราชวงศ์หมิง โดยช่วงนี้จิตรกรเริ่มสร้างสรรค์ ผลงานที่มีเอกลักษณ์เป็นจำนวนมาก

ระยะแรก จิตรกรที่รับราชการในราชสำนัก เช่น หนีต้วน (倪端: Ni Duan : คริสต์ศักราชที่ 1436 - 1505) และหลี่สืได้ปรับปรุงการระบายหมึกดำของหม่าหยวนและเชี่ยกู่ยให้มีความนุ่มนวล ตามแนวทางการวาดภาพประดับพระราชวังมากยิ่งขึ้น ส่วนจิตรกรไม่ได้รับราชการในราชสำนักก็

พัฒนารูปแบบการวาดภาพของต่งหยวน จูหฺรั่น และหมี่ฟู่ ซึ่งนักวิชาการมักเรียกจิตรกรกลุ่มดังกล่าวว่า จิตรกรสกุลจิตรกรรมเจ้า (浙派 : Zhe School)¹¹ มีจิตรกรที่มีความโดดเด่น ได้แก่ ใต้จิ้น (戴进 : Dai Jin : คริสต์ศักราชที่ 1388 - 1462) โดยผลงานของใต้จิ้นมีการผสมผสานเอกลักษณ์ของหลายยุคสมัย กล่าวคือ ตอนที่ใต้จิ้นยังรับราชการ ผลงานของใต้จิ้นมักมีรูปแบบของสมัยราชวงศ์ถัง แต่ภายหลังจากที่ใต้จิ้นลาออกจากราชการ ผลงานของใต้จิ้นมักมีรูปแบบของสกุลจิตรกรรมหม่าเซี่ยของสมัยราชวงศ์ซ่ง

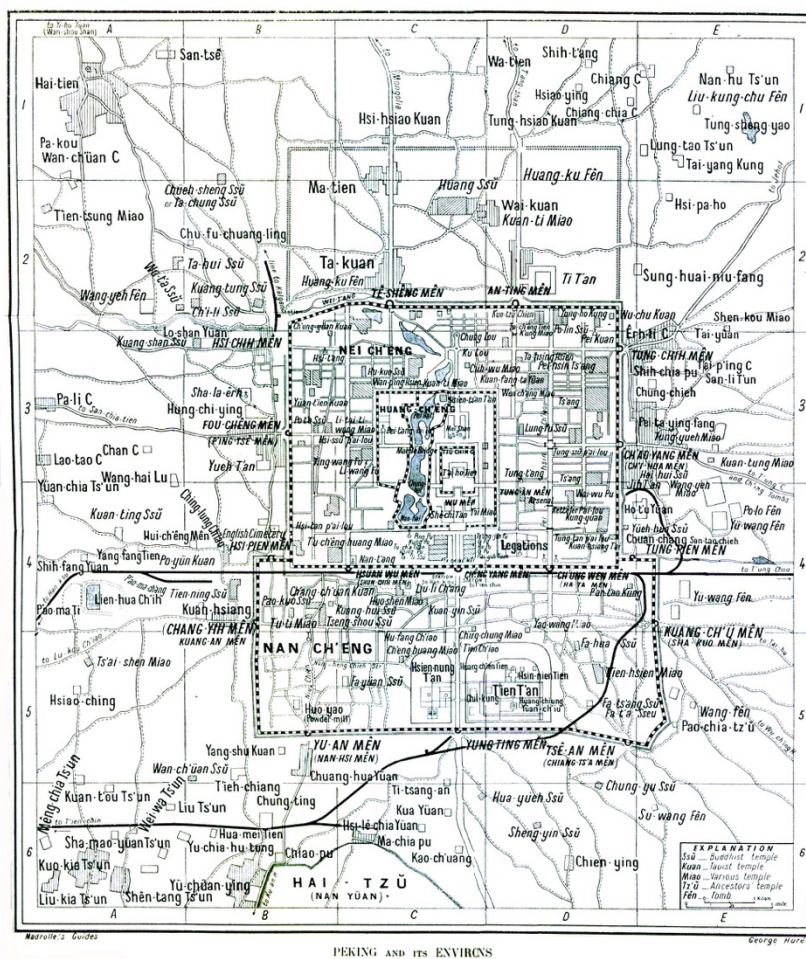
ระยะปลาย สภาพสังคมเริ่มเสื่อมทรามลง ส่งผลให้รูปแบบของงานจิตรกรรมเริ่มมุ่งเน้นสะท้อนอารมณ์ โดยจิตรกรนิยมนำเสนอภาพวาดของวีรบุรุษในอดีต ส่วนงานจิตรกรรมวิวทิวทัศน์ก็นิยมใช้สีสันทึบสลาย แปรกต่าง ยิ่งเมื่อถึงปลายสมัยราชวงศ์หมิง จิตรกรหลายคนลาออกจากการรับราชการเพื่อเข้าร่วมสมาคมถินซึ่งเป็นขบวนการใต้ดิน โดยสมาคมถินได้พัฒนารูปแบบของจิตรกรรมผสมผสานกับอักษรศาสตร์ซึ่งเป็นรูปแบบของจิตรกรปัญญาชน ส่งผลให้ปัญญาชนหลายคนนำเอารูปแบบจิตรกรรมดังกล่าวมาปรับใช้ นอกจากนี้ยังมีสกุลจิตรกรรมอื่น ๆ ของระยะปลายที่น่าสนใจ ได้แก่ สกุลจิตรกรรมสำนักฮว่าติง (華亭畫派 : Hua Ting School) ซึ่งเป็นสกุลจิตรกรรมที่มีศูนย์กลางอยู่ที่แคว้นเจียงซู มีสมาชิกที่โดดเด่น เช่น ต่งฉีซาง (董其昌 : คริสต์ศักราชที่ 1555 - 1636) เป็นต้น

ด้านสถาปัตยกรรม

สมัยราชวงศ์หมิงมีการย้ายราชธานีจากเมืองหนานจิงไปยังเมืองปักกิ่ง¹² (ภาพที่ 32) ที่อยู่ทางทิศเหนือ เนื่องจากจักรพรรดิหยงเล่อทรงเคยครองอำนาจทางการเมืองอยู่ที่เมืองปักกิ่ง ส่งผลให้มีการสร้างสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่จำนวนมาก โดยสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นของสมัยราชวงศ์หมิง เช่น พระราชวังต้องห้าม หอบูชาฟ้าดิน และสุสานราชวงศ์หมิง เป็นต้น

¹¹ สกุลจิตรกรรมเจ้า (浙派) คือ สกุลจิตรกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของสกุลจิตรกรรมภาคเหนือ เจริญรุ่งเรืองอย่างมากในสมัยราชวงศ์หมิง มีผู้นำคือใต้จิ้นซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งสกุลจิตรกรรมดังกล่าว โดยคำว่าเจ้าหมายถึงเจ้าเจียงซึ่งเป็นบ้านเกิดของใต้จิ้น

¹² เมืองเป่ย์จิง หรือเมืองปักกิ่ง (北京 : Beijing) คือ หนึ่งในห้าเมืองหลวงเก่าแก่ของประเทศจีน โดยมีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยของราชวงศ์โจวตะวันตก ต่อมาภายหลังจากล่มสลายของราชวงศ์โจวตะวันตก และจีนซีกองใต้สามารถรวบรวมประเทศจีนให้เป็นหนึ่งเดียว เมืองปักกิ่งก็ยังคงความสำคัญในฐานะเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางการปกครองของภาคเหนือมาโดยตลอด

ภาพที่ 32 ภาพแผนผังเมืองปักกิ่งในคริสต์ศักราชที่ 1912 โดยแผนผังดังกล่าวแสดงถึงกำแพงเมืองชั้นนอก กำแพงเมืองชั้นใน และกำแพงเมืองบางส่วนของราชวงศ์หยวน

ที่มา : Wikipedia. (ม.ป.ป.) **Map of Beijing (1912)**. Accessed 20th February 2019. Available from https://en.wikipedia.org/wiki/Beijing_city_fortifications#/media/File:Peking_environs_1912.jpg

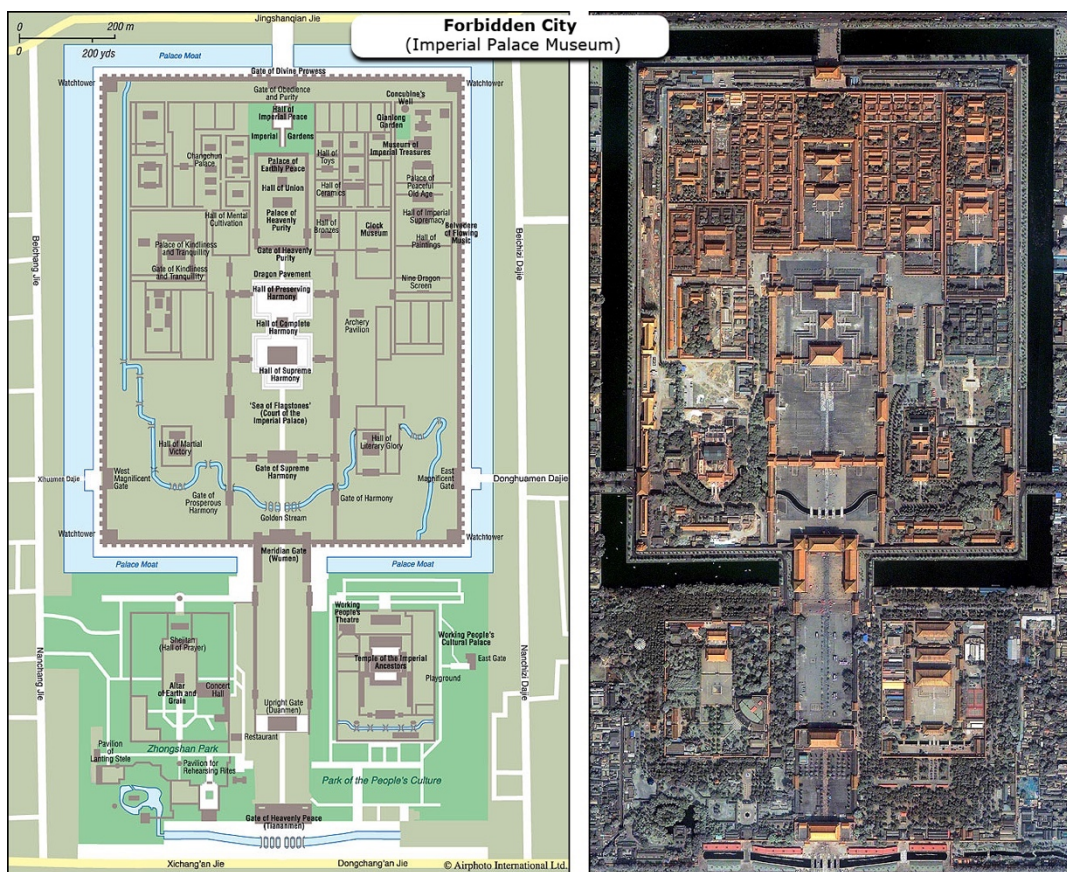
เมืองปักกิ่งมีกำแพงทั้งหมด 3 ชั้น ได้แก่ จิงเฉิง (京城) คือ กำแพงเมืองชั้นนอก หวงเฉิง (皇城) คือ กำแพงเมือง และกงเฉิง (宮城) คือ กำแพงพระราชวัง และมีแผนผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยภายในเมืองแบ่งออกเป็น 2 เขตใหญ่ ๆ ได้แก่ เขตพระราชวัง และเขตที่อยู่อาศัยของประชาชนกับเขตธุรกิจ โดยเขตที่อยู่อาศัยของประชาชนกับเขตธุรกิจมีถนนที่สำคัญหลายสาย ได้แก่ ดงชื่อผายโหลว และซีชื่อผายโหลว ซึ่งมีบ้านเรือนของประชาชนตั้งอยู่อย่างแออัด และมีตลาดอยู่หลายแห่ง เนื่องจากตั้งอยู่ไม่ห่างจากพระราชวังมากนัก

ตรอกหรือซอยของเมืองปักกิ่งมักเริ่มตัดจากทิศตะวันออกไปสู่ทิศตะวันตก และเชื่อมถนนสายสำคัญที่มักตัดจากทิศใต้ไปสู่ทิศเหนือ ตรอกสู่พระราชวังต้องห้าม โดยชื่อของตรอกหรือซอยนิยม

นำมาจากวรรณคดี เช่น ตรอกไปฮวาเซินซู่ (ตรอกสวนบุปผชาติ) เป็นต้น หรือบางตรอกหรือซอยก็นำมาจากสิ่งมีชีวิตที่พบเห็นในประจำวัน เช่น ตรอกเถ่ชื่อจื่อ (ตรอกสิงโตเหล็ก) ตรอกเหมยจา (ตรอกขี้เถ้าถ่านหิน) หรือตรอกกวนเมียง (ตรอกแป้งแห้ง) เป็นต้น

พระราชวังต้องห้าม หรือ กู้กง (紫禁城 : The Forbidden City หรือ 故宫)

พระราชวังต้องห้าม (ภาพที่ 33) คือ พระราชวังหลวงตั้งแต่สมัยราชวงศ์หมิงจนถึงราชวงศ์ชิง โดยเป็นที่ประทับของจักรพรรดิทั้งหมด 24 พระองค์ เริ่มก่อสร้างเมื่อราชวงศ์หมิง รัชศกหย่งเล่อปีที่ 4 หรือคริสต์ศักราชที่ 1406 และเสร็จสมบูรณ์เมื่อรัชศกหย่งเล่อปีที่ 18 หรือคริสต์ศักราชที่ 1420

ภาพที่ 33 ภาพแผนผังของพระราชวังต้องห้ามจากมุมสูง

ที่มา : Top China Travel. (ม.ป.ป.). Forbidden City Map. Accessed 20th February 2019.

Available from <https://www.topchinatravel.com/china-map/forbidden-city-map.htm>

คำว่า จื่อจิ้นเฉิง (紫禁城) หมายถึง เมืองต้องห้ามสีม่วง โดยคำว่า จื่อ (紫 : สีม่วง) หมายถึง สีม่วงอันเป็นสีของดาวจื่อเว่ย หรือดาวเหนือ ซึ่งเป็นที่ประทับของเจ็กเซียนฮ่องเต้¹³ ส่วนคำว่า จิ้น (禁 : ต้องห้าม) หมายถึง ห้ามผู้ใดเข้าออก หากไม่ได้รับการอนุญาตจากจักรพรรดิ และคำว่า เฉิง (城 : เมือง) หมายถึง เมือง ส่วนคำว่า กู้กง (故宫) ที่ใช้เรียกในปัจจุบัน หมายถึง พระราชวังเก่า

พระราชวังต้องห้ามมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีเนื้อที่รวม 720,000 ตารางเมตร โดยเป็นพื้นที่ของสิ่งปลูกสร้างประมาณ 163,000 ตารางเมตร มีความกว้างจากทิศเหนือจรดทิศใต้ 961 เมตร และมีความกว้างจากทิศตะวันออกจรดทิศตะวันตก 753 เมตร และมีกำแพงสูง 7.9 เมตร โดยฐานของกำแพงกว้าง 8.62 เมตร ยอดของกำแพงกว้าง 6.66 เมตร แกนกลางของกำแพงคือดินที่ทุบจนแน่น ส่วนผิวด้านนอกของกำแพงก่อด้วยอิฐเทาเขียว ที่แต่ละก้อนจะมีความกว้าง 24 เซนติเมตร มีความยาว 48 เซนติเมตร มีความหนา 12 เซนติเมตร และมีน้ำหนัก 24 กิโลกรัม

มีตำนานซึ่งไม่ได้รับการยืนยันกล่าวว่าพระราชวังต้องห้ามมีทั้งหมด 9,999 ห้อง¹⁴ แต่ในคริสต์ศักราชที่ 1973 ผู้เชี่ยวชาญด้านพระราชวังโบราณสำรวจพบว่าพระราชวังต้องห้ามมีอาคารหลงเหลืออยู่เพียง 980 หลัง และมีห้องหลงเหลืออยู่เพียง 8,704 ห้อง

แนวคิดการสร้างพระราชวังต้องห้าม คือ มีการสร้างพระราชวังต้องห้ามขึ้นบนพื้นที่พระราชวังเก่าของสมัยราชวงศ์หยวน แต่ขยับแกนกลางออกไปทางทิศตะวันออกประมาณ 1,000 เมตร การสร้างพระราชวังต้องห้ามตามหลักฮวงจุ้ยดังกล่าวคือการกีดขวางชะตาของราชวงศ์หยวนไม่ให้ราชวงศ์หยวนผงาดเหนือราชวงศ์หมิง เนื่องจากแกนกลางพระราชวังของราชวงศ์หยวนถูกผลักไปที่ทิศตะวันตก หรือทิศเสือขาว¹⁵ ซึ่งเป็นทิศปรัปกรณ์ของราชวงศ์หยวน

อีกทั้งยังมีการยึดหลักคัมภีร์อี้จิง หรือคัมภีร์แห่งการเปลี่ยนแปลง ที่กล่าวถึงสรรพสิ่งล้วนถือกำเนิดจากธาตุหยางและธาตุหยิน และทฤษฎีที่กล่าวว่าธาตุหยางคือเลขคี่ และธาตุหยินคือเลขคู่ ส่งผลให้เขตพระราชฐานชั้นนอกมีพระตำหนัก หรือเตียง 3 หลัง ส่วนเขตพระราชฐานชั้นในมีพระตำหนักที่บรรทม หรือกง 2 หลัง นอกจากนี้ยังมีความเชื่อโบราณที่กล่าวว่า สรรพสิ่งล้วนสังกัดธาตุทั้งห้าธาตุ ได้แก่ ดิน น้ำ ไฟ ไม้ และทอง สังกัดทิศทั้งห้าทิศ ได้แก่ ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก และตรงกลาง และสังกัดสีอีกห้าสี ได้แก่ สีเหลือง สีแดง สีเขียว สีขาว และสีดำ โดยทิศตรงกลาง ซึ่งสังกัดธาตุดิน และสังกัดสีเหลือง ถือว่ามีความสำคัญที่สุด ดังนั้นพระตำหนักที่เขตพระราชฐานชั้นนอกทั้ง 3 หลังจึงสร้างอยู่บนฐานรูปอักษรถู่ (土) ที่แปลว่าดิน ส่วนกระเบื้องมุงหลังคา

¹³ เจ็กเซียนฮ่องเต้ หรือจักรพรรดิหยก (玉皇上帝) คือ เทพเจ้าสูงสุดตามความเชื่อของชาวจีน

¹⁴ 1 ห้อง คือ เสว 4 ต้น

¹⁵ ความเชื่อโบราณของประเทศจีนกล่าวถึงสัตว์ประจำทิศว่า ทิศตะวันออก มีสัตว์ประจำทิศ คือ มังกรเขียว ทิศเหนือ มีสัตว์ประจำทิศ คือ เต่าดำ ทิศใต้ มีสัตว์ประจำทิศ คือ หงส์แดง และทิศตะวันตก มีสัตว์ประจำทิศ คือ เสือขาว

ของเตี้ยนและกงคือแผ่นกระเบื้องสีเหลืองทอง จัดเป็นหลักฮวงจุ้ยที่มีทั้งรูปธรรมและนามธรรม (ภาพที่ 34)

ภาพที่ 34 ภาพหลังคาของพระตำหนักในพระราชวังต้องห้าม

ที่มา : Patrick Moore. (2017). **Forbidden City**. Accessed 20th February 2019. Available from http://www.timeoutbeijing.com/features/Visiting_Beijing-Essential_Beijing/157004/Time-Outs-ultimate-guide-to-Beijings-Forbidden-City.html

ส่วนเทคนิคการสร้างพระราชวังต้องห้าม คือ มีการสร้างพระราชวังต้องห้ามทางทิศเหนือ หันหน้าไปทางทิศใต้ ซึ่งถูกต้องตามหลักภูมิศาสตร์ เนื่องจากพระตำหนักต่าง ๆ จะไม่ได้รับลมหนาวจากทิศเหนือ โดยสิ่งปลูกสร้างที่สำคัญทั้งหมดจะตั้งอยู่ตามแนวแกนประธาน และมีการอ้างอิงระบบ ว่าง ต้องมี 3 เขตพระราชฐาน 5 ประตู จากสมัยราชวงศ์โจว ซึ่งเป็นการจัดฐานันดรของพื้นที่ของจักรพรรดิ โดยเริ่มจากประตูตำหมิง¹⁶

พระราชวังต้องห้ามฝ่ายหน้า หรือเขตพระราชฐานชั้นนอก มีพื้นที่กว่า 60 เพอร์เซ็นต์ของพื้นที่วังทั้งหมด ประกอบไปด้วย พระตำหนักหลัก 3 หลังที่อยู่บนถนนเส้นหลัก ได้แก่ ไท่เหอเตี้ยน จงเหอเตี้ยน และเป่าเหอเตี้ยน และพระตำหนักที่อยู่บนถนนเส้นรองสองฝั่ง ได้แก่ พระตำหนักเหวินฮว่าเตี้ยน ซึ่งเป็นพระตำหนักรองประจำทิศตะวันออก และอู่อิงเตี้ยน ซึ่งเป็นพระตำหนักรองประจำทิศตะวันตก โดยพระตำหนักไท่เหอเตี้ยนคือสถานที่สำหรับประกอบพระราชพิธีที่สำคัญ เช่น พิธีบรมราชาภิเษก พิธีอภิเษกสมรส การประกาศพระราชโองการสั่งแม่ทัพออกศึก เป็นต้น พระตำหนักจงเหอ

¹⁶ ประตูวังดังกล่าวมีชื่อเรียกว่าประตูตำหมิง (大明门) ในสมัยราชวงศ์หมิง เปลี่ยนชื่อเป็นประตูต้าชิง (大清门) ในสมัยราชวงศ์ชิง และเปลี่ยนชื่อเป็นประตูจงฮว่า (中华门) ในสมัยสาธารณรัฐ

เตี้ยนคือสถานที่เชื่อมระหว่างเขตพระราชฐานชั้นนอกและเขตพระราชฐานชั้นใน ส่วนเปาเหอเตี้ยนคือสถานที่สำหรับจัดงานเลี้ยงที่สำคัญของอาณาจักร และสถานที่สำหรับรับจิ้นซือ หรือผู้ที่ผ่านการคัดเลือกเข้ารับราชการในระดับการสอบระดับห้องพระโรงแรง

ส่วนพระราชวังต้องห้ามฝ่ายใน หรือเขตพระราชฐานชั้นใน ประกอบไปด้วย พระตำหนักหลัก 3 หลัง ได้แก่ เฉียนซิงกง เจียวไท่เตี้ยน และคุนหนิงกง อีกทั้งยังมีพระราชวังตะวันออกหรือตงลิวกง กับพระราชวังตะวันตกหรือซีลิวกง ซึ่งเป็นที่ประทับของพระอัครมเหสีหรือหวงโฮ่ว (皇后) และพระสนม (妃) และฉือหนิงกง ไชวอานกง และไชวคังกง ซึ่งเป็นที่ประทับของพระอัครมเหสีในรัชกาลก่อนหรือหวงไท่โฮ่ว (皇太后)¹⁷ กับพระสนมในรัชกาลก่อนหรือไท่เฟย (太妃) และอิวซิงกง เฉียนตงอู๋สั่ว เฉียนซิวอู๋สั่ว และหนานซานสั่ว ซึ่งเป็นสถานที่ประทับขององค์ชาย นอกจากนี้ยังมีพระตำหนักสำหรับประกอบพิธีกรรม และอุทยานสำหรับพักผ่อนอีกหลายแห่ง

พระตำหนักที่สำคัญที่สุดของพระราชวังต้องห้าม ได้แก่ พระตำหนักไท่เหอเตี้ยน (太和殿) หรือพระตำหนักจินหลวนเตี้ยน (金銮殿) ซึ่งสร้างเสร็จสมบูรณ์ในสมัยราชวงศ์หมิง รัชศกหย่งเล่อปีที่ 18 หรือคริสต์ศักราชที่ 1420 (ภาพที่ 35)

ภาพที่ 35 ภาพของพระตำหนักไท่เหอเตี้ยน

ที่มา : Victor Wong. (2016). Hall of Supreme Harmony (Taihedian), Forbidden City, Beijing.

Accessed 20th February 2019. Available from [https://www.flickr.com/photos/sfe-](https://www.flickr.com/photos/sfe-co2/37111666231/)

[co2/37111666231/](https://www.flickr.com/photos/sfe-co2/37111666231/)

¹⁷ หวงไท่โฮ่ว (皇太后) หรือไท่โฮ่ว (太后) คือพระมารดาของจักรพรรดิ โดยรัชกาลของจักรพรรดิที่ไม่ได้เกิดจากอัครมเหสีอาจมีไท่โฮ่ว 2 พระองค์ ได้แก่ หมู่โฮ่วหวงไท่โฮ่ว (母后皇太后) หรือพระมารดาที่เคยดำรงตำแหน่งอัครมเหสี และเซ็งหมู่หวงไท่โฮ่ว (圣母皇太后) หรือพระมารดาที่ให้กำเนิด

ในสมัยราชวงศ์หมิง รัชศกหย่งเล่อที่ 19 หรือคริสต์ศักราชที่ 1421 พระตำหนักไท่เหอเตี้ยน หรือชื่อเดิมคือพระตำหนักเฟิงเทียนเตี้ยนถูกฟ้าผ่า ส่งผลให้เกิดเพลิงไหม้พระตำหนักหลักทั้ง 3 หลัง ดังนั้นในรัชศกเจิ้งถ่งที่ 1 - รัชศกเจิ้งถ่งที่ 6 หรือคริสต์ศักราชที่ 1436 - 1441 จึงมีการสร้างกลุ่มพระตำหนักใหม่ จนกระทั่งรัชศกเจียจิ้งที่ 36 หรือคริสต์ศักราชที่ 1557 เกิดเพลิงไหม้กลุ่มพระตำหนักหลักอีกครั้ง โดยพระตำหนักเฟิงเทียนเตี้ยนถูกซ่อมแซมจนสมบูรณ์ในรัชศกเจียจิ้งที่ 41 หรือคริสต์ศักราชที่ 1562 และเปลี่ยนชื่อเป็น พระตำหนักหวงจีเตี้ยน

อย่างไรก็ตาม ในรัชศกวานลี่ที่ 25 หรือคริสต์ศักราชที่ 1597 ก็เกิดเพลิงไหม้อีก ส่งผลให้กลุ่มพระตำหนักหลักเสียหายอย่างหนัก ดังนั้นในรัชศกเทียนฉีที่ 7 หรือคริสต์ศักราชที่ 1627 จึงมีการสร้างกลุ่มพระตำหนักใหม่ ต่อมาในสมัยราชวงศ์ชิง รัชศกชุ่นจื้อปีที่ 11 หรือคริสต์ศักราชที่ 1645 มีการเปลี่ยนชื่อจากพระตำหนักหวงจีเตี้ยนเป็น พระตำหนักไท่เหอเตี้ยน จนกระทั่งในรัชศกคังซีที่ 18 หรือคริสต์ศักราชที่ 1679 เกิดเพลิงไหม้บริเวณอีวีซ่านฝาง หรือห้องเครื่องเสวย ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของพระตำหนัก ส่งผลให้พระตำหนักถูกเพลิงไหม้เสียหายอีกครั้งหนึ่ง โดยพระตำหนักถูกซ่อมแซมจนเสร็จสมบูรณ์ในรัชศกคังซีที่ 36 หรือคริสต์ศักราชที่ 1697

การสร้างพระตำหนักไท่เหอเตี้ยนแบ่งองค์ประกอบออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนหลังคา ส่วนอาคาร และส่วนฐาน และมีการใช้ช่างเฉพาะทาง 8 กลุ่ม ได้แก่ งานกระเบื้อง คือ งานมุงหลังคา โดยการมุงหลังคามีการใช้วัสดุอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ กระเบื้อง และใบหญ้า โดยเอกสารทางการจากสมัยราชวงศ์ชิงระบุว่าขอบเขตของช่างกระเบื้องยังรวมถึงการก่ออิฐ เช่น การก่อฐานเสา การก่อฐานกำแพง การก่อกำแพง การก่อผนังอาคาร และการก่อผนังกระเบื้อง เป็นต้น

งานไม้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ งานไม้ขนาดใหญ่ที่ทำหน้าที่ดูแลภาพรวมการก่อสร้าง เนื่องจากอาคารที่ก่อสร้างคืออาคารไม้ และงานไม้ขนาดเล็กที่ทำหน้าที่สร้างและประกอบองค์ประกอบของอาคารเข้าด้วยกัน

งานจิตรกรรม คือ งานประดับตกแต่งอาคาร โดยการเขียนลวดลายบนสถาปัตยกรรม การเคลือบน้ำมันบนองค์ประกอบที่เป็นไม้ แต่ในสมัยราชวงศ์ชิงได้จัดให้งานเตรียมรองพื้นและการเคลือบน้ำมันอยู่ในงานประเภทงานทาสีน้ำมันเคลือบ

งานศิลา คือ งานแกะสลัก งานติดตั้งองค์ประกอบของสถาปัตยกรรม เช่น ฐานเสา ฐานอาคาร ซุ้มประตู ธรณีประตู บันได ทางระบายน้ำ แท่นหินขึ้นม้า ป้ายจารึก และกรอบประตูโค้ง เป็นต้น โดยสมัยราชวงศ์ชิง กำหนดให้งานแกะสลักและงานติดตั้งองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลา แต่ไม่รวมงานติดตั้งกรอบประตูโค้งสำหรับฐานอาคาร และแท่นหินขึ้นม้า โดยงานติดตั้งกรอบประตูโค้งจัดรวมอยู่กับงานก่ออิฐ

งานทาสีน้ำมันเคลือบ คือ งานทาสี และงานลงน้ำมันเคลือบเพื่อปกป้องสถาปัตยกรรม โดยสมัยราชวงศ์ชิงกำหนดให้งานทาสีน้ำมันเคลือบจัดอยู่ในหมวดเดียวกับงานจิตรกรรม แต่สมัยราชวงศ์ชิง

กำหนดให้งานทาน้ำมันเคลือบแยกออกมาจากงานจิตรกรรมอย่างชัดเจน โดยงานทาน้ำมันเคลือบของราชวงศ์ชิงมีขอบเขตไปถึงการทาน้ำมันตั้งอิ้ว และน้ำมันชักเงาบนอิฐปูพื้น และเชิงผนังใต้ช่องหน้าต่าง งานกระดาษ คือ งานประดับผ้าไหม ผ้าต่วนปัก ผ้าโปร่งทอยกดอก และกระดาษ ที่เพดาน และผนังด้านใน

งานก่อดิน คือ งานที่เกี่ยวข้องกับการก่อฐานอาคาร การก่อผนังอาคาร การก่อโคลนดิน และการขุดบ่อน้ำ โดยสมัยราชวงศ์ชิง มีการกำหนดให้งานก่อดินจัดอยู่ในหมวดเดียวกับงานทาวัง (壕寨) หรืองานก่อคูน้ำรอบเมือง เนื่องจากเป็นงานที่ไม่ต้องใช้เทคนิคการก่อสร้างขั้นสูง แต่ในสมัยราชวงศ์ชิง มีการกำหนดให้งานก่อดินมีขอบเขตเพียงการขุดท่อระบายน้ำใต้อาคาร การอัดถมดิน และการกรองตะกอนดิน

และงานโครงสร้าง คือ งานดูแลการตั้งนั่งร้านสำหรับก่อเรียงอิฐหรือเขียนภาพจิตรกรรม งานดูแลการยกโครงสร้างของอาคารที่มีน้ำหนักมาก งานดูแลการรื้อถอนโครงสร้าง และงานสร้างกระโจมสถาน และกระโจมผ้า

วิหารแห่งสวรรค์ หรือเทียนถาน (天壇 : Temple of Heaven)

วิหารแห่งสวรรค์เป็นอาคารสำหรับประกอบพระราชพิธีบวงสรวงสวรรค์ เพื่อขอพรให้ประเทศมีความสงบสุข และประชาชนมีความสุข โดยพระราชพิธีดังกล่าวจะเริ่มเมื่อเริ่มเข้าสู่ฤดูหนาวถึงเดือนอ้ายตามปฏิทินจันทรคติของทุกปี เทียนถานตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเมืองปักกิ่ง โดยบริเวณรอบ ๆ เทียนถานเป็นวนอุทยาน มีทางเดินที่กว้างราว 30 เมตร และยกสูงจากพื้นดินราว 4 เมตร (ภาพที่ 36)

ภาพที่ 36 ภาพของวิหารแห่งสวรรค์ หรือเทียนถาน

ที่มา : Fong Chen. (2010). **The Hall of Prayer for Good Harvest at the Temple of Heaven in Beijing, April, 2010**. Accessed 20th February 2019. Available from https://zh.wikipedia.org/wiki/天壇#/media/File:Hall_of_Prayer_for_Good_Harvest.JPG

สุสานแห่งราชวงศ์หมิง (明陵 : Ming Tombs)

สุสานแห่งราชวงศ์หมิง คือ สถานที่ฝังพระศพของจักรพรรดิแห่งราชวงศ์หมิง โดยแหล่งสุสานดังกล่าวมักถูกเรียกว่า สุสานสิบสามหมิง (明十三陵 : Thirteen Tombs of The Ming Dynasty) เนื่องจากสุสานสิบสามหมิงเป็นสถานที่ฝังพระศพของจักรพรรดิแห่งราชวงศ์หมิงทั้งสิบสามพระองค์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองปักกิ่ง โดยมีสุสานที่โดดเด่นคือสุสานหมิงตั้งหลิง (明定陵) ซึ่งเป็นสุสานของจักรพรรดิวันลี่ (萬曆帝 : Wan Li Di : คริสต์ศักราชที่ 1573 - 1620) โดยบริเวณทางเข้าสุสานมีหอคอยเก็บวิญญาณ (神道 : Soul Tower) ที่มีป่าเซีย (霸下) หรือปี่ซี (赑屃) ซึ่งเป็นหนึ่งในเก้าพระโอรสมังกรขนาดใหญ่ที่หนักกว่า 50 ตัน กำลังแบกป้ายจารึกอยู่ และสุสานหมิงฉางหลิง (明长陵) ซึ่งเป็นสุสานของจักรพรรดิหยงเล่อ โดยสุสานฉางหลิงตั้งอยู่บนดิน ต่างกับสุสานตั้งหลิงที่ตั้งอยู่ใต้ดิน โดยสุสานดังกล่าวมีสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ คือ พระตำหนักหลิงเอน (Ling'en Hall) ซึ่งเป็นพระตำหนักที่มีรูปแบบและมีขนาดใกล้เคียงกับพระตำหนักไท่เหอเตี้ยน โดยพระตำหนักหลิงเอนทั้งหลังสร้างจากไม้หนานมู่ ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็ง มีกลิ่นหอม และราคาแพง

ด้านประยุกต์ศิลป์

ประยุกต์ศิลป์ของสมัยราชวงศ์หมิงยังคงเน้นการผลิตเครื่องเคลือบ โดยแบ่งแหล่งผลิตออกเป็น 3 แห่ง ได้แก่ โรงงานทางภาคเหนือ นิยมผลิตเครื่องเคลือบประเภทสโตนแวร์ (Stoneware) ซึ่งเผาด้วยเตาเผาแบบรวงผึ้ง โรงงานทางภาคใต้ นิยมผลิตภาชนะประเภทเซลาดอน (Celadon) ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่ได้รับความนิยมจากลูกค้าอินเดีย อินโดจีน และญี่ปุ่น และโรงงานที่ฉิงเต๋อเจี้ยน ซึ่งเป็นโรงงานผลิตเครื่องเคลือบชั้นสูงที่มีกรรมวิธีการผลิตที่ซับซ้อน โดยโรงงานดังกล่าวมีการแบ่งแผนกขึ้นรูป แผนกตกแต่ง แผนกเผา และแผนกเคลือบอย่างชัดเจน

เครื่องเคลือบชู่ฟูของสมัยราชวงศ์หมิงมีการปรับปรุงเนื้อให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงตกแต่งด้วยการวาดลายด้วยสีน้ำเงิน และเคลือบสีใส นอกจากนี้ยังมีเครื่องเคลือบที่เรียกว่า เครื่องเคลือบอันหัว โดยเครื่องเคลือบอันหัวจะมีเนื้อสีขาวเจือสีชมพูหรือสีเหลืองอันเกิดจากกรรมวิธีการเผา และมีเครื่องเคลือบแบบหลงยาซีด้วย

อุตสาหกรรมทอผ้าของสมัยราชวงศ์หมิง มีการทอพรหมที่เรียกว่า โกลู ซึ่งยืดลวดลายมาจากภาพจิตรกรรมโบราณ อีกทั้งมีการยืดลวดลายแบบลวดลายปักผ้าอย่างเคร่งครัด โดยลายมังกรถือเป็นลายสำหรับจักรพรรดิเท่านั้น ส่วนงานแกะสลักไม้ของสมัยราชวงศ์หมิง มีการนำไม้มาแกะสลักเป็นสิ่งของที่ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างกว้างขวาง จนกลายเป็นหนึ่งในสินค้าส่งออกที่สำคัญของสมัยราชวงศ์หมิง

4.3 รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้ามังกรในสมัยราชวงศ์หมิง

ราชวงศ์หมิงถือเป็นยุคทองของการเขียนนวนิยาย จดหมายเหตุ และตำราวิชาการ ส่งผลให้ สมัยดังกล่าวเป็นสมัยแรกที่มีการเรียบเรียงและบันทึกเรื่องราวตำนานเก่ามังกรเป็นลายลักษณ์อักษร โดยตำนานเก่ามังกรมีปรากฏอยู่ในบันทึกหลายเล่ม เช่น บันทึกชู่หยวนจ่าจี้ (树园杂记) ของลู่หรง บันทึกฮว่ายู่ถั่งจี้ (怀麓堂集) ของหลี่ตงหยาง บันทึกเฉียนเซว่เล่ยชู่ (潜确类书) ของเฉินเหรินซี บันทึกอู่จ่าจู่ (无杂俎) ของเซี่ยจ้าวเจ้อ และบันทึกเซิงอานไห่วจี้ (升庵外集) ของหยางเซิน เป็นต้น

อีกทั้งสมัยราชวงศ์หมิงยังใช้ระบบการปกครองแบบอัตโนมัติโดย หรือระบบการปกครองแบบรวมศูนย์แบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งจักรพรรดิคือผู้มีอำนาจสูงสุดเพียงผู้เดียว ดังนั้นขนบธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องกับจักรพรรดิจึงต้องมีการกำหนดรูปแบบอย่างเข้มงวด ส่งผลให้สัญลักษณ์มังกรซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความยิ่งใหญ่ และสัญลักษณ์แห่งจักรพรรดิ ถูกกำหนดรูปแบบการใช้งานที่ชัดเจน ดังนั้นสัญลักษณ์มังกรห้าเล็บคือสัญลักษณ์มังกรสำหรับจักรพรรดิ สัญลักษณ์มังกรสี่เล็บคือสัญลักษณ์มังกรสำหรับเจ้าชาย เชื้อพระวงศ์ระดับสูง และขุนนางชั้นสูง และสัญลักษณ์มังกรสามเล็บคือสัญลักษณ์มังกรสำหรับขุนนางระดับรองลงมา ส่วนสามัญชนไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้สัญลักษณ์รูปมังกร

นอกจากนี้สมัยราชวงศ์หมิงยังมีการย้ายราชธานีและการสร้างพระราชวังแห่งใหม่ โดยมีการนำคติความเชื่อเกี่ยวกับพระโอรสมังกรในตำนานเก่ามังกรมาใช้ในการก่อสร้างพระราชวังแห่งใหม่เพื่อเพิ่มความเป็นสิริมงคล ดังนั้นงานศิลปกรรมที่ปรากฏรูปเก่ามังกรของสมัยราชวงศ์หมิงจึงมักเป็นสถาปัตยกรรมสำหรับประดับพระราชวัง และงานศิลปกรรมที่ปรากฏรูปเก่ามังกรนั้นมักปรากฏพระโอรสมังกรอย่างเอกเทศ ไม่ปรากฏอยู่พร้อมกันทั้งเก้าตัวเหมือนกับม้วนภาพเก่ามังกรของเฉินหรง

สถานที่ที่พบสถาปัตยกรรมเกี่ยวกับพระโอรสมังกรในตำนานเก่ามังกรมากที่สุดคือพระราชวังต้องห้าม บริเวณตำหนักไท่เหอเตี้ยน ซึ่งเป็นพระตำหนักที่มีความสำคัญมากที่สุด โดยสถาปัตยกรรมเกี่ยวกับพระโอรสเก่ามังกรที่พระตำหนักไท่เหอเตี้ยนที่ชัดเจนที่สุดคือบริเวณปลายสันหลังคาทั้งสองด้านของพระตำหนักไท่เหอเตี้ยนมีการประดับสถาปัตยกรรมชื่อเหว่วิน (螭吻) ซึ่งเป็นหนึ่งในพระโอรสมังกรในตำนานเก่ามังกร โดยชื่อเหว่วินแต่ละตัวประกอบจากกระเบื้องเคลือบ 13 ชิ้น มีความสูง 3.4 เมตร มีความกว้าง 2.68 เมตร มีความหนา 0.32 เมตร และมีน้ำหนักหนักราว 4.3 ตัน ซึ่งถือเป็นชื่อเหว่วินที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในพระราชวังต้องห้าม นอกจากนี้บริเวณสันหลังคายังประดับประติมากรรมรูปเซียนซีหงส์ (骑凤仙) และโจ้วโซ่วที่ประกอบไปด้วย มังกร หงส์ สิงโต ม้าสวรรค์ ม้าสมุทร ปลาฉลาม และงู ซึ่งเป็นหนึ่งในพระโอรสมังกรในตำนานเก่ามังกร เซี่ยจื่อ ไต้หวินว และสิงสื่อ (ภาพที่ 37)

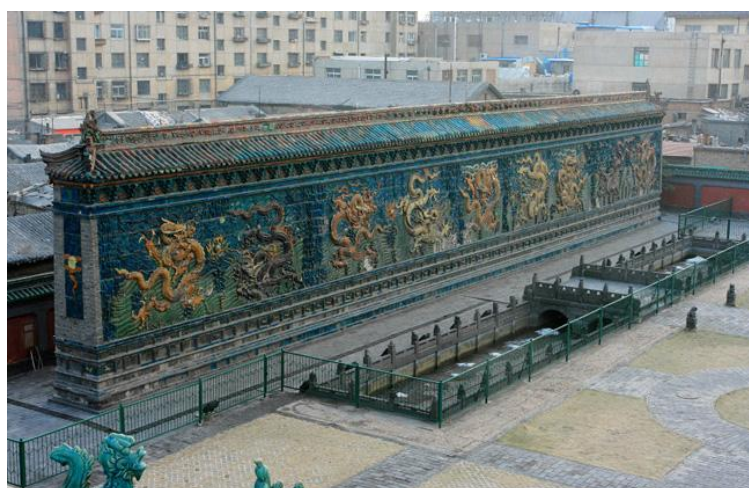
ภาพที่ 37 ภาพของประติมากรรมรูปเขียนซีหงส์และโจวโจวที่พระตำหนักไท่เหอเตี้ยน
ที่มา : 看电影. (2016). 太和殿. Accessed 20th February 2019. Available from
<http://moviewapp.dazui.com/Web/Home/Detail/7522>

อีกทั้งยังมีการประดับปาเซี่ย (虫+八 虫+夏) ที่ทอระบายน้ำบริเวณระเบียงของพระตำหนักไท่เหอเตี้ยน (ภาพที่ 38) รวมถึงมีการประดับกระถางรูปลายคล้ายป่าเซี่ย (霸下) ที่หน้าตำหนักอีกด้วย

ภาพที่ 38 ภาพของปาเซี่ยที่ทอระบายน้ำบริเวณระเบียงของพระตำหนักไท่เหอเตี้ยน
ที่มา : Patrick Moore. (2017). **Forbidden City**. Accessed 20th February 2019. Available from
http://www.timeoutbeijing.com/features/Visiting_Beijing-Essential_Beijing/157004/Time-Outs-ultimate-guide-to-Beijings-Forbidden-City.html

นอกจากนี้ยังมี กำแพงเก้ามังกร (九龙壁 : Nine Dragons Wall) ที่เมืองต้าถง มณฑลซานซี (ภาพที่ 39) โดยกำแพงเก้ามังกรดังกล่าวคือกำแพงเก้ามังกรที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และเก่าแก่ที่สุด สร้างจากอิฐและกระเบื้องเคลือบ โดยกำแพงมีความสูง 8 เมตร มีความยาว 45 เมตร และมีความหนา 2 เมตร โดยกำแพงเก้ามังกรสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนฐานที่ตกแต่งด้วยรูปสัตว์มงคลของประเทศจีน เช่น วัว สุนัข กวาง กระต่าย เป็นต้น ส่วนกำแพงที่มีมังกรเก้าตัว และส่วนหลังคา

ภาพที่ 39 ภาพกำแพงเก้ามังกรที่เมืองต้าถง มณฑลซานซี

ที่มา : Visit Our China. (ม.ป.ป.). Nine Dragon Screen. Accessed 20th February 2019. Available from <http://www.visitourchina.com/datong/photo/nine-dragon-screen.html>

ช่วงปลายราชวงศ์หมิงเกิดความระส่ำระสายทางการเมือง เนื่องจากบรรดาจักรพรรดิที่ขึ้นครองราชย์ต่างอ่อนแอ เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเกิดทุกขภิกขภัยอย่างรุนแรง ส่งผลให้เกิดกบฏชาวนาที่มีผู้นำ คือ หลี่จื่อเจิง (李自成 : Li Zi Cheng โดยหลี่จื่อเจิงได้ส่งสาส์นให้อู๋ซานกุ้ย (吴三桂 : Wu San Gui) แม่ทัพที่แตกทัพจากราชวงศ์หมิงมาสวามิภักดิ์ แต่อู๋ซานกุ้ยกลับร่วมมือกับตัวเอ่อกุน (多爾袞 : Duo Er Gun) แม่ทัพจากแมนจู โดยอู๋ซานกุ้ยได้เปิดประตูด่านให้กองทัพแมนจูมาโจมตีหลี่จื่อเจิงจนพ่ายแพ้ลง จากนั้นกองทัพแมนจูจึงสถาปนาราชวงศ์ชิง (清朝 : Qing Dynasty : คริสต์ศักราชที่ 1644 - 1911) ขึ้น

ชาวแมนจูอาศัยอยู่ร่วมกับชาวจีนอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย โดยชาวแมนจูซึ่งเป็นผู้ปกครองยอมปรับเปลี่ยนขนบธรรมเนียมบางประการของตนเองให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมของชาวจีนซึ่งเป็นผู้ถูกปกครองแต่มีอารยธรรมสูงส่งกว่า อีกทั้งนโยบายของราชสำนักชิงยังผ่อนปรนให้กับชาวจีนมากกว่านโยบายของราชสำนักหยวนที่บีบคั้นชาวจีนอย่างรุนแรง แต่อย่างไรก็ตาม ราชสำนักชิงยังคงมีมาตรการบางประการที่คอยควบคุมชาวจีนซึ่งเป็นประชากรกลุ่มหลักของประเทศ เช่น การบังคับให้

ชาวจีนไว้ผมเปียแบบชาวแมนจู การห้ามชาวจีนแต่งงานกับชาวแมนจู การสอบรับราชการของชาวจีน ต้องเป็นไปตามระเบียบที่กำหนด ต่างกับชาวแมนจูที่สามารถรับราชการได้ทันที หรือการนำภาษาแมนจูมาเป็นภาษาราชการ เป็นต้น

ด้านศาสนาและความเชื่อ มีการยกย่องจักรพรรดิเป็นประมุขของทุกศาสนาและทุกลัทธิความเชื่อ มีการสืบทอดราชประเพณีโบราณ เช่น การบูชาฟ้าดิน เป็นต้น และมีการแต่งตั้งนักบวชจากศาสนาคริสต์เป็นผู้อำนวยการสถาบันดาราศาสตร์แห่งชาติ อีกทั้งยังมีความเชื่อเรื่องชาตินิยมที่ฝังแน่น ส่งผลให้ปัญญาชนชาวจีนบางส่วนปฏิเสธการรับราชการ เนื่องจากมีทัศนคติว่าการรับราชการคือการรับใช้ชาวแมนจูซึ่งเป็นชาวต่างชาติ นอกจากนี้ยังมีการเติบโตของลัทธิปัจเจกนิยม (Individualism) ที่ส่งผลให้ปัญญาชนบางส่วนเรียกร้องการปกครองแบบสาธารณรัฐอันมีประธานาธิบดีที่เกิดจากการเลือกตั้งจากประชาชนเป็นประมุข เหมือนกับประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา

ด้านวรรณกรรม ในสมัยของจักรพรรดิคังซี จักรพรรดิหยงเจิ้น และจักรพรรดิเฉียนหลง มีนโยบายสนับสนุนให้ผู้มีความสามารถมารับราชการ มีการก่อตั้งสถาบันการศึกษา และมีหนังสือประเภทตำราวิชาการที่มีชื่อว่า ของมีค่าทั้งสี่ (Four Treasuries) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณคดี ปรัชญา และอักษรศาสตร์ เขียนโดยไต้เซิน โดยได้รับการสนับสนุนจากจักรพรรดิเฉียนหลง นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมที่มีชื่อว่า ความฝันในหอแดง (红楼梦 : A Dream of Red Mansions) ซึ่งเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของประเทศจีน โดยวรรณกรรมเรื่องความฝันในหอแดงกล่าวถึงความผันผวนของชีวิตของชนชั้นสูงในเมืองปักกิ่ง นับตั้งแต่ช่วงรุ่งเรืองจนถึงช่วงล่มสลาย โดยกลวิธีการเขียนใช้ภาษาพุทธธรรมมาประกอบกับภาษาโบราณ และสุภาพคำพังเพย

ด้านศิลปกรรม มีการสนับสนุนด้านศิลปกรรมอย่างกว้างขวาง จักรพรรดิรัชกาลต้น ๆ ของราชวงศ์ชิงต่างอุปถัมภ์ศิลปินอย่างดี อีกทั้งยังเป็นนักสะสมผลงานที่มีรสนิยมสูง ทำให้พระราชวังที่เมืองปักกิ่งกลายเป็นศูนย์กลางที่รวบรวมศิลปิน และผลงานทางศิลปะอันทรงคุณค่าไว้จำนวนมาก

ด้านจิตรกรรม

จิตรกรรมของสมัยราชวงศ์ชิงได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักซึ่งเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม มีการควบคุมแนวความคิดที่อาจก่ออันตรายต่อราชสำนักอย่างเข้มงวด ส่งผลให้จิตรกรส่วนมากยึดถือหลักการวาดภาพแบบอนุรักษนิยม เช่น หยวนเหยา (袁耀 : Yuan Yao) จิตรกรคู่พระทัยของจักรพรรดิเฉียนหลง นำเอาวิธีการวาดภาพของโก่วจี้มาใช้ใหม่ เป็นต้น

ส่วนจิตรกรรมยุโรปซึ่งเผยแพร่ในประเทศจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชิงก็มีเริ่มบทบาทที่สำคัญมากยิ่งขึ้น โดยในคริสต์ศักราชที่ 1601 มีการเผยแพร่ศิลปะภาพพิมพ์ในเมืองปักกิ่ง ส่งผลให้จิตรกรบางส่วนเริ่มสนใจวิธีการสร้างภาพที่มีมิติ ส่วนในคริสต์ศักราชที่ 1662 มีนักบวชจิตรกรของศาสนาคริสต์ที่มีชื่อว่า จูเซปเป คาสติลิโอเน (Giuseppe Castiglione) หรือที่รู้จักกันในชื่อ หลางสีอึงหนิง (郎

世宁) รับราชการอยู่ในราชสำนัก โดยจุเซปเปได้นำวิธีการวาดภาพแบบตะวันตกมาผสมผสานกับวิธีการวาดภาพแบบจีน แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการวาดภาพดังกล่าวได้รับความนิยมเพียงสมัยของจักรพรรดิเฉียนหลง เนื่องจากไม่มีจิตวิญญาณของพู่กันซึ่งเป็นหลักการวาดภาพแบบจีนที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีจิตรกรรมประเภทการเขียนตัวอักษร ซึ่งได้รับความนิยมในหมู่จิตรกรมือสมัครเล่น และจิตรกรที่วาดภาพเป็นงานอดิเรก

เมื่อพิจารณาสภาพทั่วไปสามารถแบ่งรูปแบบของจิตรกรรมได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ พวกอนุรักษ์นิยมที่นิยมวาดภาพตามแบบสมัยราชวงศ์ซ่ง ราชวงศ์หยวน และราชวงศ์หมิง และพวกที่นิยมลัทธิปัจเจกนิยม หรือพวกที่นิยมวาดภาพตามความปรารถนาของตนเอง โดยจิตรกรพวกดังกล่าวมักคำนึงถึงการแสดงออกเป็นสำคัญ

นักประวัติศาสตร์ศิลปะนิยมแบ่งกลุ่มจิตรกรในสมัยราชวงศ์ซ่งออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มจิตรกรเอก 6 คนแห่งราชวงศ์ซ่ง (清六家 : Six Great Masters of Qing Dynasty) ซึ่งประกอบไปด้วย คนสกุลหวังทั้งสี่ (四王 : Four Wangs) ยุ่นโช่วผิง (恽寿平 : Yun Shou Ping) หรือหนานเถียน (南田 : Nan Tian) และอู่ลี่ (吴历 : Wu Li) โดยกลุ่มจิตรกรดังกล่าวมักวาดภาพตามแบบของสี่จิตรกรเอกด้านการวาดภาพทิวทัศน์แห่งราชวงศ์หยวน กลุ่มจิตรกรเอก 4 คนแห่งหนานจิง (Four Masters of Nanking) กลุ่มจิตรกรพิสดาร 8 คนแห่งหยางโจว (Eight Yangzhou Eccentrics) และปัจเจกชนจิตรกร (Individualist Painter) ที่นิยมวาดภาพตามความปรารถนาของตนเอง

ด้านประติมากรรม

ประติมากรรมของสมัยราชวงศ์ซ่งยังคงต่อเนื่องมาจากสมัยราชวงศ์ซ่ง โดยผลงานประติมากรรมมีเพียงประติมากรรมที่ใช้ประดับสถาปัตยกรรม เช่น งานปั้น งานสลักลาย เป็นต้น หรือประติมากรรมประเภทรูปเคารพ เช่น รูปเคารพเทพเขียนของลัทธิเต๋า รูปเคารพพระโพธิสัตว์ของศาสนาพุทธ เป็นต้น หรือประติมากรรมประเภทวีรบุรุษตามประวัติศาสตร์หรือตำนานเทพนิยายซึ่งมีลักษณะคล้ายกับตุ๊กตาซึ่งเป็นเรื่องของงานประยุกต์ศิลป์มากกว่าวิจิตรศิลป์

ด้านสถาปัตยกรรม

มีการสืบรูปแบบสถาปัตยกรรมต่อเนื่องมาจากสมัยราชวงศ์หมิง แต่ไม่มีลักษณะเด่นที่แสดงถึงสมัยของตน นอกจากนี้ยังมีการนำเอาสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกมาใช้ โดยจักรพรรดิเฉียนหลงได้

มอบหมายให้นักบวชจากนิกายเยซูอิตออกแบบพระตำหนักฤดูร้อนตามแบบโรโกโก (Rococo)¹⁸ รวมถึงมีการสร้างน้ำพุตามแบบพระราชวังแวร์ซาย

ด้านประยุกต์ศิลป์

ราชสำนักชิงได้ไปบริหารโรงงานผลิตเครื่องเคลือบชิงเต๋อเจี้ยนต่อจากราชสำนักหมิง โดยโรงงานผลิตเครื่องเคลือบชิงเต๋อเจี้ยนยังคงผลิตเครื่องเคลือบเพื่อราชสำนักเป็นหลัก แต่มีบางส่วนที่นำไปเป็นสินค้าส่งออก หรือนำไปเป็นเครื่องบรรณาการ

ช่วงต้นรัชสมัยของจักรพรรดิคังซี โรงงานผลิตเครื่องเคลือบชิงเต๋อเจี้ยนถูกบริหารกิจการโดยจางหยิงสว่น ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถอย่างมาก โดยจางหยิงสว่นได้พัฒนากรรมวิธีการเคลือบสี และกรรมวิธีการควบคุมความร้อนในการเผา ส่งผลให้เกิดการออกแบบเครื่องเคลือบที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม กรรมวิธีการผลิตยังคงยึดถือตามแบบราชวงศ์หมิงดั้งเดิม

สมัยราชวงศ์ชิงมีการเคลือบสีของเครื่องเคลือบอยู่ 2 แบบ คือ การเคลือบแบบสีเดียว (Monochrome) เช่น การเคลือบเครื่องเคลือบด้วยน้ำยาที่มีส่วนผสมของทองแดง เป็นต้น และการเคลือบแบบการวาดลวดลายประดับลงบนภาชนะสีขาว โดยเครื่องเคลือบที่วาดลวดลายด้วยสีเขียวเป็นหลัก เรียกว่า Famille Verte ส่วนเครื่องเคลือบที่วาดด้วยสีแดงหรือสีชมพูเป็นหลัก เรียกว่า Famille Rose และเครื่องเคลือบที่วาดด้วยสีดำเป็นหลัก เรียกว่า Famille Noire ส่วนเครื่องเคลือบสีฟ้าหรือเครื่องเคลือบลายครามก็ยังคงได้รับความนิยมอยู่

4.4 รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้ามังกรในสมัยราชวงศ์ชิง

ในสมัยราชวงศ์ชิงมีผลงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้ามังกรที่โดดเด่นคือ กำแพงเก้ามังกร (九龙壁 หรือ A Nine-Dragons Wall) ซึ่งเป็นกำแพงที่มีภาพสัญลักษณ์ของมังกรเก้าตัว โดยกำแพงดังกล่าวที่สร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์ชิงมีปรากฏอยู่ 2 แห่ง ได้แก่

4.4.1 กำแพงเก้ามังกรที่สวนสาธารณะเป่ย์ไห่ (北海公园 หรือ Beihai Park) ที่เมืองปักกิ่ง

¹⁸ ศิลปะแบบโรโกโก (Rococo) มาจากภาษาฝรั่งเศสคำว่า Rocaille ซึ่งแปลว่าการตกแต่งที่ใช้ลวดลายคล้ายหอยหรือใบไม้ ผสมกับภาษาอิตาลีคำว่า Barocco ซึ่งหมายถึงศิลปะแบบบาโรก โดยศิลปินแบบโรโกโกนิยมใช้เส้นโค้งตัวซี ตัวเอส เปลือกหอย และใบไม้ และเน้นการประดับประดา

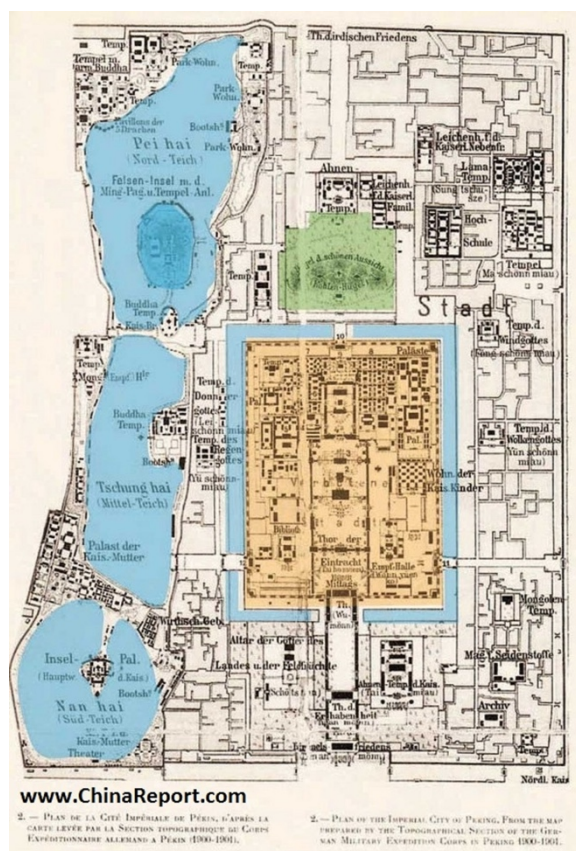
กำแพงเก้ามังกรที่สวนสาธารณะเป่ย์ไห่สร้างขึ้นเมื่อคริสต์ศักราชที่ 1756 โดยกำแพงมีความยาว 20 เมตร มีความสูง 3.5 เมตร และมีกระเบื้องเซรามิกสีเหลือง สีน้ำเงิน สีม่วง และสีเขารวมทั้งหมด 424 ชิ้น (ภาพที่ 40)

ภาพที่ 40 ภาพกำแพงเก้ามังกรที่สวนสาธารณะเป่ย์ไห่ เมืองปักกิ่ง

ที่มา : Wikipedia. (2006). **Nine-Dragon Wall**. Accessed 20th February 2019. Available from https://en.wikipedia.org/wiki/Nine-Dragon_Wall#/media/File:Nine-Dragon_Screen-all.JPG

แต่เดิมสวนสาธารณะเป่ย์ไห่เคยมีชื่อว่า วังต้าหนิง (Daning Palace) จนกระทั่งถึงสมัยราชวงศ์หยวนจึงเปลี่ยนชื่อเป็น หว่านซู่ยี่ (Wansui) ที่แปลว่า หมื่นปี เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ของราชวงศ์มาตลอดจนสิ้นสุดราชวงศ์ชิง โดยสวนดังกล่าวสร้างขึ้นราวคริสต์ศักราชที่ 1179 มีเนื้อที่ทั้งหมดราว 690,000 ตารางเมตร ประกอบไปด้วยสิ่งก่อสร้างที่สำคัญทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก เช่น ทะเลสาบขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่ราว 390,000 ตารางเมตร และเกาะดอกไม้หยก (琼华岛 : Qiong Hua Dao : Jade Flower Island) ที่ตั้งอยู่กึ่งกลางสวน เป็นต้น

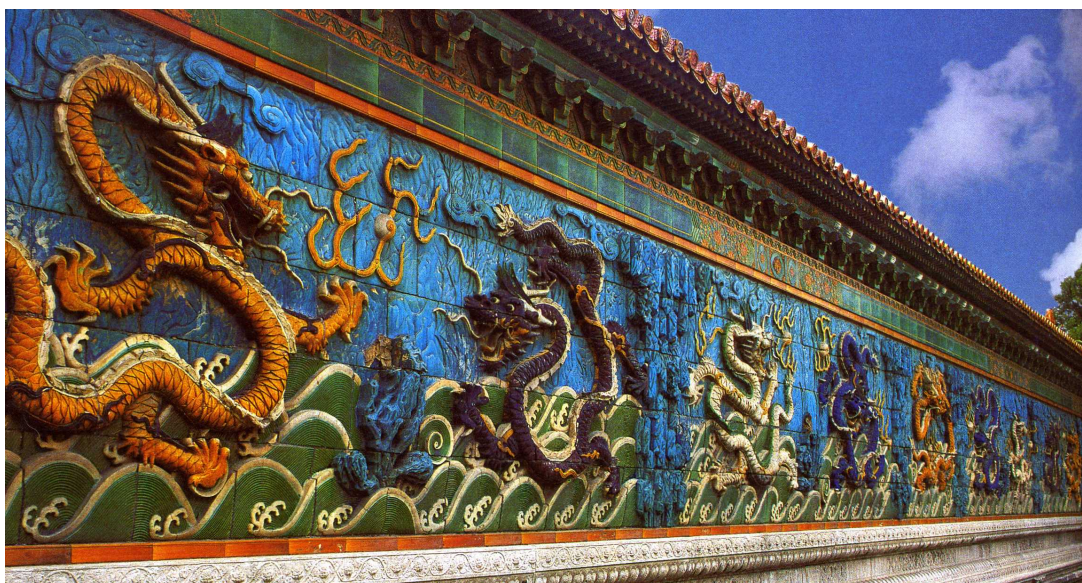
ภาพที่ 41 ภาพแผนที่พระราชวังต้องห้าม และสวนสาธารณะเป่ย์ไห่

ที่มา : The Beijing Report. (2017). **Beijing Imperial City 1900 AD Schematic Map 01 Including Zhongnanhai Complex**. Accessed 20th February 2019. Available from http://www.drben.net/ChinaReport/Beijing/MapsofBeijing/XiCheng_District/ZhongNanhai/ZhongHai_NanHai-Schematic_Map01.html

4.4.2 กำแพงแก้วมังกรที่พระราชวังต้องห้าม ที่เมืองปักกิ่ง

กำแพงแก้วมังกรที่พระราชวังต้องห้ามสร้างขึ้นในช่วงเดียวกับการปรับปรุงทัศนียภาพส่วนเหนือของพระราชวังต้องห้ามเพื่อสร้างพระตำหนักที่ประทับหลังการสละราชสมบัติของจักรพรรดิเฉียนหลงในคริสต์ศักราชที่ 1771 โดยกำแพงแก้วมังกรดังกล่าวได้รับแรงบันดาลใจมาจากกำแพงแก้วมังกรแห่งสวนสาธารณะเป่ย์ไห่ (ภาพที่ 41)

กำแพงแก้วมังกรแห่งพระราชวังต้องห้ามตั้งอยู่บริเวณหน้าประตูหวงจีซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระตำหนักเป่าเหอเตี้ยน ตัวกำแพงมีความยาว 29.4 เมตร มีความสูง 3.5 เมตร และความหนา 0.45 เมตร โดยกำแพงดังกล่าวถูกสร้างเพื่อบดบังสายตาของบุคคลภายนอกกับส่วนที่พักอาศัย (พระตำหนักหนิงโซ่วกง) ตามคติความเชื่อเรื่องที่พักอาศัยของชาวจีนโบราณ

ภาพที่ 42 ภาพกำแพงเก้ามังกรที่พระราชวังต้องห้าม ปักกิ่ง

ที่มา : Seebeer. (2002). Nine-Dragons Wall. Accessed 20th February 2019. Available from https://en.wikipedia.org/wiki/Nine-Dragon_Wall#/media/File:Neun-Drachen-Mauer.jpg

บทที่ 5 สรุปผลของการวิจัย

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมเป็นบทที่ 3 ลักษณะของมังกรจีนในสมัยต่าง ๆ และตำนานเก้ามังกร และบทที่ 4 รูปแบบของงานศิลปะที่ปรากฏรูปเก้ามังกรตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งจนถึงสมัยราชวงศ์ชิง พบว่าตำนานเก้ามังกรเป็นตำนานพื้นบ้านเกี่ยวกับบราชามังกรที่มีพระโอรสเก้าพระองค์ที่สืบทอดมาอย่างยาวนานของประเทศจีน โดยตำนานดังกล่าวมีความแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น ส่งผลให้บันทึกเกี่ยวกับตำนานเก้ามังกรที่เริ่มมีปรากฏในสมัยราชวงศ์หมิงมีความแตกต่างทั้งรายชื่อและลำดับของพระโอรสทั้งเก้าพระองค์ เช่น บันทึกชู่หยวนจ่าจี้ (树园杂记) ของลู่อู๋หวัง บันทึกฮว่ายู่ถู่จี้ (怀麓堂集) ของหลี่ตงหยาง (李东阳) ที่มีการเรียงรายชื่อและลำดับพระโอรสทั้งเก้าพระองค์ ได้แก่ ฉิวหนิว หย่าจื่อ ฉะเฟิง ผูล่าว ซวนหนี่ ป่าเซียหรือปี้ซี ปี้ฮั่น ฟู่ซี และซือเหวิน บันทึกเฉียนเซว่เล่ย์ชู่ (潜确类书) ของเฉินเหรินซี (陈仁锡) ที่มีการเรียงรายชื่อและลำดับพระโอรสทั้งเก้าพระองค์ ได้แก่ ผูล่าว ฉิวหนิว ปี้ซี ป่าเซีย ฉะเฟิง ซือเหวิน ซวนหนี่ หย่าจื่อ และปี้ฮั่น บันทึกอู่จ่าจู่ (无杂俎) ของเซีย่จ้าวเจ้อ (谢肇淞) ที่มีการเรียงรายชื่อและลำดับพระโอรสทั้งเก้าพระองค์ ได้แก่ ฉิวหนิว หย่าจื่อ ฉะเฟิง ผูล่าว ซวนหนี่ ป่าเซียหรือปี้ซี ปี้ฮั่น ป่าเซีย และซือเหวิน และบันทึกเซิงอานไห่วจี้ (升庵外集) ของหยางเซิน (杨慎) ที่มีการเรียงรายชื่อและลำดับพระโอรสทั้งเก้าพระองค์ ได้แก่ ปี้ซี ซือเหวินหรือฉะเฟิง ผูล่าว ปี้ฮั่น เทาเทีย ฉิวหนิว หย่าจื่อ ซวนหนี่ และเจียวถู่ เป็นต้น

ส่วนงานศิลปกรรมที่ปรากฏรูปเก้ามังกรของสมัยราชวงศ์ซ่งซึ่งมีการปรับปรุงสัญลักษณ์รูปมังกรจนใกล้เคียงกับสัญลักษณ์รูปมังกรในปัจจุบัน อีกทั้งมีการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมังกรอย่างเอกเทศ ส่งผลให้สมัยราชวงศ์ซ่งเริ่มมีงานศิลปกรรมประเภทจิตรกรรมเกี่ยวกับตำนานเก้ามังกรที่มีชื่อเสียง คือ ม้วนภาพเก้ามังกร ผลงานของเฉินหลง ศิลปินสมัยปลายราชวงศ์ซ่งใต้ แต่งงานศิลปกรรมดังกล่าวยังคงมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับมังกรบนภาพว่าเป็นเพียงมังกรตัวเดียวในอิริยาบถต่าง ๆ หรือเป็นมังกรจากตำนานเก้ามังกร ต่อมาสมัยราชวงศ์หยวนไม่มีงานศิลปกรรมที่เกี่ยวกับตำนานเก้ามังกรที่โดดเด่น เนื่องจากราชวงศ์หยวนซึ่งเป็นราชวงศ์ของมองโกลซึ่งเป็นชนชาตินักรบที่มีทัศนคติต่อศิลปินว่าศิลปินคือผู้ที่ทำหน้าที่ตกแต่งพระราชวังให้สวยงามเท่านั้น

จนกระทั่งสมัยราชวงศ์หมิงซึ่งชาวจีนกลับมาเป็นชนชั้นปกครองอีกครั้งหนึ่ง มีการฟื้นฟูขนบธรรมเนียมแบบจีน ประกอบกับการใช้ระบบการปกครองแบบอัตตาธิปไตย หรือระบบการปกครองแบบรวมศูนย์ที่มีจักรพรรดิเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดเพียงผู้เดียว ทำให้จักรพรรดิที่เป็นสมมติเทพตามความเชื่อของชาวจีนได้รับความสำคัญอย่างมาก ขนบธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องกับจักรพรรดิมีการ

กำหนดอย่างเข้มงวด ส่วนสัญลักษณ์รูปมังกรก็มีการกำหนดการใช้งานตามลำดับศักดิ์อย่างชัดเจน นอกจากนี้สมัยราชวงศ์หมิงยังมีการย้ายราชธานี ทำให้มีการสร้างพระราชวังหลวงแห่งใหม่ที่มีการนำคติความเชื่อเกี่ยวกับมังกรซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นสิริมงคล และสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ มาใช้ในการสร้างพระราชวังหลวงแห่งใหม่ เพื่อเพิ่มความเป็นสิริมงคล และแสดงถึงความแตกต่างระหว่างที่อยู่อาศัยของจักรพรรดิกับบุคคลธรรมดา ส่งผลให้สมัยราชวงศ์หมิงมีศิลปกรรมประเภทประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับตำนานเก้ามังกรในพระราชวังหลวงแห่งใหม่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีกำแพงเก้ามังกรที่เมืองต้าถง มณฑลชานซี ที่คาดว่าเป็นกำแพงที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นเกียรติต่อองค์ชายมากกว่าสร้างขึ้นเพื่อเป็นเกียรติแก่จักรพรรดิ เนื่องจากมังกรบนกำแพงเก้ามังกรดังกล่าวมีเพียงสี่เล็บซึ่งมังกรสี่เล็บของราชวงศ์หมิงคือมังกรสำหรับองค์ชาย เจ็ดพระองค์ หรือขุนนางระดับสูงเท่านั้น

ต่อมาสมัยราชวงศ์ชิงซึ่งเป็นราชวงศ์ของชาวแมนจูที่เป็นชาวต่างชาติเช่นเดียวกับชาวมองโกล แต่มีนโยบายทางการปกครองที่ผ่อนปรนต่อชาวจีนมากกว่านโยบายทางการปกครองของชาวมองโกล โดยชาวแมนจูรับเอาอารยธรรมบางส่วนของชาวจีนที่ถือว่ามีอารยธรรมสูงส่งกว่ามาปรับใช้กับตน ส่งผลให้มีงานศิลปกรรมที่ดำเนินรูปแบบตามประเพณีจีน โดยสมัยราชวงศ์ชิงมีศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำนานเก้ามังกรคือกำแพงเก้ามังกรที่สวนสาธารณะเป่ย์ไห่ และกำแพงเก้ามังกรที่พระราชวังต้องห้าม แต่กำแพงเก้ามังกรทั้ง 2 แห่ง ไม่มีบันทึกที่กล่าวถึงรายชื่อและลำดับของพระโอรสทั้งเก้าพระองค์บนกำแพง ดังนั้นจึงไม่สามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับมังกรบนกำแพงว่าเป็นเพียงมังกรธรรมดาหรือมังกรจากตำนานเก้ามังกร

อย่างไรก็ตาม ตำนานเก้ามังกรไม่สามารถหาข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับรายชื่อและลำดับของพระโอรสทั้งเก้าพระองค์ได้ เนื่องจากตำนานเก้ามังกรคือตำนานพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังมีความแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น ประกอบกับงานศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำนานเก้ามังกรยังมีปรากฏตามความเชื่อเกี่ยวกับพระโอรสทุกพระองค์ ไม่ได้มีปรากฏเพียงพระโอรสจากบันทึกเล่มใดเล่มหนึ่ง ดังเช่น ที่พระตำหนักไท่เหอเต๋ียน มีการนำ ชื่อเหวิน (螭吻) ที่ปรากฏทั้งในบันทึกฮว่ายู่ลู่ถึงจีของหลี่ตงหยาง บันทึกเฉียนเซว่เล่ย์ซุของเฉินเหรินซี บันทึกอุจู้จู้ของเซีย่จ้าวเจ้อ และบันทึกเชิงอานไห่วจี้ของหยางเซิน มาประดับ มีการนำ ป่าเซีย่หรือปี่ซีที่ปรากฏทั้งในบันทึกฮว่ายู่ลู่ถึงจีของหลี่ตงหยาง บันทึกอุจู้จู้ของเซีย่จ้าวเจ้อ และบันทึกเชิงอานไห่วจี้ของหยางเซิน อีกทั้งยังมีการนำ ป่าเซีย่ (虫+八+虫+夏) ที่ปรากฏเฉพาะในบันทึกอุจู้จู้ของเซีย่จ้าวเจ้อ มาประดับทางระบายน้ำ เป็นต้น

นอกจากนี้ศิลปกรรมที่ปรากฏรูปเก้ามังกรยังสามารถสะท้อนทัศนคติของชาวจีนที่มีต่อสัญลักษณ์รูปมังกรว่า สัญลักษณ์รูปมังกร คือ สัญลักษณ์แห่งความเป็นสิริมงคล ส่งผลให้ชาวจีนนิยมนำคติความเชื่อเกี่ยวกับมังกรมาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และที่อยู่อาศัย เช่น การสร้างที่อยู่อาศัยตาม

ทิศทางแห่งมังกรตามหลักเฟิงจุ้ย หรือฮวงจุ้ย หรือการนำคติความเชื่อเกี่ยวกับเก้ามังกรมาสร้างเป็นสถาปัตยกรรมประดับที่อยู่อาศัย เป็นต้น อีกทั้งสัญลักษณ์รูปมังกรยังเป็นสัญลักษณ์แห่งพลังอำนาจ และสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ เนื่องจากศิลปกรรมที่ปรากฏรูปเก้ามังกรที่ปรากฏส่วนมากเป็นศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับจักรพรรดิหรือราชวงศ์ มากกว่าเป็นศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลธรรมดา

บรรณานุกรม

หนังสือและเอกสารตีพิมพ์

ภาษาไทย

กำจร สุนพงษ์ศรี. (2551). **ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์. (2556). **รูปแบบลัทธิมงคลจากสวรรค์ของประเทศจีน**. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.

จำกว่างเซา. (2560). **ร้อยเรื่องราววังต้องห้าม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน

ทวีป วรติลก. (2551). **ประวัติศาสตร์จีน**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. (2552). **108 สัญลักษณ์จีน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์ซีเอ็ด ยูเคชั่น

ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. (2553). **108 สิ่งมีมงคลจีน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์ซีเอ็ด ยูเคชั่น

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. (2544). **ลัทธิมงคลจีน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชมรมเด็กจัดพิมพ์

ล.เสถียรสุด [นามแฝง]. (2516). **ประวัติวัฒนธรรมจีน ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์นานมี.

ส.พลายน้อย [นามแฝง]. (2547). **เล่าเรื่องมังกร**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.

สุภาณี ปิยพสุนทร. (2550). **ร้อยเรียงเรื่องเล่าภาพมงคลจีน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

หลี่เฉวียน. (2556.) **ประวัติศาสตร์จีนฉบับย่อ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน

ภาษาอังกฤษ

C.A.S. Williams. (2549). **Chinese Symbolism and Art Motifs: A Comprehensive Handbook on Symbolism in Chinese Art Through the Ages with over 400 illustrations**. พิมพ์ครั้งที่ 8. สิงคโปร์: Tuttle Publishing

Great Wall Books. (2531). **Chinese History: From Primitive Society Down Through the Qing Dynasty**. พิมพ์ครั้งที่ 1. ปักกิ่ง: Foreign Languages Printing House

John Chinnery. (2554). **The Glories of The Kingdom of The Dragon: Treasures of China**. พิมพ์ครั้งที่ 1. สหราชอาณาจักร: Duncan Baird Publishers

- L. Newton Hayes. (2466). **The Chinese Dragon**. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่: ม.ป.ท.
- Michael Sullivan. (2551). **The Arts of China**. พิมพ์ครั้งที่ 5. แคนาดา: ม.ป.ท.
- Patricia Bjaaland Welch. (2551). **Chinese Art A Guide to Motifs and Visual Imagery**. พิมพ์ครั้งที่ 1. สิงคโปร์: Tuttle.

วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์

ภาษาไทย

- ปรัชญา เหลืองแดง. (2556). “มังกรจีนในงานประดับหลังคาพุทธสถานไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 - 24”. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- Wang Lijiao. (2555). “การศึกษาเปรียบเทียบตำนานการกำเนิดและประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับภูษานาคของไทยและมังกรของจีน (A COMPARATIVE STUDY OF LEGENDS AND TRADITIONS RELATED TO THAI NAGA AND CHINESE DRAGON)”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ภาษาอังกฤษ

- Jacqueline Chao. (2555). “Chen Rong and The Transformation of Nine Dragons”. Ph.D. dissertation, Philosophy, Arizona state University

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ภาษาไทย

- Webmaster. (2561). **กำแพงเก้ามังกรแห่งเมืองต้าถง มณฑลชานซี ประเทศจีน**. เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562. เข้าถึงได้จาก <http://palanla.com/index.php?op=abroadLocation-detail&id=154>
- Taoat_s [นามแฝง]. (2552). **แบกเป้เที่ยวปักกิ่ง... พระราชวังต้องห้าม**. เข้าถึงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2562. เข้าถึงได้จาก <https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=taorn&month=11-01-2009&group=11&gblog=3>

ภาษาอังกฤษ

CHEN ALONG [นามแฝง]. (2561). **The Nine Sons of The Chinese Dragon.**

เข้าถึงเมื่อ 1 ตุลาคม 2561. เข้าถึงได้จาก <http://www.csstoday.com/Item/5175.aspx>

China Highlights. (ม.ป.ป.) **Datong Nine-Dragon Screen Wall.**

เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562. เข้าถึงได้จาก

<https://www.chinahighlights.com/datong/attraction/datong-nine-dragon-screen-wall.htm>

China Online Museum. (ม.ป.ป.) **History of Chinese Painting: Song Dynasty.**

เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562. เข้าถึงได้จาก

<https://www.comuseum.com/painting/history/song-dynasty/>

De Visser, Marinus Willem. (2456). **The Dragon in China and Japan.**

เข้าถึงเมื่อ 19 มกราคม 2562. เข้าถึงได้จาก

<https://archive.org/details/cu31924021444728/page/n9>

Encyclopaedia Britannica. (ม.ป.ป.). **Chinese Painting.** เข้าถึงเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2562.

เข้าถึงได้จาก <https://www.britannica.com/art/Chinese-painting/Ming-dynasty-1368-1644>

Marilyn Shea. (2552). **Forbidden City (故宫博物院) : Nine Dragon Screen (九龙壁).**

เข้าถึงเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2561. เข้าถึงได้จาก

http://hua.umf.maine.edu/China/HistoricBeijing/Forbidden_City/pages/154_ForbiddenCity.html

Museum of Fine Arts Boston. (ม.ป.ป.). **Artwork: Nine Dragons (九龙图卷).**

เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562.

เข้าถึงได้จาก <https://www.mfa.org/collections/object/nine-dragons-28526>

Nation Palace Museum. (ม.ป.ป.). **The Dragon and the Phoenix in Chinese Art: Auspicious Motifs for the New Millennium.** เข้าถึงเมื่อ 1 ตุลาคม 2561. เข้าถึงได้

จาก <http://www.npm.gov.tw/exhibition/dro0001/english/introduction.htm>

Ponte Ryurui. (2555). **Nine Sons Of The Dragon king.** เข้าถึงเมื่อ 1 ตุลาคม 2561.

เข้าถึงได้จาก <https://beyond-calligraphy.com/2012/03/06/nine-sons-of-the-dragon-king/>

Robert Eno. (2553). **THE RISE OF HAN**. เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562.

เข้าถึงได้จาก <http://www.iub.edu/~g380/4.3-Rise-2010.pdf>

Troy Oakes. (2560). **The Meaning Behind The Nine-Dragon Wall in Beijing's Forbidden City**. เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562. เข้าถึงได้จาก

<http://www.visiontimes.com/2017/06/23/the-meaning-behind-the-nine-dragon-wall-in-beijings-forbidden-city.html>

Ulrich Theobald. (2553). **Chinese Literature — Guangya Extender Erya**.

เข้าถึงเมื่อ 9 พฤษภาคม 2561. เข้าถึงได้จาก

<http://www.chinaknowledge.de/Literature/Science/guangya.html>

UNESCO. (ม.ป.ป.). **Beihai Park**. เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562. เข้าถึงได้จาก

<https://web.archive.org/web/20070702022430/http://whc.unesco.org/en/tentativelists/124/>

VISIT OUR CHINA. (ม.ป.ป.). **Forbidden City**. เข้าถึงเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2561. เข้าถึงได้จาก

<http://www.visitourchina.com/beijing/attraction/forbidden-city.html>

Zhu Xiaoli. (2558). **The Evolvement and Development of Chinese Dragon**.

เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2562.

เข้าถึงได้จาก <http://www.cscanada.net/index.php/ccc/article/view/6710/7143>

สัมภาษณ์

Phylis Lan Lin. (2562). Professor Emerita, University of Indianapolis.

สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางสาวอรนุท ดวงจำปา
วันเกิด	5 มิถุนายน พ.ศ. 2540
ที่อยู่	116/17 หมู่ 3 ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
เบอร์โทรศัพท์	080-578-0246
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2558	สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวินิตศึกษาในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี
พ.ศ. 2561	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม